

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

ΕΚΠΟΝΗΣΗ: ΑΛΕΥΡΑ ΑΙΜΙΛΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΟΡΡΕΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΤΣΑΜΠΡΑ ΜΑΡΙΑ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
1. ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	
1.1 Εισαγωγή	11
1.2 Ορισμός Πολυεθνικής Επιχείρησης(ΠΕ), έννοιες – χαρακτηριστικά	11
1.3 Ορισμός Άμεσης Ξένης Επένδυσης (ΑΞΕ)	13
1.4 Βασικοί τύποι και μορφές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων	15
1.5 Συνθήκες, που ωθούν μια επιχείρηση να επενδύσει σε μία ξένη χώρα	19
1.5.1 Παράγοντες, που επιδρούν στις αποφάσεις των ξένων επενδυτών	20
1.6 Παραγωγική δομή Πολυεθνικών Επιχειρήσεων	23
1.6.1 Σχέση Πολυεθνικής Επιχείρησης με τις Θυγατρικές της	26
1.6.2 Στρατηγικές Παραγωγικής δομής ΠΕ-Θυγατρικών.	28
1.7 Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α) στην ΠΕ	30
1.7.1 Στρατηγικές Ε&Α των ΠΕ	32
1.8 Συμπεράσματα	33
2. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΞΕ	
2.1 Εισαγωγή	36
2.2 Ο Ρόλος των ΑΞΕ στην Περιφερειακή Ανάπτυξη	36
2.3 Επιπτώσεις των ΠΕ και των ΑΞΕ στη χώρα υποδοχής και καταγωγής/ προέλευσης	37
2.3.1 Θετικές επιπτώσεις για τη χώρα υποδοχής	37
2.3.2 Αρνητικές Επιπτώσεις για τη χώρα υποδοχής	38
2.3.3 Επιπτώσεις για τη χώρα καταγωγής/προέλευσης	40
2.3.4 Θετικές επιπτώσεις για τη χώρα καταγωγής/προέλευσης	40
2.4 Συμπεράσματα.	40
3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ -ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΠΕ	
3.1 Εισαγωγή	43
3.2 Οι Ρίζες της ΠΕ	43
3.2.1 Τα πρώτα βήματα(14 ^ο ^ς -19 ^ο ^ς αιώνας)	43
3.2.2 Η γέννηση της σύγχρονης πολυεθνικής επιχείρησης (1874-1914)	44
3.3 Η εξέλιξη της ΠΕ την περίοδο 1918-1960	46
3.3.1 Τα χρόνια του Μεσοπολέμου (1918-1939)	46
3.3.2 Η ανάπτυξη των ΠΕ τα πρώτα χρόνια μετά τον πόλεμο (1939-1960).	47

3.4 Εξέλιξη των ΠΕ από το 1960 μέχρι σήμερα.	47
3.5 Συμπεράσματα	49
4. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΘΕΩΡΙΩΝ ΠΕ	
4.1 Εισαγωγή	52
4.2 Επισκόπηση Οικονομικών Θεωριών Διεθνών Επενδύσεων	52
4.2.1 Θεωρία των διαρθρωτικών ατελειών της αγοράς	53
4.2.2 Η θεωρία του κύκλου προϊόντος του Vernon (Product-Circle theory) . . .	54
4.2.3 Η θεωρία της Διεθνοποίησης (Internationalization theory)	55
4.2.4 Η θεωρία της εσωτερικοποίησης (Internalization theory)	56
4.2.5 Νέες θεωρίες εμπορίου και οικονομικής γεωγραφίας	56
4.2.6 Εκλεκτικό υπόδειγμα του Dunning (Eclectic paradigm)	57
4.3 Συμπεράσματα	58
5. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕ	
5.1 Εισαγωγή.	61
5.2 Εξέλιξη Θεσμικού Πλαισίου για τις Ξένες Επενδύσεις στην Ελλάδα	61
5.3 Κατευθυντήριες Οδηγίες του ΟΟΣΑ για τις ΠΕ	64
5.4 Επικρατούσες Συνθήκες για Ξένες Επενδύσεις στην Ελλάδα	76
5.5 Συμπεράσματα	82
6. ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
6.1 Εισαγωγή	85
6.2 Εξέλιξη των ΑΞΕ στην Ελλάδα (1950-2005)	85
6.3 Πολυεθνικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα	94
6.4 Φυγή επιχειρήσεων από την Ελλάδα	98
6.5 Χωροθέτηση ΠΕ στην Αθήνα	100
6.6 Συμπεράσματα.	105
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	
7.1 Συμπεράσματα και Προτάσεις.	107

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Καταρχήν ευχαριστώ όλους τους ανθρώπους, που με στήριξαν από την πρώτη στιγμή της εισαγωγής μου στο τμήμα Γεωγραφίας μέχρι και την περάτωση των σπουδών μου. Όσον αφορά την πτυχιακή εργασία, που με αυτήν ολοκληρώνονται επίσημα οι σπουδές στο τμήμα πρέπει να ευχαριστήσω συγκεκριμένα αρκετούς ανθρώπους που συνέβαλλαν ο καθένας με τον τρόπο του στην ολοκλήρωση της.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον καθηγητή, κύριο Γεώργιο Κορρέ και τον καθηγητή κύριο Ηλία Κουρλιούρο γιατί μέσω των μαθημάτων τους, οικονομικά, οικονομικά του χώρου και Οικονομική Γεωγραφία με βοήθησαν στο να θέλω να προχωρήσω περαιτέρω τις σπουδές μου στον κλάδο αυτό και αποτέλεσαν τους εμπνευστές για το θέμα της πτυχιακής. Φυσικά τους ευχαριστώ για τις συμβουλές τους για την εργασία. Βεβαίως οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην κυρία Τσάμπρα και στον κύριο Ιωσηφίδη, που και μέσω των μαθημάτων τους με βοήθησαν να κατανοήσω τις κοινωνικές επιπτώσεις των πολυεθνικών, καθώς και για τη συμμετοχή τους στην τριμελή επιτροπή εξέτασης της πτυχιακής μου. Τέλος τους ευχαριστώ όλους για τη συμβολή τους στην οργάνωση και στην επιτυχή ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.

Επίσης ευχαριστώ τους φορείς με τους οποίους επικοινωνήσα κατά τη διάρκεια συλλογής πολύτιμου υλικού και πληροφοριών για την πτυχιακή, για την ευγενική συνεργασία τους. Συγκεκριμένα ευχαριστώ το προσωπικό της βιβλιοθήκης του Εμποροβιομηχανικού επιμελητηρίου Αθηνών (ΕΒΕΑ) για την άψογη εξυπηρέτηση, το προσωπικό της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Αιγαίου στη Μυτιλήνη αλλά και στη Χίο, την κυρία Χαλβαδάκη της βιβλιοθήκης του ΚΕΠΕ για τη βοήθεια της, τον κύριο Σαρτζή από το ΕΛΚΕ για το χρόνο, που μου αφιέρωσε και για την παροχή πολύτιμων πληροφοριών και στατιστικών δεδομένων για την εργασία και των κύριο Καραπάππα υπεύθυνο του Τμήματος Στατιστικών Δεδομένων Ξένων Επενδύσεων της Τράπεζας της Ελλάδος για τον χρόνο του και την ιδιαίτερα ευγενική παραχώρηση προς μελέτη στοιχείων και σχετικών αναφορών.

Επιπλέον θέλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τρία ξεχωριστά πρόσωπα που για μένα αποτελούν αξιοθαύμαστες προσωπικότητες και πραγματικούς δασκάλους τον Ηλία Υφαντή (ευχαριστώ για τις ανεκτίμητες συμβουλές), την Ελένη και την αδερφή της Νίκη Π., που με βοήθησαν να ολοκληρώσω το πόνημα αυτό εφοδιάζοντας με, με υπομονή και επιμονή για την εκπλήρωση των στόχων μου. Ο ρόλος αυτών των

ατόμων ήταν ξεχωριστός και μοναδικός για μένα, όχι μόνο για την περάτωση των σπουδών και της πτυχιακής αλλά και όσον αφορά την εξέλιξη και τη διεύρυνση των πνευματικών μου οριζόντων και στόχων. Ένα μεγάλο ευχαριστώ για την ανεκτίμητη προσφορά τους.

Ωστόσο με τις σπουδές μου στο συγκεκριμένο τμήμα στη Μυτιλήνη μακριά από το μόνιμο τόπο κατοικίας μου, μου δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσω μερικά ακόμα πολύ ξεχωριστά πρόσωπα, που με το χαμόγελο τους, την παρουσία τους, την κατανόηση τους και ο καθένας με τον χαρακτήρα του συνέβαλλαν στην ολοκλήρωση των σπουδών μου. Δε μπορώ να παραλείψω να τους ευχαριστήσω ιδιαίτερα σε μερικούς από αυτούς οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ για την υποστήριξη τους αυτά τα χρόνια και τη φιλία τους κυρίως στη Νικολέτα Καραλή και στον Αλέξανδρο Νασιάδη, που ήταν και είναι πάντα δίπλα μου. Επίσης στην Αθηνά Κεχαγιά, στο Διονύση Μ., στον εξαιρετικό και πάντα με χαμόγελο Θωμά Θ. για τις συμβουλές του σε θέματα σπουδών και όχι μόνο, στον πολύ καλό φίλο Μάνο Κορωνιό, τέλος ευχαριστώ τις Αφροδίτη, Κάτια, Χριστίνα Γ., Θελεξιώπη! Ιδιαίτερα σημαντική ήταν και η παρουσία δύο ατόμων στο τόπο των σπουδών μου, που δεν μπορώ να παραλείψω να ευχαριστήσω. Ο Παναγιώτης Β., για τη θετική ενέργεια, που πρόσφερε απλόχερα αλλά και τις δύσκολες στιγμές καθώς και για την παρουσία του στη ζωή μου, που λειτούργησε καθοριστικά στην ολοκλήρωση των σπουδών μου. Επίσης ένα μεγάλο ευχαριστώ δεν αρκεί για τη βοήθεια και τη μοναδική ηθική υποστήριξη του εξαιρετικού ανθρώπου και φίλου μου Πέτρου Μ.

Φυσικά η παρουσία και η υποστήριξη ηθική και οικονομική της οικογένειας μου ήταν καταλυτικός παράγοντας σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου και ανεκτίμητη μέχρι την περάτωση τους. Τους ευχαριστώ για τη βοήθεια τους και τις συμβουλές τους σε κάθε μου απόφαση.

Τέλος, ευχαριστώ όλους τους καθηγητές, που είχα κατά τις πανεπιστημιακές μου σπουδές γιατί όλοι συνέβαλλαν ουσιαστικά τα τέσσερα χρόνια σπουδών όχι μόνο σε επίπεδο γνώσεων αλλά και προσωπικότητας. Τους ευχαριστώ όλους γιατί με έκαναν να αγαπήσω τη Γεωγραφία, μου έδειξαν πόσο ξεχωριστή και ιδιαίτερη επιστήμη είναι και συνέβαλλαν στην ανάπτυξη και διαμόρφωση Γεωγραφικής σκέψης, που πλέον με συνοδεύει. Ο ρόλος όλων ήταν εξαιρετικά σημαντικός γιατί μ' έκαναν να μη μετανιώσω για την επιλογή μου να σπουδάσω Γεωγραφία αλλά να αγαπήσω το αντικείμενο αυτό και να καταλάβω τη μοναδικότητα και την ιδιαιτερότητα του.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η βιομηχανική επανάσταση επέφερε ραγδαία αλλαγή των οικονομικών δεδομένων σε παγκόσμια κλίμακα. Η διάνοιξη και η δημιουργία καινούργιων εμπορικών οδών οδήγησαν τις επιχειρήσεις στην απόκτηση όσο το δυνατόν μεγαλύτερης αγοραστικής δύναμης, σε εξάπλωση των δραστηριοτήτων τους σε ευρύτερους γεωγραφικούς χώρους και προϊόντα ώστε να ισχυροποιήσουν τη θέση τους στο έντονα ανταγωνιστικό παγκόσμιο περιβάλλον. Αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων ήταν η επέκταση των επιχειρήσεων και σε άλλες χώρες, η δημιουργία δηλαδή πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Η παρούσα εργασία αφορά τις πολυεθνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Σκοπός του πονήματος αυτού είναι η διερεύνηση της φύσης της πολυεθνικής επιχείρησης, των συνθηκών που ωθούν μία επιχείρηση να επεκταθεί σε μία ξένη χώρα και των παραγόντων που λειτουργούν ως αντικίνητρα για αυτές, καθώς και των επιπτώσεων της λειτουργίας τους στην ξένη χώρα και στη χώρα προέλευσης. Ωστόσο η μελέτη συγκεκριμενοποιείται όσον αφορά τη χώρα εγκατάστασης πολυεθνικών επιχειρήσεων με παράδειγμα την περίπτωση της Ελλάδας. Έτσι, περαιτέρω στόχος της έρευνας είναι η διερεύνηση της εξέλιξης της εγκατάστασης των πολυεθνικών επιχειρήσεων σε αυτήν, των συνθηκών που επικρατούν στη χώρα για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και η ανάδειξη πιθανών τρόπων βελτίωσης των συνθηκών αυτών.

Η ενασχόληση μου με το συγκεκριμένο θέμα προέκυψε από το προσωπικό μου ενδιαφέρον για θέματα σχετικά με το αντικείμενο της οικονομικής γεωγραφίας και κυρίως με ότι σχετίζεται με τη χωροθέτηση επιχειρήσεων. Λαμβάνοντας υπόψη τον κυρίαρχο ρόλο των πολυεθνικών επιχειρήσεων στην παγκόσμια οικονομία επέλεξα στην πτυχιακή μου εργασία να ασχοληθώ με αυτές και επιπλέον να μελετήσω το φαινόμενο των πολυεθνικών επιχειρήσεων όπως διαδραματίζεται στη χώρα μου.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας που πρέπει να διερευνηθούν είναι τα ακόλουθα:

1. Ποιοι παράγοντες ωθούν μία επιχείρηση να επεκταθεί σε μία ξένη χώρα;
2. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στην εγκατάσταση μίας πολυεθνικής επιχείρησης σε μία ξένη χώρα;
3. Ποιες είναι οι επιπτώσεις (θετικές και αρνητικές) του εγχειρήματος αυτού για τη χώρα στην οποία εδρεύει η μητρική εταιρεία και τη χώρα υποδοχής;

4. Ποιο είναι το ισχύον θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα και Διεθνώς για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις;
5. Πως εξελίχθηκε η παρουσία των πολυεθνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα και ποια είναι η παρούσα κατάσταση;
6. Ποιοι παράγοντες επηρέασαν την παρουσία/απουσία πολυεθνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα;
7. Ποια τα οφέλη και τα μειονεκτήματα της παρουσίας πολυεθνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα για τη χώρα;
8. Ποια διαφαίνεται να είναι η μελλοντική εξέλιξη των πολυεθνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα;
9. Πως μπορεί να επιτευχθεί ευνοϊκότερο περιβάλλον για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα και περισσότερα οφέλη για αυτήν;

Για τη διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων της εργασίας πραγματοποιείται αρχικά επισκόπηση των θεωριών εγκατάστασης πολυεθνικών επιχειρήσεων, που βοηθά στα ερωτήματα 1,2,3. Για τα ερωτήματα, που αφορούν την Ελλάδα πραγματοποιείται μελέτη στατιστικών δεδομένων, νομολογίας και θεσμικών πλαισίων για πολυεθνικές επιχειρήσεις, μελέτη σχετικής βιβλιογραφίας (ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης), μελέτη άρθρων και αναλύσεων στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο.

Στο **πρώτο κεφάλαιο** της εργασίας στόχος είναι μία πρώτη γνωριμία του αναγνώστη με την έννοια της ΠΕ και των σχετικών με αυτήν εννοιών, των μορφών της και της δομής της. Ακολούθως στο **δεύτερο κεφάλαιο** επισημαίνονται οι πιθανές επιπτώσεις από τη λειτουργία των ΠΕ. Μετά την ανάγνωση των δύο πρώτων κεφαλαίων, ο αναγνώστης έχει αποκτήσει οικειότητα με την έννοια της ΠΕ και αντιλαμβάνεται τη πολυδιάστατη δράση της έτσι πλέον μπορεί να επεξεργαστεί και να κατανοήσει την εξέλιξη της μέσα από μία ιστορική αναδρομή από τις ρίζες της μέχρι σήμερα, που πραγματοποιείται στο **τρίτο κεφάλαιο**. Η ερμηνεία των ΠΕ αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης πολλών επιστημόνων από όταν ξεκίνησαν να κάνουν την εμφάνιση τους, μέχρι σήμερα έτσι στο **τέταρτο κεφάλαιο** γίνεται μία επισκόπηση των βασικών θεωριών ερμηνείας των ΠΕ. Ενώ το **πέμπτο κεφάλαιο** αφορά το θεσμικό πλαίσιο για τη λειτουργία των ΠΕ, με αναφορά στους παγκόσμιους κανονισμούς, που πρέπει να τηρεί και το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα. Τέλος, στο **έκτο κεφάλαιο** αντικείμενο μελέτης αποτελούν οι ΠΕ στην Ελλάδα, όπου παρουσιάζεται η εξέλιξη τους, η κατανομή τους στο χώρο καθώς και ο ρόλος τους

στην ελληνική οικονομία σε σχέση με τις ελληνικές επιχειρήσεις. Στο **έβδομο κεφάλαιο** συγκεντρώνονται τα συμπεράσματα της εργασίας, όπως προκύπτουν από συνδυασμό των δεδομένων, που προκύπτουν στο έκτο κεφαλαίο με τα όσα αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια. Επίσης στα πλαίσια του τελευταίου κεφαλαίου παραθέτονται και κάποιες προτάσεις για τη λειτουργία των ΠΕ στην Ελλάδα.

Όσον αφορά την πορεία μέχρι την ολοκλήρωση της εργασίας από την επιλογή του θέματος, μέχρι τη συγγραφή της μεσολάβησε αρκετό διάστημα ξεκινώντας από το τρίτο έτος σπουδών μου, που έγινε η επιλογή του θέματος και η πρώτη επαφή με σχετική βιβλιογραφία ενώ ξεκίνησε και η συλλογή στατιστικών δεδομένων. Στο διάστημα που μεσολάβησε μέχρι την ολοκλήρωση της εργασίας χρειάστηκε να αντιμετωπίσω σειρά δυσκολιών, που αφορούσαν κυρίως την ανεύρεση απαραίτητων δεδομένων για την εργασία αλλά και προβλήματα που αφορούσαν την προσωπική μου ζωή, ωστόσο αυτό το διάστημα παρά τη μεγάλη του διάρκεια αποδείχτηκε ιδιαίτερα σημαντικό για την καλύτερη κατανόηση της φύσεως των πολυεθνικών επιχειρήσεων, των σχετικών με αυτές θεωριών αλλά και της εξέλιξη τους και του ρόλου τους στην Ελλάδα. Όσον αφορά τα προβλήματα που σχετίζονται με την εύρεση σχετικής βιβλιογραφίας και στατιστικών δεδομένων υπήρξαν δυσκολίες, οι οποίες ξεκινούσαν από το γεγονός ότι στον τόπο των σπουδών μου τη Μυτιλήνη δεν υπήρχε βιβλιογραφία, που να ασχολείται με τις πολυεθνικές μιας και με το συγκεκριμένο θέμα ασχολούνται κυρίως οικονομολόγοι και θεωρείται εξειδικευμένο και στη Μυτιλήνη δεν υπήρχε οικονομικό τμήμα. Η αναζήτηση μου συνεπώς έγινε κυρίως σε υπηρεσίες και φορείς, που βρίσκονται στην Αθήνα ενώ σημαντικά βοήθησε η αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, που αποτέλεσε πηγή πληροφοριών και στατιστικών δεδομένων από διεθνείς οργανισμούς, που σχετίζονται με τις πολυεθνικές, καθώς και με επίσκεψη στις ιστοσελίδες μεγάλων πολυεθνικών ομίλων αλλά και στην ηλεκτρονική αναζήτηση σχετικών άρθρων και μελετών.

Επιπλέον στη συγκέντρωση του απαραίτητου στατιστικού και πληροφοριακού υλικού σχετικού με το θέμα δαπανήθηκε αρκετός χρόνος και επιτόπια αναζήτηση σε διάφορους φορείς: βιβλιοθήκες πανεπιστημίων στην Αθήνα, βιβλιοθήκες διάφορων Ινστιτούτων και του Εμποροβιομηχανικού επιμελητηρίου, επισκέψεις στο Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων (ΕΛΚΕ) και στο Τμήμα Στατιστικών Δεδομένων για τις Ξένες Επενδύσεις της Τράπεζας της Ελλάδος για την απόκτηση σχετικών πληροφοριών.

Φυσικά οι επισκέψεις στους φορείς ξεπέρασαν τη μία φορά και δαπανήθηκε αρκετός χρόνος προκειμένου να μελετήσω τα ευρήματα των αναζητήσεων μου και να βγάλω αντίτυπα ή να συγκεντρώσω τα σχετικά συμπεράσματα. Σημαντικό πρόβλημα αποτέλεσε η ασυμφωνία στατιστικών στοιχείων ενώ βιβλία που αποτελούσαν σημαντικούς σταθμούς στην ερμηνεία των πολυεθνικών επιχειρήσεων ήταν γραμμένα στα Αγγλικά και δαπανήθηκε αρκετός χρόνος για την κατανόηση τους αφού περιλάμβαναν οικονομική ορολογία και ο όγκος τους ήταν πολύ μεγάλος. Επίσης δυσκολία υπήρξε στην επιλογή και στη σύνθεση όλων αυτών των πληροφοριών και των δεδομένων ώστε να είναι όσο το δυνατόν πληρέστερο και σύγχρονο το αποτέλεσμα αυτής της μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις (ΠΕ), είναι ένα σύνθετο φαινόμενο επιχειρήσεων για την περιγραφή του οποίου, έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς αρκετοί ορισμοί. Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας σκοπός είναι η διερεύνηση της φύσης μιας ΠΕ, γι' αυτό πέρα από την απλή διατύπωση ορισμών, αναλύονται σχετικές έννοιες, τα χαρακτηριστικά της και οι επιπτώσεις που επιφέρει η λειτουργία της.

1.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ, ΕΝΝΟΙΕΣ-ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Εισαγωγικά θεωρείται σκόπιμο να γίνει σύντομη αναφορά στον όρο της επιχείρησης, της παραγωγικής δομής και δικτύωσης. Ως **επιχείρηση** νοείται ο οικονομικός, θεσμικός και φυσικός χώρος, στον οποίο με τη χρήση υλικών, ενέργειας, τεχνικού εξοπλισμού και εργατικού δυναμικού παράγονται υλικά αγαθά ή υπηρεσίες, τα οποία πωλούνται έναντι αντίστοιχου αντιτίμου (ο καθορισμός του εξαρτάται από διάφορους παράγοντες) και επιθυμείται από αυτές η μέγιστη δυνατή αποκόμιση κέρδους. Μία επιχείρηση αποτελεί σύστημα ροών και αποφάσεων, που συχνά έχουν χωρικό υπόβαθρο, όπως αυτό, που προκύπτει από τους τόπους εγκατάστασης των προμηθευτών πρώτων υλών, την απόσταση με άλλες συνεργαζόμενες επιχειρήσεις κ.ά. Επίσης, μία επιχείρηση μπορεί να διαθέτει μία ή περισσότερες παραγωγικές μονάδες, εγκατεστημένες στην ίδια περιφέρεια, ή και σε διαφορετικές περιφέρειες, χώρες. (Κουρλιούρος, 2001).

Ο γεωγραφικός χώρος γενικότερα είναι σημαντικός και καθοριστικός για την επιχειρηματική δραστηριότητα. Λέγοντας παραγωγική δομή εννοούμε τις φάσεις της παραγωγικής διαδικασίας του προϊόντος και πως αυτές πραγματοποιούνται ενώ όσον αφορά την παραγωγική δικτύωση των επιχειρήσεων εννοούμε τα δίκτυα αλληλεξάρτησης και συναλλαγών των επιχειρήσεων και δεν αφορούν οι δικτυώσεις αυτές αποκλειστικά το γεωγραφικό χώρο.

Ως **πολυεθνική ή διεθνική επιχείρηση (ΠΕ)** ορίζεται μία επιχείρηση που συμμετέχει σε μία άμεση ξένη επένδυση (Foreign Direct Investment) και κατέχει ή ελέγχει παραγωγικές μονάδες σε περισσότερες από μια χώρες. Αυτές είναι οι βασικές προϋποθέσεις, που πρέπει να πληροί μια επιχείρηση για να θεωρείται πολυεθνική και αυτός ο ορισμός είναι ευρέως αποδεκτός στους ακαδημαϊκούς και επιχειρησιακούς

κύκλους, από διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς, όπως ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), το κέντρο Ηνωμένων Εθνών για τις διεθνείς εταιρίες (UNCTC), από τις περισσότερες εθνικές κυβερνήσεις, καθώς και από οργανισμούς συλλογής στατιστικών δεδομένων.

Έτσι, όταν μία πολυεθνική επιχείρηση κάνει μία επένδυση στο εξωτερικό, κτίζοντας ένα νέο εργοστάσιο ή δημιουργώντας μία νέα επιχείρηση εκεί ή ιδιοποιώντας μία επιχείρηση στο εξωτερικό έχουμε μία άμεση ξένη επένδυση. Το επιτόκιο, τα κέρδη και τα μερίσματα που προκύπτουν από τις ξένες αυτές επενδύσεις μπορούν να επανεπενδυθούν στο εξωτερικό. (Λεξικό οικονομικών όρων 2000:202)

Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν προσδιοριστεί διάφορα κριτήρια για το βαθμό διεθνοποίησης και πολυεθνικότητας μιας επιχείρησης τα οποία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις ομάδες : **οικονομικά, οργάνωσης και «management»**. Με βάση τα κριτήρια αυτά προκύπτουν διάφοροι ορισμοί. Σύμφωνα με Παπανδρέου (1981) και Κυρκιλλή (2002) τα **οικονομικά** κριτήρια εξετάζουν το μέγεθος, τη γεωγραφική διασπορά και την έκταση των δραστηριοτήτων των πολυεθνικών επιχειρήσεων σε χώρες του εξωτερικού. Με βάση τα κριτήρια αυτά ο βαθμός της πολυεθνικότητας μιας επιχείρησης προσδιορίζεται σε σχέση με το ποσοστό των συνολικών πωλήσεων, του ενεργητικού, της παραγωγής και των κερδών που προέρχονται από δραστηριότητες της ΠΕ σε άλλες χώρες. Σύμφωνα με τα κριτήρια αυτά προκύπτει ο ακόλουθος ορισμός: κάθε επιχείρηση με μία ή περισσότερες θυγατρικές μονάδες στο εξωτερικό μπορούν να χαρακτηριστούν πολυεθνικές επιχειρήσεις. Συνήθως όμως στη βιβλιογραφία παρατηρούμε ότι για να χαρακτηριστεί μια επιχείρηση πολυεθνική πρέπει να έχει πραγματοποιηθεί ένα ποσοστό της συνολικής δραστηριότητας σε ξένες χώρες. Το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 20-25% των συνολικών πωλήσεων, στο σύνολο του ενεργητικού, στα συνολικά κέρδη, ή στη συνολική παραγωγή της επιχείρησης.

Τα **οργανωτικά** κριτήρια λαμβάνουν σαν δεδομένο το μέγεθος και τη γεωγραφική διασπορά των μονάδων, ενώ προσμετρώνται η δομή της οργάνωσης τους, η συγκεντροποίηση των κέντρων αποφάσεων, η συνολική στρατηγική και η ικανότητα της επιχείρησης να λειτουργεί σαν ένα ενιαίο σύνολο σε παγκόσμιο ή περιφερειακό επίπεδο υπό μεταβαλλόμενες συνθήκες. Έτσι μία επιχείρηση χαρακτηρίζεται πολυεθνική ανάλογα με το βαθμό ενσωμάτωσης των θυγατρικών της μονάδων στο σύστημα οργάνωσης, παραγωγής διοίκησης και στρατηγικής του

πολυεθνικού συγκροτήματος στο σύνολο του με τέτοιο τρόπο ώστε να προωθείται η επιδίωξη των στόχων του.

Τα κριτήρια «**management**» αναπτύχθηκαν και χρησιμοποιούνται κυρίως από αυτούς που ασχολούνται με τη διοίκηση επιχειρήσεων και αφορούν τη στρατηγική των θυγατρικών του πολυεθνικού συγκροτήματος στις ξένες χώρες που πρέπει να έχει έναν γεωκεντρικό (geocentric) ή παγκόσμιο προσανατολισμό. Συνεπώς με βάση το κριτήριο αυτό ως πολυεθνική επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση, που οι θυγατρικές της σε άλλες χώρες υπόκεινται σε παγκόσμια προσανατολισμένη στρατηγική και έχουν ως στόχο την οικοδόμηση διεθνών ή περιφερειακά ολοκληρωμένων δραστηριοτήτων .

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι υπεύθυνες για την πλειοψηφία των άμεσων ξένων επενδύσεων για αυτό τα περισσότερα στατιστικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται στην παρούσα εργασία, αφορούν τις ΑΞΕ συνεπώς κρίνεται σκόπιμη εκτενέστερη αναφορά στον ορισμό και στις διάφορες μορφές τους.

1.3 ΟΡΙΣΜΟΣ ΆΜΕΣΗΣ ΞΕΝΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ (ΑΞΕ)

Ακολούθως παραθέτονται οι ορισμοί, που δίνουν στην Άμεση Ξένη Επένδυση η Ευρωπαϊκή Στατιστική υπηρεσία (EUROSTAT), ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), η UNCTAD (United Nations Corporation for Trade and Development) και αναφέρονται τυχόν προβλήματα, που ανακύπτουν από την υιοθέτηση διαφορετικού ορισμού κατά τη συλλογή και επεξεργασία σχετικών δεδομένων από οργανισμούς.

Σύμφωνα με τον ορισμό, που χρησιμοποιεί η UNCTAD στην τελευταία ετήσια έκδοση της για την εξέλιξη των ΑΞΕ διεθνώς το 2004, ως Άμεση Ξένη Επένδυση ορίζεται μια επένδυση που περιλαμβάνει μια μακροπρόθεσμη σχέση, απεικονίζει ένα μόνιμο ενδιαφέρον και έλεγχο μιας εδρεύουσας οντότητας σε μια οικονομία (ξένος άμεσος επενδυτής ή μητρική επιχείρηση). Η οικονομία αυτή πρέπει να είναι διαφορετική από αυτή του ξένου άμεσου επενδυτή (ξένη επιχείρηση άμεσης επένδυσης ή επιχείρηση θυγατρικών της ξένης θυγατρικής). Η ΑΞΕ υπονοεί ότι ο επενδυτής ασκεί έναν σημαντικό βαθμό επιρροής στη διαχείριση της επιχείρησης που εδρεύει στην άλλη οικονομία. Τέτοια επένδυση περιλαμβάνει και την αρχική συναλλαγή μεταξύ των δύο οντοτήτων και όλων των επόμενων συναλλαγών μεταξύ

τους και μεταξύ των ξένων θυγατρικών, συγχωνευμένων και μη. Μία ΑΞΕ μπορεί να αναληφθεί από άτομα καθώς επίσης και από επιχειρησιακές οντότητες.

Σύμφωνα με τον ορισμό του ΟΟΣΑ: «Ένας ξένος επενδυτής είναι ένα άτομο, μία συγχωνευμένη ή ατομική κοινή ή ιδιωτική επιχείρηση, μία κυβέρνηση, μία ομάδα από συγγενικά άτομα, ή μία ομάδα από συγγενικές συγχωνευμένες ή /και ατομικές επιχειρήσεις που έχει μία άμεση επιχειρηματική επένδυση και αυτή είναι μία θυγατρική, σχετική επιχείρηση, ή ένας κλάδος δημιουργίας επιχειρήσεων σε μια χώρα άλλη από τη χώρα(ες) της κατοικίας των επενδυτών». Επίσης η άμεση επιχειρηματική επένδυση καθορίζεται σαν ατομικές ή συγχωνευμένες επιχειρήσεις στις οποίες ένας ξένος επενδυτής είτε ελέγχει το 10% ή /και παραπάνω των κοινών μετοχών ή έχει τη δύναμη ψήφου σε μια συγχωνευμένη επιχείρηση (είτε την ισοδυναμία μιας ατομικής επιχείρησης) είτε έχει μια αποτελεσματική φωνή στη διαχείριση της επιχείρησης.

(Κορρές, Χιόνης 2003:155)

Ωστόσο από τη EUROSTAT για στατιστικούς λόγους, ως ΑΞΕ ορίζεται η απόκτηση από ένα άτομο ή μια επιχείρηση εγκατεστημένων σε μία χώρα πάγιων στοιχείων μιας επιχείρησης, που βρίσκεται σε μια άλλη χώρα.

Η κύρια πηγή προβλημάτων και δυσκολιών αφορά όχι μόνο στον προσδιορισμό τέτοιων ροών και τη συγκέντρωση αξιόπιστων πληροφοριών γι' αυτές, ειδικότερα καθώς πολλές από τις συναλλαγές γίνονται στο εσωτερικό των πολυεθνικών επιχειρήσεων αλλά επίσης και στον ορισμό των συνθηκών όταν ένα πάγια στοιχείο μιας επιχείρησης αποκτάται με χρηματοδοτικές συναλλαγές, ειδικότερα, όταν αυτές αφορούν μετοχικό κεφάλαιο εταιρείας. Σε αυτή την περίπτωση, οι συναλλαγές περιλαμβάνονται ως μέρος των ΑΞΕ μόνο όταν αποκτάται ένα σημαντικό τμήμα μιας ξένης επιχείρησης (συνήθως ορίζεται ως ένα ποσοστό μετοχών, τουλάχιστον 10% χωρίς δυστυχώς να ισχύει αυτό για όλες τις χώρες). Εφόσον αυτή η συνθήκη ικανοποιείται περαιτέρω συναλλαγές κεφαλαίων ανάμεσα στις δύο πλευρές θεωρούνται επίσης ως ΑΞΕ. Συνεπώς, οι συναλλαγές ΑΞΕ, περιλαμβάνουν την απόκτηση μετοχικού κεφαλαίου καθώς και τα αποθεματοποιημένα κέρδη και τα «λοιπά άμεσα επενδυτικά κεφάλαια», αποτελούμενα από ενδο-επιχειρησιακές συναλλαγές ρύθμισης χρεών.

Αν και ο ορισμός είναι σχετικά ξεκάθαρος, προκύπτουν προβλήματα μέτρησης εξαιτίας της χρήσης διαφορετικών εθνικών πηγών και μεθόδων συλλογής και διαφορετικών τρόπων ταξινόμησης των συναλλαγών. Αν και η EUROSTAT προσπαθεί να εναρμονίσει τα δεδομένα, που συγκεντρώνονται από τα κράτη μέλη, η

προσπάθεια αυτή είναι δεινή, κυρίως γιατί πολλά από τα δεδομένα λείπουν ή δεν είναι διαθέσιμα και πρέπει να εκτιμούνται από δευτερεύουσες πηγές ή ακόμα και από σχέσεις, που χρησιμοποιούνται και εμφανίζονται κάπου αλλού (δηλαδή, ένα μοντέλο). Έτσι ενώ οι επενδυτικές εκροές προς την χώρα Β όπως έχουν καταγραφεί από τη χώρα Α θα πρέπει να είναι ίσες με τις επενδυτικές εισροές από τη χώρα Α, όπως αντίστοιχα καταγράφονται στη χώρα Β, αυτό στην πράξη είναι σπάνιο και σε πολλές περιπτώσεις η διαφορά είναι σημαντική.

Η αιτία αυτής της ασυμμετρίας, βρίσκεται εν μέρει στην ανακριβή γεωγραφική κατανομή των ροών ΑΞΕ αναφορικά με τα κράτη μέλη και, εν μέρει στις διαφορές ανάμεσα στον τρόπο, που τα δεδομένα συλλέγονται και ορίζονται στα διαφορετικά εθνικά συστήματα. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1999:115-116)

1.4 ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Οι ΑΞΕ, διακρίνονται σε διάφορες μορφές σε σχέση με το είδος της επένδυσης, οι οποίες είναι: η **οριζόντια επένδυση**, η **κάθετη επένδυση**, η **επένδυση για δημιουργία και παραγωγή από τη θυγατρική νέων δραστηριοτήτων και προϊόντων**.

Κατά την οριζόντια (Horizontal) ΑΞΕ γίνεται εξαγορά ενός αλλοδαπού ανταγωνιστή, ενώ κατά την κάθετη (Vertical) γίνεται εξαγορά ενός αλλοδαπού προμηθευτή ή πελάτη.(Στοφόρος, Παλάσκας 2004:13,14) Κατά την οριζόντια εξαγορά πραγματοποιείται συγχώνευση εταιριών, που παρασκευάζουν το ίδιο προϊόν. Από τη σκοπιά της εταιρίας, η επέκταση μέσω οριζόντιες ενσωμάτωσης μπορεί να κριθεί συμφέρουσα επειδή δίνει τη δυνατότητα στην εταιρεία να μειώσει το κόστος παραγωγής και διανομής εξασφαλίζοντας οικονομίας μεγέθους / κλίμακας η επειδή απομακρύνει η μειώνει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και αυξάνει τον έλεγχο της εταιρίας στην αγορά. Όσον αφορά την ευρύτερη επίδραση της οριζόντιας ενσωμάτωσης στη διαδικασία λειτουργίας της αγοράς, από τη μια πλευρά μπορεί να προωθήσει μια μεγαλύτερη αποδοτικότητα στη χρήση πόρων και να μειώσει τα έξοδα προμήθειας της αγοράς και τις τιμές η, από την άλλη πλευρά, μειώνοντας στον ανταγωνισμό και αυξάνοντας το επίπεδο συγκέντρωσης πωλητών στην αγορά, μπορεί να οδηγήσει σε λιγότερο αποτελεσματική κατανομή των πόρων και να διατρέξει κινδύνους μονοπωλιακής εκμετάλλευσης. Έτσι, οριζόντια

ενσωμάτωση μπορεί ταυτόχρονα να προξενήσει ευεργετικά και καταστροφικά αποτελέσματα.(Λεξικό οικονομικών όρων 2000:230)

Από τη σκοπιά της εταιρίας, η καθετοποίηση μπορεί να μειώσει το κόστος παραγωγής και διάθεσής της συνδέοντας τις διαδοχικές δραστηριότητες . όσον αφορά την ευρύτερη επίδραση που ασκεί στη λειτουργία της διαδικασίας της αγοράς, η καθετοποίηση , μπορεί από τη μια μεριά να προωθήσει μια υψηλότερη αποδοτικότητα, όσον αφορά τη χρήση πόρων ή από την άλλη με το να περιορίζει τον ανταγωνισμό , να οδηγήσει σε μια λιγότερο αποτελεσματική κατανομή των πόρων. κάνοντας χρήση της κάθετης ενσωμάτωσης μπορούν να προκύψουν πολλά οφέλη αποτελεσματικότητας. στα οφέλη αυτά συμπεριλαμβάνονται : η τεχνική εξοικονόμηση που προέρχεται από το συνδυασμό των διαδοχικών σταδίων παραγωγής , εξοικονόμηση μετοχών από τη μείωση των μεσολαβούντων χρηματομεσιτών και τη μείωση των αποθεμάτων. η εξοικονόμηση μπορεί επίσης να επέλθει στο διαχειριστικό τομέα διατηρώντας ένα ενιαίο διοικητικό σύστημα που διαχειρίζεται τις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες, ενώ εξοικονόμηση κεφαλαίου μπορεί να προκύψει κάνοντας αγορές πιο χοντρικές που έχουν και μεγαλύτερες εκπτώσεις καθώς και με το να μειώνεται το κόστος συγκέντρωσης κεφαλαίου. Όταν οι εταιρείες πετύχουν τέτοιου είδους οφέλη αποδοτικότητας , τότε το μέσο κόστος τους τείνει να πέφτει, κάνοντας δυνατή έτσι τη μείωση των τιμών της αγοράς και την αύξηση παραγωγικότητας .

Όταν μια εταιρεία ήδη διαθέτει κάθετα στάδια λειτουργίας , η καθετοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε διάφορα ανταγωνιστικά αποτελέσματα. Η προς τα εμπρός ενσωμάτωση μπορεί να εξασφαλίσει την ύπαρξη μιας σταθερής αγοράς, αλλά μπορεί επίσης και να τη κάνει απρόσιτη στους ανταγωνιστές. παρόμοια η προς τα πίσω ενσωμάτωση μπορεί να εξασφαλίσει προμηθευτικούς πόρους, αλλά μπορεί επίσης και να χρησιμοποιηθεί και για να εμποδίσει τυχόν αντιπάλους από το να αποκτήσουν πρόσβαση στους πόρους αυτούς . Επιπλέον, αν μια εταιρεία ενσωματώσει τον προμηθευτή μιας σπάνιας πρώτης ύλης που χρησιμοποιείται τόσο από την ίδια, όσο και από τους ανταγωνιστές της , τότε μπορεί να είναι σε θέση να προκαλέσει μια συμπίεση τιμής , αυξάνοντας το κόστος τους , αφού τους χρεώνει μια υψηλότερη τιμή για την πρώτη ύλη από ότι είναι η τιμή που χρεώνεται, όταν πρόκειται για τη δική της χρήση , ενώ ορίζει σχετικά μια χαμηλή τελική τιμή για το προϊόν. Τέτοιου είδους μέθοδοι συμβάλλουν όχι μόνο στη «συμμόρφωση» των

ήδη υπαρχόντων ανταγωνιστών , αλλά ενεργούν και ως φραγμός εισόδου στους πιθανούς νέους ανταγωνιστές . (Λεξικό οικονομικών όρων 2000:552-554)

Αν συνδυάσουμε τις έννοιες της κάθετης και οριζόντιας ολοκλήρωσης καθώς και της διαφοροποίησης στην παραγωγή, που χαρακτηρίζει πολλές μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις (κυρίως στην δεκαετία του 1990), τότε μπορούμε να προσδιορίσουμε 4 βασικούς τύπους ΠΕ. Η ταξινόμηση αυτή όπως αναφέρει ο Dunning (1993) πραγματοποιήθηκε πρώτη φορά από τον Jack Behrman το 1972 και έχει ως εξής¹:

1. Αμεσες ξένες επενδύσεις προς αναζήτηση πλουτοπαραγωγικών πόρων (resource seeking)

Υπάρχουν επιχειρήσεις που προβαίνουν σε ΑΞΕ προκειμένου να αποκτήσουν συγκεκριμένους πλουτοπαραγωγικούς πόρους σε χαμηλότερο κόστος από ότι στην χώρα προέλευσης.

Οι 3 κύριοι τύποι πλουτοπαραγωγικών πόρων είναι :

α) φυσικοί πόροι, σε αυτούς περιλαμβάνονται μεταλλεύματα, όπως πετρέλαιο, χαλκός, βωξίτης και αγροτικά προϊόντα όπως ζάχαρη, μπανάνες, καφές, τσάι. Αυτού του τύπου οι ΑΞΕ συνδέονται αποκλειστικά με τη χώρα υποδοχής και απαιτούν υψηλές επενδύσεις σε υποδομή. Οι πετρελαϊκές πολυεθνικές επιχειρήσεις ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία των ΑΞΕ, όπως η Shell, η Mobil ή μεταλλευτικές όπως η Ιαπωνική Nippon Steel Corporation και η Γαλλική Pechiney SA.

β) φθινό ανειδίκευτο ή μερικά ειδικευμένο εργατικό δυναμικό

Πολυεθνικές επιχειρήσεις που προέρχονται από ανεπτυγμένες χώρες, όπου το εργατικό κόστος (μισθοί) είναι υψηλό αναζητούν φθινό εργατικό δυναμικό στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το Μεξικό και η Κίνα αποτελούν χώρες υποδοχής που προσφέρουν φθινό εργατικό δυναμικό.

γ) τεχνολογικές και διαχειριστικές ικανότητες

Στην κατηγορία αυτή των ΑΞΕ συμπεριλαμβάνονται και επιχειρήσεις που ανήκουν στο τομέα των υπηρεσιών, όπως τουρισμός, ενοικιάσεις αυτοκινήτων, ιατρικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες γιατί έχουν χαρακτήρα που συνδέεται σχεδόν αποκλειστικά με τη χώρα υποδοχής. Άρα η έννοια του πλουτοπαραγωγικού πόρου είναι ευρεία!

¹ Η ανάλυση των 4 τύπων έγινε με βάση Dunning 1993:57-63, Παπαναστασίου 2003, Κοκορέ 1999.

2. Άμεσες ξένες επενδύσεις προς αναζήτηση αγορών (market seeking)

Ο στόχος αυτών των ΑΞΕ είναι η παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών για την αγορά της χώρας υποδοχής ή/ και γειτονικών αγορών. 4 κίνητρα που ωθούν τις επιχειρήσεις για ΑΞΕ τέτοιου είδους αποτελούν τα εξής:

α) Γιατί έχουν εγκατασταθεί στην αγορά στόχο πελάτες ή προμηθευτές της επιχείρησης. Για παράδειγμα, μια τράπεζα θα εγκατασταθεί στις αγορές που βρίσκονται οι πελάτες της. Επίσης, πολλές Ιαπωνικές επιχειρήσεις ανταλλακτικών ακολούθησαν τις Ιαπωνικές αυτοκινητοβιομηχανίες στην επέκτασή τους στην Ευρώπη και ΗΠΑ.

β) Πολλά προϊόντα χρειάζονται προσαρμογή στα εγχώρια καταναλωτικά πρότυπα ή συνθήκες παραγωγής. Τέτοια προϊόντα περιλαμβάνουν τα τρόφιμα και ποτά ή υπηρεσίες όπως η διαφήμιση.

γ) Η εξυπηρέτηση μιας αγοράς με ΑΞΕ μπορεί να είναι πιο συμφέρουσα από άποψη κόστους. Αγορές που οι επιχειρήσεις θεωρούν σημαντικές και βρίσκονται σε απόσταση από τη χώρα προέλευσης θα προτιμήσουν να τις εξυπηρετήσουν μέσω ΑΞΕ παρά με κάποιον άλλο τρόπο, όπως το εμπόριο.

δ) Η δύναμη του ανταγωνισμού θα οδηγήσει σε ΑΞΕ προκειμένου οι επιχειρήσεις να βρίσκονται σε αγορές που βρίσκονται και οι ανταγωνιστές τους.

3. Άμεσες ξένες επενδύσεις προς αναζήτηση αποδοτικότητας (efficiency seeking)

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις αφού έχουν κατοχυρώσει τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους και τις αγορές που αναζητούν, επιδιώκουν να οργανώσουν όλες αυτές τις δραστηριότητες προκειμένου ο πολυεθνικός όμιλος να κάνει την καλύτερη δυνατή χρήση των πλουτοπαραγωγικών πηγών του.

4. Άμεσες ξένες επενδύσεις προς αναζήτηση στρατηγικών πόρων ή ικανοτήτων (strategic asset or capability seeking)

Αυτός ο τύπος ΑΞΕ περιλαμβάνει πολυεθνικές επιχειρήσεις, που στοχεύουν στη διατήρηση και βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας τους με την εξαγορά των πλουτοπαραγωγικών πόρων άλλων επιχειρήσεων. Τέτοιου είδους ΑΞΕ συναντούμε κυρίως σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στις αρχές του 1990 πολλές από τις μεγαλύτερες ΠΕ ακολουθούν πλουραλιστικούς στόχους και οι περισσότερες πραγματοποιούν ΑΞΕ που συνδυάζουν χαρακτηριστικά και των 4 παραπάνω κατηγοριών.

1.5 ΣΥΝΘΗΚΕΣ, ΠΟΥ ΩΘΟΥΝ ΜΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΝΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙ ΣΕ ΜΙΑ ΞΕΝΗ ΧΩΡΑ

Πλέον, είναι σύνηθες φαινόμενο οι επιχειρήσεις αναπτυγμένων οικονομιών να επιδιώκουν την επέκτασή τους και σε άλλες χώρες. Οι στρατηγικές που συνήθως υιοθετούνται και εφαρμόζονται από μεγάλες επιχειρηματικές μονάδες για την επέκτασή τους σε άλλες χώρες είναι οι ακόλουθες: Οι εξαγωγές (άμεσες και έμμεσες), συμφωνίες παραγωγής (Contract Manufacturing), συμφωνίες παραχώρησης δικαιωμάτων εκμετάλλευσης (Licensing), συμφωνίες δικαιόχρησης (Franchising), συμβόλαια διοίκησης (Management Contracts), συμφωνίες κατασκευής έργων « με το κλειδί στο χέρι » (Turn-Key Projects) – Built Operator Transfer (BOT) - Built Own Operator Transfer (BOOT), άμεσες ξένες επενδύσεις, παγκόσμιες στρατηγικές συμμαχίες (Global Strategic Alliances).

Η επιλογή των παραπάνω στρατηγικών διεθνοποίησης των επιχειρηματικών μονάδων προσδιορίζεται, εκτός από τα προσδοκώμενα οφέλη, επιμέρους πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, και από την ανάγκη αυξημένης παρακολούθησης της επένδυσης και την απαιτούμενη εμπειρία. Καθεμία από τις παραπάνω στρατηγικές απαιτεί διαφορετικό βαθμό εμπειρίας και ελέγχου. Οι συμφωνίες παραχώρησης δικαιωμάτων εκμετάλλευσης (Licensing) απαιτούν τη μικρότερη εμπειρία ενώ ακολουθούν με αύξουσα γραμμική σχέση, οι εξαγωγές, οι στρατηγικές συμμαχίες ενώ στην κορυφή βρίσκονται οι ΑΞΕ που λόγω του βαθμού δέσμευσης κεφαλαίων και της ανάγκης σημαντικής πληροφόρησης πριν την ενεργοποίησή τους, προαπαιτούν σημαντική επιχειρηματική εμπειρία. (Παλάσκας, Στοφόρος, Πεχλιβανός 2004)

Σπάνια μία επιχείρηση αναλαμβάνει ξένη επένδυση πριν καθιερωθεί σαν σημαντικός πωλητής στην εγχώρια αγορά της, ωστόσο πλήθος επιπλέον παραγόντων την ωθούν στο να εγκατασταθεί και σε άλλη χώρα, οι οποίοι συνοπτικά είναι οι ακόλουθοι. Όταν η επιχείρηση:

- Διαθέτει διευθυντικές γνώσεις, τεχνογνωσία, δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, εμπορικά σήματα και άλλα περιουσιακά στοιχεία τα οποία της επιτρέπουν να αποκομίζει υπερκανονικά κέρδη επί του επενδεδυμένου κεφαλαίου της.

- Διαμορφώσει τη θέση της στην εσωτερική αγορά τότε μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτά τα στοιχεία και αλλού αν βρεθεί η κατάλληλη επενδυτική ευκαιρία.

- Διαθέτει τεράστια εμπειρία, άρτια οργάνωση, σύγχρονες μεθόδους παραγωγής, διοικητικές δεξιότητες, τεχνικές δεξιότητες, νέα ανώτερη τεχνολογία σε σχέση με τη χώρα υποδοχής, ευρεσιτεχνίες κ.α.(μεγάλες διεθνείς, πολυεθνικές ή υπερεθνικές επιχειρήσεις).

1.5.1 Παράγοντες, που επιδρούν στις αποφάσεις των Ξένων Επενδυτών

Ο βαθμός, που επηρεάζουν οι διάφοροι παράγοντες τους επενδυτές στην επιλογή της υποψήφιας ξένης χώρας υποδοχής είχε μελετηθεί σε μία έρευνα το 1990 *που αφορούσε τις Ευρωπαϊκές αγορές, η οποία είχε δημοσιευτεί στο τεύχος Ελληνική Οικονομία 1992 -1993, του περιοδικού Επιλογή (Πίνακας 1.1). Στην έρευνα αυτή αρχικά γίνεται μία κατηγοριοποίηση των παραγόντων και στη συνέχεια ζητήθηκε από ΠΕ να αξιολογήσουν τη σημασία των παραγόντων αυτών κατά την απόφασή τους να επενδύσουν σε μία ξένη χώρα. Η κατηγοριοποίηση είναι η εξής:

1 . Παράγοντες της αγοράς, που περιλαμβάνουν την απόσταση από τους καταναλωτές, την απόσταση από τους προμηθευτές, μακροοικονομικές συνθήκες που επικρατούν στην υποψήφια αγορά υποδοχής, την απόσταση από τοπικούς ανταγωνιστές, τον ρυθμό επέκτασης της ζήτησης, το κόστος εργασίας, το κόστος κεφαλαίου, το κόστος ενέργειας, το κόστος πρώτων υλών τα φορολογικά κ.ά. κίνητρα.

2. Παράγοντες των υπηρεσιών ανάλογα με τη διαθεσιμότητα και το κόστος τους, που περιλαμβάνουν τις τράπεζες / ασφάλειες και νομικές υπηρεσίες, τη διαφήμιση και το Consulting καθώς και τις τεχνικές υπηρεσίες.

3. Παράγοντες σχετικοί με την υπάρχουσα υποδομή, που έχει να κάνει με την ποιότητα του δικτύου μεταφορών (Αεροπορικού, οδικού, σιδηροδρομικού) , με τις αξιόπιστες πηγές ενέργειας, με το δίκτυο των σύγχρονων τηλεπικοινωνιών, με τις εγκαταστάσεις αποβλήτων και τις βιομηχανικές περιοχές.

4. Κοινωνικοί παράγοντες, που αφορούν τις μορφωτικές και αθλητικές εγκαταστάσεις, το κοινωνικό « κλίμα » και τις συνθήκες στέγασης.

5. Παράγοντες μορφωτικού επιπέδου και εργατικού δυναμικού. Οι παράγοντες αυτοί αφορούν τη διαθεσιμότητα / κόστος των σχολείων, των εξειδικευμένων και ανειδίκευτων εργατών, της υποδομής τεχνικής εκπαίδευσης, των πανεπιστημίων και της έρευνας.

6. Πολιτικοί παράγοντες, που αφορούν την εργατική νομοθεσία, τις επιχορηγήσεις επενδύσεων , τα έργα υποδομής, την ευέλικτη χωροταξική πολιτική και τα φορολογικά κίνητρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΕΠΕΝΔΥΤΕΣ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ	Σημαντικότητα Παράγοντα		
	<i>Μεγάλη</i>	<i>Αρκετή</i>	<i>Ελάχιστη</i>
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΓΟΡΑΣ			
Απόσταση από καταναλωτές	63,6	34,5	1,8
Απόσταση από προμηθευτές	36,4	43,6	20
Μακροοικονομικές συνθήκες	43,6	45,5	10,9
Απόσταση από τοπικούς ανταγωνιστές	5,5	50,9	43,6
Ρυθμός επέκτασης ζήτησης	43,6	45,5	10,9
Κόστος εργασίας	50,9	47,3	1,8
Κόστος κεφαλαίου	52,7	40,0	7,3
Κόστος ενέργειας	47,3	45,5	5,5
Κόστους πρώτων υλών	41,8	38,2	16,4
Φορολογικά κ.ά. κίνητρα	50,9	43,6	5,5
Μέσος Όρος	43,6	43,5	12,4
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ (διαθεσιμότητα / κόστος)			
Τράπεζες / ασφάλειες και νόμ. υπηρεσίες	36,4	49,1	14,5
Διαφήμιση και Consulting	10,9	56,4	32,7
Τεχνικές υπηρεσίες	32,7	45,5	21,8
Μέσος Όρος	26,7	50,3	23,0
ΥΠΟΔΟΜΗ (διαθεσιμότητα / κόστος)			
Ποιότητα : Αεροπορικού δικτύου	69,1	25,5	5,5
Οδικού δικτύου	89,1	9,1	1,8
Σιδηροδρομικού δικτύου	47,3	36,4	14,5
Αξιόπιστες πηγές ενέργειας	47,3	43,6	5,5
Σύγχρονες τηλεπικοινωνίες	94,5	3,6	0,0
Εγκαταστάσεις αποβλήτων	29,1	56,4	14,5
Βιομηχανικές περιοχές	29,1	54,5	16,4
Μέσος Όρος	56,4	32,3	10,0
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ			
Μορφωτικές Εγκαταστάσεις	21,8	72,7	3,6
Αθλητικές εγκαταστάσεις	14,5	74,5	9,1
Κοινωνικό « κλίμα »	74,5	21,8	1,8
Συνθήκες στέγασης	25,5	72,7	0,0
Μέσος Όρος	34,1	60,5	3,6

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ / ΕΡΓΑΤΙΚΑ (διαθεσιμότητα / κόστος)			
Σχολεία	67,3	30,9	0,0
Τοπικοί εξειδικευμένοι εργάτες	83,6	14,5	0,0
Ανειδίκευτοι εργάτες	27,3	50,9	16,4
Υποδομή τεχνικής εκπαίδευσης	36,4	52,7	9,1
Πανεπιστήμια - έρευνα	54,5	36,4	7,3
Μέσος Όρος	53,8	37,1	6,5
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ			
Εργατική νομοθεσία	40,0	54,5	5,5
Επιχορηγήσεις επενδύσεων	36,4	58,2	5,5
Έργα υποδομής	69,1	25,5	5,5
Ευέλικτη χωροταξική πολιτική	61,8	32,7	3,6
Φορολογικά κίνητρα	49,1	40,0	10,9
Μέσος Όρος	51,3	42,2	6,2

Πηγή: *Regional Policies in the European Single Market – Proceedings (Dublin Castle, 10/11/1990) Αναδημοσίευση από το περιοδικό «Επιλογή», Ελληνική Οικονομία 1992-93

Σύμφωνα με την έρευνα αυτή και όπως φαίνεται και στον Πίνακα 1.1 από τους **παράγοντες της αγοράς**, η απόσταση από τους καταναλωτές, το κόστος εργασίας, το κόστος κεφαλαίου και το φορολογικό καθεστώς κατέχουν έναν ιδιαίτερος σημαντικό ρόλο για την επιλογή του τόπου εγκατάστασης επιχειρηματικών μονάδων αφού θεωρούνται πολύ σημαντικοί στις προτιμήσεις των επενδυτών με ποσοστά που κυμαίνονται από 50,9% έως 63,6%. Όσον αφορά τους **παράγοντες των υπηρεσιών** το κόστος και η διαθεσιμότητα της διαφήμισης και του consulting απασχολούν ιδιαίτερα τους επενδυτές (χωρίς να παραβλέπεται η διαθεσιμότητα, το κόστος και ο εκσυγχρονισμός του πιστωτικού και ασφαλιστικού συστήματος και εν γένει των Νομικών Υπηρεσιών). Από τους παράγοντες που αφορούν τις **υποδομές** οι σύγχρονες τηλεπικοινωνίες και η ποιότητα του αεροπορικού και οδικού δικτύου « φωτογραφίζουν » τις προτεραιότητες των επιχειρηματιών και υπογραμμίζουν την κινητικότητα των διοικητικών στελεχών. Στους **κοινωνικούς παράγοντες**, κύριες προτεραιότητες των επενδυτικών φορέων αποτελούν το συναινετικό κλίμα, η διάθεση για συνεργασία μεταξύ εργαζομένων και επιχειρηματιών και το ήπιο εργασιακό περιβάλλον. Από τους παράγοντες, που έχουν να κάνουν με το **μορφωτικό επίπεδο και το εργατικό δυναμικό** μία μεγάλη μερίδα επενδυτών θεωρούν ιδιαίτερα σημαντικούς την εξειδίκευση, την εκπαίδευση και την έρευνα. Η διαθεσιμότητα εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού και η ποιότητα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων συγκεντρώνουν ποσοστά στις προτιμήσεις των στελεχών των ξένων επιχειρήσεων που κυμαίνονται μεταξύ 67,3% και 83,6%. Από τους παράγοντες **πολιτικής** οι

επιχορηγήσεις των επενδύσεων και η εργατική νομοθεσία αποσπών πάντοτε ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των επενδυτικών φορέων του εξωτερικού αφού επιζητούν την οικονομική και νομική στήριξη από τη χώρα προορισμού τους.

Γενικότερα οι παράγοντες που αφορούν την υποψήφια για επένδυση χώρα, και επιδρούν στην επιλογή των ξένων επενδυτών πριν επενδύσουν σ' αυτήν σχετίζονται με:

- Φορολογικά κίνητρα
- Νομοθεσία για ΑΞΕ
- Ικανοποιητική συνεργασία με τις αρχές
- Διαθεσιμότητα, ποιότητα και κόστος πρώτων υλών
- Κόστος εξειδικευμένης εργασίας
- Κόστος ανειδίκευτης εργασίας
- Διαθεσιμότητα εξειδικευμένων εργατών
- Διαθεσιμότητα ανειδίκευτων εργατών
- Διαθεσιμότητα επιστημονικού προσωπικού
- Καλές εργασιακές σχέσεις
- Κόστος εργασίας
- Δυνατότητες εξειδικευμένων υπεργολάβων, προμηθευτών
- Κόστος τοπικών διαθέσιμων κεφαλαίων
- Πολιτιστικό περιβάλλον
- Ύπαρξη Ευνοϊκών όρων προσφοράς κτιρίων
- Προσέγγιση με τοπικούς πελάτες
- Προοπτικές ανάπτυξης τοπικής αγοράς
- Προσέγγιση σε άλλες αγορές (π.χ. Μ.Ανατολή, χώρες Ε.Ε., Βαλκάνια)
- Υποδομή (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια)
- Πολιτική σταθερότητα
- «Ασφάλεια Συναλλαγών»
- Ποιότητα ζωής

1.6 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΟΜΗ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Μια πολυεθνική επιχείρηση δραστηριοποιείται σε διάφορες χώρες συνεπώς κάθε φορά πρέπει να προσαρμόζεται στις ισχύουσες συνθήκες και ταυτόχρονα να

ακολουθεί μια στρατηγική για την επίτευξη των στόχων του ομίλου. Οι στόχοι αυτοί δεν έχουν να κάνουν αποκλειστικά με τη μεγιστοποίηση του κέρδους του αλλά και με μια πιο μακροπρόθεσμη πολιτική, η οποία π.χ. μπορεί να αφορά τον επηρεασμό των μελλοντικών συνθηκών, την απόκτηση εμπειρίας και οργάνωσης ενός λειτουργικού οργανισμού σε παγκόσμιο περιβάλλον.

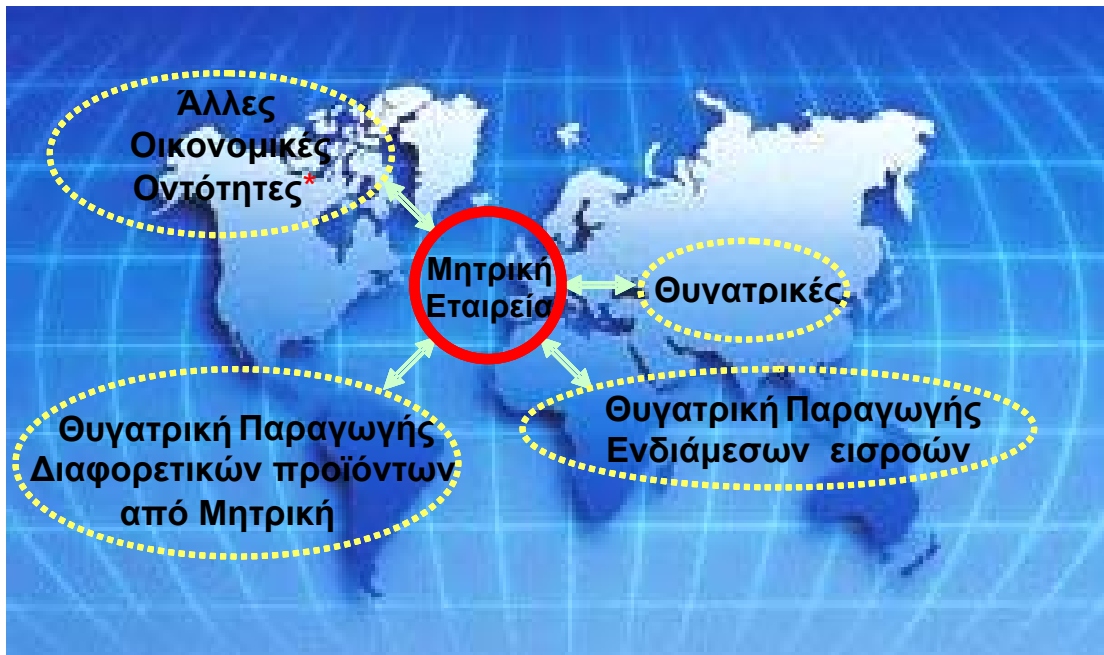
Η πολυεθνική επιχείρηση αποτελείται από τη μητρική εταιρεία, που εδρεύει σε μία χώρα (μητρική) και από τις θυγατρικές της, που εδρεύουν σε διαφορετικές από τη μητρική χώρα. Μια σύγχρονη ΠΕ δεν παράγει προϊόντα που ανήκουν σε ένα μόνο κλάδο. Συχνά αναθέτει σε ορισμένες θυγατρικές της την παραγωγή προϊόντων που χρησιμεύουν ως εισροές στην παραγωγική διαδικασία κάποιων άλλων επιχειρήσεων του ομίλου. Επίσης συχνό φαινόμενο αποτελεί και η παραγωγή προϊόντων εντελώς διαφορετικών μεταξύ τους ή διαφορετικού κλάδου με στόχο την εξυπηρέτηση και την κατάκτηση διαφορετικών αγορών. Αυτή η πολυμορφία της παραγωγής αποτελεί πηγή άντλησης επιπλέον δύναμης για τον όμιλο, ο οποίος δραστηριοποιούμενος σε διαφορετικούς κλάδους μπορεί να αντεπεξέλθει καλύτερα στις κρίσεις της αγοράς ή όταν ένα προϊόν της αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό.

Η ΠΕ αποτελείται από ένα δίκτυο πολυεπίπεδων σχέσεων μεταξύ των οικονομικών οντοτήτων που τη συγκροτούν. Οι σχέσεις αυτές δεν είναι στατικές ενώ η ένταση και η έκτασή τους μεταβάλλεται δυναμικά, ενώ μπορούν να δημιουργούνται νέες ή/ και να διακόπτονται παλαιές. Οι σχέσεις αυτές μπορεί να είναι οικονομικής, τεχνικής, πληροφοριακής ή νομικής φύσεως κ.άλ. Ωστόσο η θέση της κάθε θυγατρικής σ' αυτό το δίκτυο δεν είναι δεδομένη αλλά μπορεί να μεταβάλλεται ποιοτικά (είδος παρεχόμενων υπηρεσιών / προϊόντων) και ποσοτικά (ένταση εμπλοκής στη δράση του δικτύου) (Διάγραμμα 1.6.1)².

Οι δραστηριότητες των θυγατρικών εταιριών διαμορφώνονται και αλλάζουν προκειμένου να μεγιστοποιηθεί το όφελος του ομίλου αλλά και της θυγατρικής. Οι διαφορετικοί ρόλοι που αναλαμβάνουν οι θυγατρικές μιας ΠΕ προσδιορίζουν την ποικιλία των παραγωγικών δυνατοτήτων των ΠΕ. Η ΠΕ πρέπει να σχεδιάσει μια στρατηγική παραγωγής, όπου να προσδιορίζεται η παραγωγή των ενδιάμεσων και τελικών αγαθών και το μέρος στο οποίο θα πραγματοποιούνται.

² βλ. Χατζάκης 1999:50-53

Διάγραμμα 1.6.1. Παραγωγική Δομή ΠΕ

διακινώντας διεθνώς το μεγαλύτερο ποσοστό κεφαλαίων, πρώτων υλών, αγαθών (τελικών και ενδιάμεσων), παραγωγικών εισροών και υπηρεσιών σε ενδοεπιχειρησιακό ή μη επίπεδο. Το ενδοεπιχειρησιακό (intra-firm) εμπόριο, που δημιουργείται στα πλαίσια της ΠΕ δημιουργεί μία εσωτερική αγορά τόσο για τα προϊόντα της όσο και για τους παραγωγικούς συντελεστές που χρησιμοποιεί. Η τιμή που αντιστοιχεί σε αυτό το ενδοεπιχειρησιακό εμπόριο είναι μια εσωτερική τιμή και μπορούν να αποτελέσουν μέσο ελαχιστοποίησης των πληρωτέων από την επιχείρηση φόρων. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί λόγω του ρόλου, που διαδραματίζουν τέτοιου είδους τιμές στην ΠΕ, ο οποίος μπορεί να είναι διπλός από τη μία μπορούν να είναι σκιώδεις τιμές (shadow prices³) ή να χρησιμοποιηθούν με τρόπο τέτοιο, που να καθορίζει το ύψος των κερδών της κάθε μονάδας παραγωγής που θα έχει χαμηλότερη φορολογία.

³ Ως «shadow price» ορίζεται η αποδιδόμενη τιμή ή αξία ενός αγαθού ή υπηρεσίας εκεί που μια τιμή ή αξία δεν μπορεί να καθορισθεί ακριβώς εξαιτίας της απουσίας μιας «κοινής» αγοράς, βασισμένης στον καθορισμό τιμής ή εξαιτίας χονδροειδών «αλλοιώσεων» στις τυχόν οι ήδη υπάρχουσες αγορές. Σε μια ενδοεταιρική συναλλαγή οι εισροές ενός τομέα Β μιας επιχείρησης μπορεί να αποτελούν τις εκροές ενός τομέα Α συνεπώς η τιμή των προϊόντων της ενδοεταιρικής αυτής συναλλαγής μπορούν να διαμορφωθούν «πειραχτούν» ανάλογα με το όφελος της εταιρείας. (Λεξικό Οικονομικών Όρων:483-484)

Έτσι η παραγωγή και το εμπόριο των προϊόντων της παίρνουν μορφή πολύπλοκων διεθνών οικονομικών σχέσεων. Ακολούθως αρχικά αναλύεται η σχέση της πολυεθνικής επιχείρησης με τις θυγατρικές της και έπειτα οι μορφές στρατηγικών παραγωγικής δομής, που μπορούν να υπάρξουν μεταξύ τους.

1.6.1 Σχέση Πολυεθνικής Επιχείρησης με τις Θυγατρικές της

Η σχέση της πολυεθνικής επιχείρησης με τις θυγατρικές της μπορεί να λάβει διάφορες μορφές. Η κάθε θυγατρική όταν έχουμε κάθετη ολοκλήρωση αναλαμβάνει ένα συγκεκριμένο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας του ίδιου προϊόντος ενώ σε οριζόντια ολοκλήρωση παράγει μια συγκεκριμένη ποικιλία του προϊόντος. τη συνέχεια το προϊόν μπορεί να μεταφέρεται σε κάποια άλλη θυγατρική, η οποία καταλαμβάνει την επόμενη θέση στην αλυσίδα παραγωγής ή διανομής. Έτσι το τελικό προϊόν δεν πωλείται αποκλειστικά, στην αγορά που εδρεύει η θυγατρική αλλά μπορεί να διανέμεται μέσω του παγκόσμιου δικτύου πωλήσεων της πολυεθνικής σε διάφορες χώρες. Το ίδιο ισχύει και για τους παραγωγικούς πόρους, υλικούς και άυλους, που εισρέουν στην αλυσίδα παραγωγής του τελικού προϊόντος, οι οποίοι μπορούν να δημιουργούνται και να διακινούνται σε οποιοδήποτε γεωγραφικό σημείο του παγκόσμιου δικτύου της ΠΕ. Ωστόσο η μεταφορά των αγαθών και των πόρων αυτών στα πλαίσια αυτού του δικτύου δεν καθορίζονται από το μηχανισμό της αγοράς αλλά με βάση τους στρατηγικούς της στόχους. Έχοντας ως στόχο τη μεγιστοποίηση των κερδών της ΠΕ στο σύνολο της και όχι αποκλειστικά της θυγατρικής εφαρμόζει υπερκοστολογήσεις των προϊόντων, των υπηρεσιών και της τεχνογνωσίας των θυγατρικών της ή/ και υπερκοστολογήσεις των πωλήσεων των θυγατρικών της επηρεάζοντας την κατανομή των κερδών στο εσωτερικό της ΠΕ και μεταφέροντας τους χρηματικούς πόρους στο σημείο του συστήματος που επιθυμεί.

Οι θυγατρικές εταιρίες ανάλογα με το ρόλο που διαδραματίζουν στα πλαίσια του πολυεθνικού ομίλου μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες. Σύμφωνα με τους Pearce και Papanastassiou, (1996) προσδιορίζονται ως:

1. Θυγατρική αντίγραφο (Truncated Miniature Replica- TMR)
2. Θυγατρική προμηθευτής (Rationalized Product Subsidiary- RPS)
3. Χειραφετημένη θυγατρική (World/Regional Product Mandate –WPM)

Η **θυγατρική αντίγραφο (TMR)** παράγει ένα τμήμα της παραδοσιακής παραγωγής της ΠΕ και έχει ως στόχο την κάλυψη της αγοράς της χώρας υποδοχής.

Αυτή η επένδυση γίνεται προς αναζήτηση αγορών δεδομένου ότι το εμπόριο έγινε ανεπαρκής τρόπος διεθνοποίησης λόγω των διαφόρων μορφών παρεμβατισμού. Η **θυγατρική προμηθευτής (RPS)** αποτελεί μία εφαρμογή της θεωρίας της εσωτερικοποίησης και συνεισφέρει στην αποδοτικότητα της ΠΕ. Παράγει ενδιάμεσα αγαθά ανάλογα με τις ικανότητες της και τις ανάγκες του πολυεθνικού ομίλου για αυτό η επιλογή του τόπου εγκατάστασης της γίνεται με πολύ προσοχή. Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η επιζητούμενη αποδοτικότητα επιλέγονται χώρες που είναι πλούσιες σε πρώτες ύλες, είτε φθηνό εργατικό δυναμικό, είτε κάποια καλή φυσική υποδομή. Δεδομένου ότι καλύπτουν ανάγκες του ομίλου δημιουργείται ενδοεπιχειρησιακό εμπόριο όταν το ενδιάμεσο προϊόν που παράγει είναι ώριμο ή τυποποιημένο, η σχέση της με τη μητρική γίνεται σχέση εξάρτησης. Ενώ όταν το προϊόν που παράγει είναι καινοτομικό τότε η σχέση με τη μητρική είναι περισσότερο ισότιμη. Πρέπει να επισημανθεί ότι η θυγατρική μπορεί επίσης να προμηθεύει και άλλες ανεξάρτητες επιχειρήσεις σε αυτήν την περίπτωση δύναται να «παίξει» ένα ρόλο «κατασκόπου», όπου μαθαίνει σχετικά με τις διαδικασίες παραγωγής άλλων επιχειρήσεων. Συχνά με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στον όμιλο να επεκταθεί και σε άλλους τύπους παραγωγής, συνεισφέροντας στη διαφοροποίηση της παραγωγής.

Τέλος, στην κατηγορία των **χειραφετημένων θυγατρικών (WPM/RPM)** εντάσσονται θυγατρικές, που έχουν τη δυνατότητα να παράγουν και να προωθούν καινούργια προϊόντα, προσόν που ουσιαστικά το έχει μόνο η μητρική εταιρεία. Δηλαδή έχει ανεξαρτησία από τη μητρική και δεν είναι τεχνολογικά εξαρτημένη από αυτή στην παραγωγή αλλά και σε άλλους τομείς, όπως έρευνα και ανάπτυξη.. Επίσης αναλαμβάνει μόνη της την προώθηση των προϊόντων της. Τέτοιες θυγατρικές συνήθως βρίσκονται σε σημαντικές αγορές και έχουν ικανό και δυναμικό «management» που αξιοποιεί τις ευκαιρίες. Η ανεξαρτησία της χειραφετημένης θυγατρικής δεν σημαίνει και αυτονομία, απλώς οι σχέσεις μιας τέτοιας θυγατρικής με είναι πολύ διαφορετικές από αυτές μιας θυγατρικής αντίγραφου με τη μητρική. Τα αποτελέσματα μιας έρευνας μέσω ερωτηματολογίου που απευθυνόταν σε μεγάλες ξένες θυγατρικές στην Αγγλία κατά την περίοδο 1993-95, σε ερώτηση σχετικά με τον κυριότερο παραγωγικό τους ρόλο ήταν αποκαλυπτικά. Όπου αξιολογήθηκε από 1 λιγότερο σημαντικός έως 3 πολύ σημαντικός. Οι περίπου 200 θυγατρικές, που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, αξιολόγησαν με 2,26 τον ρόλο τους ως TMR, με

2,15 το ρόλο τους ως WPM/RPM και τέλος με 2,24 το ρόλο τους ως RPS. (Παπαναστασίου 2003: 29-32)

1.6.2 Στρατηγικές Παραγωγικής δομής ΠΕ-Θυγατρικών

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία ο Porter διέκρινε δύο ευρείς κατηγορίες στρατηγικών παραγωγικής δομής την πολυτοπική στρατηγική παραγωγής (multidomestic strategy) και την παγκοσμιοποιημένη στρατηγική (global strategy) ενώ οι Bartlett και Ghosal (1995) καθηγητές στο Harvard και το London Business School αναφέρονται και σε έναν τρίτο τύπο στρατηγικής, που ονομάζουν διεθνική στρατηγική (transnational strategy).

Σύμφωνα με την **πολυτοπική στρατηγική** η ΠΕ ιδρύει θυγατρικές σε κάθε αγορά που την ενδιαφέρει με στόχο την παραγωγή για κάλυψη των εκάστοτε εγχώριων αναγκών. οι θυγατρικές αυτές συνηθίζουν να είναι τύπου TMR και δεν έχουν εξαγωγικό χαρακτήρα. Βασικό χαρακτηριστικό αυτής της στρατηγικής είναι ότι οι θυγατρικές δρουν σχεδόν ως αυτόνομες μονάδες χωρίς να ενδιαφέρονται για το διεθνή ανταγωνισμό, παρά μόνο για τον ανταγωνισμό, που αντιμετωπίζουν από άλλες θυγατρικές άλλων ΠΕ καθώς και εγχώριων επιχειρήσεων στη χώρα υποδοχής. Παράδειγμα ΠΕ που ακολούθησε πολυτοπική στρατηγική αποτέλεσε η αυτοκινητοβιομηχανία FIAT, που όπως αναφέρει ο Bartlett (1986) ανέπτυξε ένα δίκτυο παραγωγής αυτοκινήτων μέσω θυγατρικών σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες όπως στην Ισπανία, Γιουγκοσλαβία την Πολωνία και άλλες μη ευρωπαϊκές χώρες. Η επιλογή των συγκεκριμένων χωρών προέκυψε από το χαμηλό κόστος, που τις χαρακτήριζε και το γεγονός ότι οι τοπικές κυβερνήσεις ήταν διατεθειμένες να επιδοτήσουν την παραγωγή της.

Με βάση την **παγκοσμιοποιημένη στρατηγική** οι δραστηριότητες της ΠΕ σε μια χώρα επηρεάζονται από τις δραστηριότητες, που αναπτύσσει η θυγατρική σε άλλες χώρες. Σε αυτήν την περίπτωση η ΠΕ αναπτύσσει παγκόσμια προϊόντα για να καλύψει ομοιογενείς ανάγκες της παγκόσμιας αγοράς. Έτσι σύμφωνα με την αναφορά της Παπαναστασίου (2003) με βάση τον Bartlett (1986) και στοιχεία από Toyota Fact-file (1994) η TOYOTA, σε αντίθεση με τη FIAT ακολούθησε παγκοσμιοποιημένη στρατηγική. Η επιτυχία της στηρίχθηκε στο γεγονός ότι συγκέντρωσε την ανάπτυξη και παραγωγή καινούργιων προϊόντων στην Ιαπωνία και

από εκεί τα εξήγαγε. Το 1989 παρήγαγε περίπου 3,3 εκατομμύρια αυτοκίνητα εκ των οποίων περίπου το 80% κατασκευάστηκε στην Ιαπωνία. Το υπόλοιπο 20% στις ΗΠΑ και την Αυστραλία. Το 1992 άνοιξε δύο εργοστάσια στην Αγγλία με στόχο την παραγωγή 200,000 μηχανών και αυτοκινήτων αντίστοιχα ετησίως.

Ωστόσο και οι δύο στρατηγικές παρουσιάζουν μειονεκτήματα. Το βασικότερο μειονέκτημα της πολυτοπικής και παγκοσμιοποιημένης στρατηγικής είναι ότι λόγω της προσήλωσης τους στην τοπική αγορά δεν παρακολουθούν τις εξελίξεις στη διεθνή αγορά και έτσι μπορεί να χάνουν διάφορες ευκαιρίες επέκτασης σε άλλες αγορές. Επίσης, όσον αφορά την πολυτοπική στρατηγική δεδομένου ότι οι θυγατρικές ενδέχεται να παράγουν το ίδιο προϊόν σε κάθε χώρα, αυτό επιβαρύνει την αποδοτικότητα της ΠΕ από άποψη κόστους.

Ο τρίτος τύπος στρατηγικής, η **διεθνική στρατηγική** λαμβάνει υπ' όψιν της τόσο τις παγκόσμιες δυνάμεις που οδηγούν σε ομοιογενή παραγωγή όσο και τις τοπικές δυνάμεις που οδηγούν σε διαφοροποίηση. Αυτή η στρατηγική ουσιαστικά πρεσβεύει ότι η επιτυχία μιας ΠΕ οφείλεται στο βαθμό ευελιξίας της. Η ευελιξία μιας ΠΕ επιτυγχάνεται όταν έχει καλύτερη κατανόηση και των δύο τύπων των προαναφερθέντων δυνάμεων που μπορεί να επηρεάσουν τις αποφάσεις της επιλογής τόπων παραγωγής και διανομής ενδιάμεσων και τελικών αγαθών. Η γνωστή ελβετική επιχείρηση μηχανών αυτοματισμού ABB διατυπώνει την στρατηγική της, ως εξής: «Η τέχνη του να είσαι τοπικός παγκοσμίως». Η δε χρηματιστηριακή εταιρεία J.P Morgan διατυπώνει εξίσου πετυχημένα τη δική της: «Το κλειδί της παγκόσμιας απόδοσης βρίσκεται στην κατανόηση των τοπικών αγορών». (Dicken, 1992: 142-145). Παράδειγμα της συγκεκριμένης επιτυχημένης στρατηγικής, αποτέλεσε η αυτοκινητοβιομηχανία FORD με εντυπωσιακά αποτελέσματα. Η συγκεκριμένη ΠΕ ακολούθησε διεθνική στρατηγική συνδυάζοντας την αποδοτικότητα σε όρους κόστους που παρέχει η παγκοσμιοποιημένη στρατηγική αλλά και τη διαφοροποίηση που προσφέρει η πολυτοπική στρατηγική. Σύμφωνα με στοιχεία του 1989 η FORD παρήγαγε 4,1 εκατομμύρια αυτοκίνητα από τα οποία το 27% στη Γερμανία, το 16% στην Αγγλία, το 12% στην Ισπανία και το 13% στο Βέλγιο. Εκτός Ευρώπης η FORD είχε παραγωγή στις ΗΠΑ αλλά και σε ορισμένες χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπως τη Βραζιλία και την Αργεντινή. Συγκεκριμένα το δίκτυο παραγωγής του γνωστού FORD Fiesta είχε ως εξής: στη Γερμανία (στην Κολωνία) παράγονταν ορισμένα εξαρτήματα του κουτιού των ταχυτήτων και της μηχανής. Οι ταχύτητες

κατασκευάζονταν στο Μπορντό της Γαλλίας. Στο Λίμινγκτον της Αγγλίας κατασκευάζονταν επίσης ορισμένα εξαρτήματα της μηχανής. Τέλος, στο Ντάγκενχαμ της Αγγλίας και στην Βαλένθια της Ισπανίας γίνονταν η τελική συναρμολόγηση.(Dicken, 1992: 42-145), (Παπαναστασίου 2003:34-35)

1.7 ΈΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (E&A) ΣΤΗΝ ΠΕ

Με τον όρο Έρευνα και Ανάπτυξη (E&A) ορίζεται οποιαδήποτε επιστημονική έρευνα που οδηγεί στην ανακάλυψη νέων μεθόδων και προϊόντων (εφεύρεση) και η εμπορική εφαρμογή τους (καινοτομία), παράλληλα με την επεξεργασία και βελτίωση υπαρχουσών τεχνολογιών και προϊόντων. Η E&A αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα συμβολής στην ανταγωνιστική δύναμη της ανεξάρτητης εταιρείας και σε εθνικό επίπεδο, στην προώθηση ενός υψηλότερου ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης.(λεξικό σελ.460) Η έρευνα διακρίνεται σε βασική και εφαρμοσμένη. Αντικείμενο της βασικής έρευνας αποτελεί η προώθηση της επιστήμης και δεν έχει σχέση με την παραγωγική διαδικασία, τα αποτελέσματα της μπορεί να φανούν στην αγορά ακόμα και μετά από μια δεκαετία ανάλογα με το πεδίο. Αντικείμενο της εφαρμοσμένης έρευνας αποτελεί το στάδιο δοκιμής ορισμένων από τα αποτελέσματα της βασικής έρευνας, που θα μπορούσαν να καταλήξουν με τη μορφή νέων προϊόντων και αν τα αποτελέσματα κριθούν ικανοποιητικά έχουμε την ανάπτυξη νέων προϊόντων. (Παπαναστασίου 2003:36). Η ανάπτυξη τεχνολογίας στις μέρες μας προκύπτει από οργανωμένα προγράμματα E&A τα οποία απορροφούν τεράστια χρηματικά ποσά και συνήθως είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα, με αποτέλεσμα μόνο επιχειρήσεις με αρκετά υψηλούς χρηματικούς πόρους να μπορούν να ανταπεξέλθουν στα υψηλά κόστη δημιουργίας καινούριας τεχνολογίας.

Η διαδικασία E&A κρίνεται εξαιρετικής σημασίας για μια χώρα, μάλιστα δεν φαίνεται να είναι τυχαίο ότι οι περιφέρειες που έχουν σχετικά υψηλά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης να είναι αυτές που έχουν υψηλά επίπεδα επενδύσεων στην E&A και στην καινοτομία. Όπου, το μεγαλύτερο ποσοστό E&A παρατηρείται στις χώρες προέλευσης ΠΕ, που ανήκουν στην κατηγορία των ανεπτυγμένων χωρών.

Για την ΠΕ η διαδικασία E&A κρίνεται ζωτικής σημασίας σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων της (από την έρευνα έως την πώληση του τελικού προϊόντος) εξαιτίας των ραγδαία επιταχυνόμενων ρυθμών της τεχνολογικής ανάπτυξης, που

αυξάνουν τον ανταγωνισμό. Η ΠΕ για να εξασφαλίσει την ανταγωνιστικότητα της στη διεθνή αγορά επιδιώκει συνεχή τεχνολογική ανάπτυξη και μεταφορά της τεχνολογίας αυτής στη μητρική και τις θυγατρικές της, ώστε να επιτυγχάνει μονοπωλιακό προνόμιο στην αγορά χρησιμοποιώντας και αξιοποιώντας τη τεχνολογία με βάση τα συμφέροντα της.

Η διάρκεια μονοπωλιακής εκμετάλλευσης της τεχνολογικής αυτής εξέλιξης / καινοτομίας περιορίζεται με τη συνεχή ανάπτυξη των τεχνολογιών και διάδοση των πληροφοριών με αποτέλεσμα την αντιγραφή και κυκλοφορία όμοιου προϊόντος σε σύντομο χρονικό διάστημα με χαμηλότερη τιμή πώλησης. Συνεπώς προγράμματα E&A κρίνονται απαραίτητα για τη βιωσιμότητα της εταιρείας ενώ δημιουργείται ένας αυτοτροφοδοτούμενος κύκλος διαφοροποίησης προϊόντων. Για να μη χάνεται το τεχνολογικό πλεονέκτημα της επιχείρησης έχουν αναπτύξει τρόπους αποτελεσματικού ελέγχου της τεχνολογίας. Ενώ σε περαιτέρω αξιοποίηση του βοηθάει η πώληση του μέσω θυγατρικών που έχουν μονοπωλιακό χαρακτήρα σε άλλες χώρες ή οι ανταγωνιστικές τους υστερούν σημαντικά σε τεχνογνωσία και κεφάλαιο για να τις συναγωνιστούν.⁴

Η ΠΕ μπορεί να λειτουργήσει με βάση μία αποκεντρωμένη στρατηγική E&A ένα εργαστήριο E&A, που θα υποστηρίζει τη θυγατρική. Στη διεθνή βιβλιογραφία διακρίνονται τρεις τύποι αποκεντρωμένων εργαστηρίων E&A (Pearce and Papanastassiou, 1996).

1. Εργαστήριο τεχνολογικής υποστήριξης (Support Laboratory - SL)

Αυτός ο τύπος εργαστηρίου χρησιμοποιεί τεχνολογία που έχει αναπτυχθεί από τη μητρική και συνήθως υποστηρίζει τις δραστηριότητες μιας θυγατρικής τύπου TMR. Συνεπώς μεταφέρει τεχνολογία, δεν δημιουργεί καινούργια και απλώς προσαρμόζει ορισμένα χαρακτηριστικά του προϊόντος στις απαιτήσεις της εγχώριας αγοράς της θυγατρικής.

2. Εργαστήριο τεχνολογικής ανάπτυξης (Locally Integrated Laboratory - LIL)

Όπως το προσδιορίζει και ο τίτλος πρόκειται για εργαστήριο που δημιουργεί καινούργια προϊόντα άρα στηρίζεται κυρίως στους δικούς του πόρους E&A και συνήθως υποστηρίζει θυγατρικές τύπου WPM/RPM.

⁴ Βλ. Κορρές, Χιονής 2003:189-196

3. Εργαστήριο βασικής έρευνας (Internationally Interdependent Laboratory -IIL)

Πρόκειται για εργαστήριο που ασχολείται με τη βασική και εφαρμοσμένη έρευνα. Στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν υποστηρίζει καμία θυγατρική. Παρ' όλα αυτά συνεισφέρει ουσιαστικά στη στρατηγική της αποκέντρωσης της τεχνολογίας γιατί χρησιμοποιεί πόρους E&A που προέρχονται από διάφορες χώρες και προωθεί δυναμικά τη γνώση. (Παπαναστασίου 2003:41-42)

1.7.1 Στρατηγικές E&A των ΠΕ ⁵

Οι ΠΕ τηρούν διαφορετική στρατηγική σχετικά με τη δημιουργία τεχνολογίας. Οι ευρωπαϊκές ΠΕ αποκεντρώνουν την τεχνολογική τους ικανότητα ενώ οι Ιαπωνικές την κρατούν στο κέντρο.

Οι Bartlett και Ghoshal (1990) αναπτύσσουν 4 εναλλακτικές στρατηγικές καινοτομίας. Κάθε μια από αυτές δίνει και μια διαφορετική διάσταση στη σχέση «αποκέντρωσης- συγκέντρωσης» της τεχνολογικής ικανότητας.

1. Δημιουργία παγκόσμιας τεχνολογίας από τη μητρική: Σε αυτή την περίπτωση έχουμε πλήρη συγκέντρωση της τεχνολογίας στο κέντρο της ΠΕ, δηλαδή στη μητρική. Η τεχνολογία προέρχεται με τη χρησιμοποίηση πόρων της χώρας προέλευσης (όπως επιστήμονες) και ενσωματώνεται σε ένα καινούργιο προϊόν, που δημιουργείται για να καλύψει τις καταναλωτικές ανάγκες της χώρας προέλευσης. Μετά αυτό το προϊόν εξάγεται ή και παράγεται χωρίς σχεδόν καμία αλλαγή και σε άλλες χώρες. Η στρατηγική αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως αναποτελεσματική στο σημείο που προσπερνά ευκαιρίες στις κατά τόπους αγορές και φυσικά στο σημείο που ισοπεδώνει τις διαφορετικές καταναλωτικές προτιμήσεις των διαφόρων χωρών.

2. Δημιουργία τεχνολογίας από τις θυγατρικές για τις εγχώριες αγορές τους: Σε αυτήν την περίπτωση έχουμε μια αρκετά αποκεντρωμένη προσέγγιση της καινοτομίας δεδομένου ότι σε ορισμένες ηγετικές θυγατρικές επιτρέπεται η χρήση παραγωγικών πόρων των χωρών υποδοχής προκειμένου να αναπτύξουν προϊόντα που καλύπτουν τις ανάγκες των αγορών τους.

⁵ Η ενότητα αυτή στηρίζεται στο κείμενο των Bartlett, C.A. and Ghoshal, S. (1990) «Managing innovation in the transnational corporation» in Bartlett, C.A., Doz, Y. And Hedlund, G. (eds.) *Managing the global firm*, London: Routledge, pp. 215-255 και σε Παπαναστασίου 2003:38-40.

Κατά αυτόν τον τρόπο αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα της ΠΕ αλλά και της θυγατρικής. Βέβαια το πρόβλημα αυτής της στρατηγικής είναι η πιθανή επανάληψη δραστηριοτήτων που καταλήγουν στην παραγωγή του ίδιου προϊόντος από διαφορετικές θυγατρικές.

3. Δημιουργία τεχνολογίας από τη θυγατρική για εκμετάλλευση και σε παγκόσμιες αγορές: Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση η θυγατρική δημιουργεί καινούργια προϊόντα μόνο που τελικός της στόχος είναι να καλύψει τις καταναλωτικές ανάγκες ευρύτερων αγορών. Οι τεχνολογικές δραστηριότητες μιας τέτοιας θυγατρικής εγκρίνονται από τη μητρική στα πλαίσια ενός παγκοσμίως ισορροπημένου προγράμματος καινοτομίας. Το πιθανό μειονέκτημα αυτής της στρατηγικής είναι ανάλογο με αυτό της πρώτης στρατηγικής.

4. Δικτύωση της καινοτομίας: Και σε αυτή την περίπτωση η ΠΕ αντιλαμβάνεται ότι ορισμένες θυγατρικές της μπορούν να δημιουργήσουν καινούργια προϊόντα. Υιοθετεί μια στρατηγική αποκέντρωσης της τεχνολογίας. Η διαφορά αυτής της συγκεκριμένης στρατηγικής αποκέντρωσης, συγκριτικά με τη δεύτερη και τρίτη είναι ότι δεν αντιμετωπίζει τις δημιουργικές θυγατρικές ως αυτόνομες μονάδες αλλά αντίθετα προσπαθεί να συνδέσει τις τεχνολογικές δραστηριότητες τους μέσω ενός δικτύου που συντονίζεται από τη μητρική. Σύμφωνα με τους Bartlett και Ghoshal «κάθε θυγατρική προσφέρει τους μοναδικούς της πόρους στην ανάπτυξη μιας πραγματικής τεχνολογικής συνεργασίας για την καλύτερη εκμετάλλευση των ευκαιριών που προσφέρει η παγκόσμια αγορά». Το πιθανό μειονέκτημα αυτής της στρατηγικής είναι η ύπαρξη κόστους συντονισμού των διαφόρων θυγατρικών που συμμετέχουν στο δίκτυο.

1.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάστηκαν ορισμοί των ΠΕ και των ΑΞΕ, οι μορφές τους και οι παράγοντες, που ωθούν μία επιχείρηση να γίνει πολυεθνική ενώ αναλύθηκε και η παραγωγική δομή της ΠΕ. Από την ανάλυση αυτή συμπεραίνουμε ότι η ΠΕ αποτελεί ένα οργανωμένο δίκτυο οικονομικών οντοτήτων εγκατεστημένων σε διαφορετικές χώρες, που δρα ως ένα συντονισμένο, αλληλεξαρτώμενο και ενιαίο παραγωγικό σύνολο, μέσα από μια συνεχή διασυνοριακή ροή προϊόντων,

κεφαλαιουχικών αγαθών, πληροφοριών, γνώσεων, τεχνολογίας, ανθρώπινου δυναμικού, κεφαλαίων, μεθόδων διοίκησης και πρακτικών οργάνωσης.

Η δομή της πολυεθνικής επιχείρησης στον παγκόσμιο χάρτη έχει τη μορφή ενός δικτύου, που μπορεί να παρομοιαστεί με ιστό αράχνης. Η μητρική εταιρεία μέσω του «ιστού» αυτού επικοινωνεί με τις οντότητες στις οποίες ασκεί έλεγχο ή συνεργάζεται με αυτές ενώ ανάλογα με τις εξελίξεις, που καθορίζουν τα συμφέροντα της μπορεί να δραστηριοποιηθεί και σε νέα σημεία πάνω στον παγκόσμιο χάρτη ή να διακόψει υπάρχουσες συνεργασίες της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΑΞΕ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ΑΞΕ μαζί με το εμπόριο, είναι ένας σημαντικός μηχανισμός για την ολοκλήρωση των διεθνών αγορών. Μεταξύ τους είναι δυνατόν να λειτουργούν ως υποκατάστατο ή συμπληρωματικό το ένα του άλλου ενώ προκαλούν σειρά επιπτώσεων στις αγορές, που δραστηριοποιούνται. Στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται ο ρόλος των ΑΞΕ στην περιφερειακή ανάπτυξη και οι επιπτώσεις των ΑΞΕ και των ΠΕ στις οικονομίες των χωρών προέλευσης και υποδοχής τους.

2.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ¹

Η οικονομική ανάπτυξη μιας περιφέρειας είναι ισχυρά συνδεδεμένη με την ικανότητα της να προσελκύει και να συντηρεί παραγωγική δραστηριότητα. Το κόστος παραγωγής και ειδικότερα το κόστος εργασίας είναι μερικοί μόνο από τους παράγοντες που επηρεάζουν τους πιθανούς επενδυτές, προκειμένου μία περιφέρεια να προσελκύσει επενδυτικές εισροές χρειάζεται να έχει έναν συνδυασμό ευνοϊκών χαρακτηριστικών. Οι ΑΞΕ μπορούν να συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη :

- **μέσα από την αύξηση του αποθέματος κεφαλαίου και του παραγωγικού δυναμικού.** Αυτό είναι περισσότερο εμφανές όταν αυτές παίρνουν τη μορφή επενδύσεων σε νέες εγκαταστάσεις («greenfield») ή για την επέκταση μιας υφιστάμενης μονάδας παραγωγής. Είναι λιγότερο εμφανές όταν οι ΑΞΕ αποτελούνται κυρίως από μια χρηματοδοτική συναλλαγή για την απόκτηση μετοχών μιας εγχώριας επιχείρησης ή για την αγορά ενός περιουσιακού στοιχείου.

- **αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα** μίας επιχείρησης που πλέον έχει γίνει μέλος ενός μεγαλύτερου διεθνούς ομίλου, ενώ παράλληλα μπορεί να οδηγήσει και σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας στην οποία βρίσκεται, ενεργοποιώντας τις τοπικές επιχειρήσεις να αυξήσουν την αποδοτικότητα της παραγωγής και την ποιότητα των προϊόντων τους.

- **δίνοντας πρόσβαση στη νέα τεχνολογία και τεχνογνωσία.** Γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, οι οποίες συχνά μένουν πίσω σε αυτόν το τομέα και ως αποτέλεσμα έχουν χαμηλότερα επίπεδα παραγωγικότητας. Ωστόσο, προκειμένου οι επενδύσεις να έχουν τη μέγιστη δυνατή επίδραση στην περιφερειακή ανάπτυξη, είναι σημαντικό για τις νέες εγκαταστάσεις, που θα

¹ Ενότητα βασισμένη στην «Έκτη περιοδική έκθεση για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης» του 1999:115-119.

δημιουργηθούν ή/ και την πολυεθνική επιχείρηση, που είναι υπεύθυνη για τις επενδύσεις να ενσωματωθούν στην τοπική οικονομία.

Ένας συνήθης φόβος είναι ότι η επιχείρηση, που επενδύει δεν θα είναι συνδεδεμένη με την περιοχή και ότι ανά πάσα στιγμή μπορεί να σταματήσει ή να μειώσει την παραγωγή και την απασχόληση της, ως μέρος της παγκόσμιας στρατηγικής της. Αυτός ο φόβος, ωστόσο κάνει την παραδοχή ότι μία εγχώρια εταιρεία θα ενεργούσε διαφορετικά αν της άνηκε η μονάδα παραγωγής ή η επιχείρηση και αγνοεί το γεγονός ότι και αυτή θα δεχόταν την ίδια πίεση από τις δυνάμεις του διεθνούς ανταγωνισμού. Αν μία μονάδα δεν είναι ανταγωνιστική όταν ανήκει σε μία πολυεθνική εταιρεία τότε είναι σχεδόν απίθανη η υπόθεση ότι η μονάδα αυτή θα εμφάνιζε καλύτερα αποτελέσματα αν άνηκε σε μία εγχώρια εταιρεία.

2.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ/ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ²

Οι επιπτώσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων και των ΑΞΕ στην οικονομία της χώρας υποδοχής και της χώρα προέλευσης έχουν αποτελέσει συχνά αντικείμενο προβληματισμού και επιστημονικής μελέτης. Ιδιαίτερες αναφορές έχουν γίνει για τις αναπτυξιακές επιπτώσεις ή μη των ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ άλλοι τάσσονται υπέρ των επιπτώσεων αυτών και άλλοι κατά. Ακολουθώς γίνεται συνοπτική αναφορά σε αυτές.

2.3.1 Θετικές επιπτώσεις για τη χώρα υποδοχής

Οι ΑΞΕ και οι ΠΕ μπορούν να συμβάλλουν και να επηρεάσουν θετικά διάφορους τομείς της οικονομίας της χώρας υποδοχής. Οι επιπτώσεις αυτές μπορεί να είναι οι ακόλουθες :

- Αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας της οικονομίας μέσω των ΠΕ και άμεση θετική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας
- Εξασφάλιση των απαραίτητων συναλλαγματικών πόρων και βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας

² βλ.(Δεληθέου 1996:80-82,86) (Κέφης 1995:139-143)(Επιχειρώ 24/12/2002)

- Μέσω της δημιουργίας θυγατρικών οι ΠΕ αυξάνουν τις επενδύσεις χωρίς να επιβαρύνουν το εξωτερικό χρέος. Έτσι συμβάλλουν ενδεχομένως και στη βραχυχρόνια ή και μακροχρόνια βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας
- Υποκατάσταση των εισαγωγών με βαθμιαία μείωση της εξωτερικής εξάρτησης της χώρας, μερικές φορές λειτουργεί και ως παράγων ανεξαρτητοποίησης από διάφορα κέντρα οικονομικής, βιομηχανικής κλπ εξάρτησης (de la dependance a l'indepadance)
- Αν οι ΑΞΕ αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης αναπτυξιακής στρατηγικής της χώρας υποδοχής τότε η θυγατρική η οποία δραστηριοποιείται στη χώρα υποδοχής υποβοηθά την ολοκλήρωση της χώρας, ανοίγοντας εξαγωγικούς προορισμούς τους οποίους σε άλλη περίπτωση δεν θα ήταν διαθέσιμοι
- Μέσω των ΑΞΕ μεταφέρεται σημαντική τεχνολογία, γνώση και γενικότερα τεχνογνωσία, η οποία διαχέεται στην χώρα υποδοχής. Η μεταφορά αυτή δημιουργεί σημαντικές εξωτερικές οικονομίες κλίμακας για τις εγχώριες εταιρείες
- Βαθμιαία εξάλειψη της ανεργίας
- Υποβοηθά στην αξιοποίηση και εκπαίδευση του εγχώριου εργατικού δυναμικού και παρέχει υπό προϋποθέσεις νέες ευκαιρίες απασχόλησης αλλά και περαιτέρω εξειδίκευσης
- Βελτίωση της ποιότητας του εργατικού δυναμικού
- Εισάγει μαζί της νέα συστήματα διαχείρισης (gestion) και νέες εμπειρίες στον εμπορικό τομέα
- Ίδρυση Joint Ventures(μεικτών επιχειρήσεων)
- Βελτίωση των εγχώριων ικανοτήτων σε όλα τα επίπεδα
- Ανάπτυξη νέων βιομηχανικών δραστηριοτήτων
- Πιθανή επίλυση ορισμένων διαρθρωτικών προβλημάτων της οικονομίας
- Προσαρμογή του καταναλωτικού επιπέδου στις πραγματικές παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας.

2.3.2 Αρνητικές Επιπτώσεις για τη χώρα υποδοχής

Οι πολυεθνικές και οι ΑΞΕ επιδρούν σε μια σειρά διαφόρων παραγόντων, οι οποίοι συνδέονται άμεσα με τη δραστηριότητα της πολυεθνικής, υπονομεύοντας την οικονομική ανάπτυξη της χώρας υποδοχής (π.χ. σε περιπτώσεις αναπτυσσόμενων

χωρών). Πιθανές αρνητικές επιπτώσεις, που έχουν παρατηρηθεί αποτελούν οι ακόλουθες :

- Οι ΠΕ μέσω των ολιγοπωλιακών δομών πολλές φορές κερδίζουν περισσότερα από τα κανονικά κέρδη και σε μεταγενέστερο χρόνο μεταφέρουν τα κέρδη αυτά στη μητρική εταιρία. Η δυνατότητα εξαγωγής των κερδών της θυγατρικής ανάλογα με τους συναλλαγματικούς (ή μη) περιορισμούς, που διέπουν το καθεστώς της χώρας υποδοχής έχει ανάλογες **επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών.**

- **Επιπτώσεις στη βιομηχανική παραγωγή,** καθώς η διάρθρωση των ΑΞΕ κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και κατά κλάδο βιομηχανίας γίνεται με τα κριτήρια, που διαθέτει ο επενδυτής και όχι σύμφωνα με τις ανάγκες και την υποδομή στη χώρα υποδοχής.

- Επιπτώσεις από τη μη ορθή χρήση της νέας τεχνολογίας από το εξωτερικό. Πιθανή **διαιώνιση της εξάρτησης της χώρας υποδοχής από το εξωτερικό** (και στην ουσία αποτυχία της να «σπάσει») το φαύλο κύκλο της υπανάπτυξης – εξάρτησης – υπανάπτυξης.

- **Ολιγοπωλιακή αλληλεξάρτηση των εγχώριων εταιρειών από τις πολυεθνικές** με σταδιακή διαδικασία αποπροσανατολισμού και κατάργησης των εθνικών-τοπικών αγορών

- **Επιπτώσεις στην απασχόληση και στην παραγωγικότητα της εργασίας.** Η εκβιομηχάνιση των πολυεθνικών επιχειρήσεων έχει επιτείνει το πρόβλημα της απασχόλησης. Όσον αφορά την παραγωγικότητα της εργασίας οι ξένες επιχειρήσεις επιτυγχάνουν μεγαλύτερη παραγωγή ή προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο γιατί συγκεντρώνονται στους κλάδους έντασης τεχνολογίας και έχουν οικονομίες κλίμακας σε σχέση με τις εγχώριες. Επίσης οι πολυεθνικές δεν παρουσιάζονται πρόθυμες να απασχολήσουν κατοίκους της χώρας υποδοχής σε υψηλές θέσεις.

- **Επιπτώσεις στη δομή της οικονομίας,** δημιουργώντας και ενισχύοντας μονοπωλιακές και ολιγοπωλιακές δομές στις χώρες υποδοχής. Αυτό είναι αποτέλεσμα είτε των τεχνολογικών και διοικητικών δυνατοτήτων και απαιτήσεων τους, είτε της εξαγοράς ή συγχώνευσης τους με άλλες ντόπιες επιχειρήσεις

- Όταν οι ΠΕ συναρμολογούν το τελικό προϊόν από διαφορετικά εισαγόμενα μέρη, τα οποία παράγονται σε διαφορετικές περιοχές αυτό έχει ως αποτέλεσμα την **περιθωριοποίηση των εγχώριων προμηθευτών** οι οποίοι καταλήγουν εκτός αγοράς μη έχοντας τη δυνατότητα να διαθέσουν τα προϊόντα τους

- Τέλος οι ΑΞΕ, **μπορούν να οδηγήσουν τα εγχώρια προϊόντα εκτός αγοράς συρρικνώνοντας την εγχώρια παραγωγή**. Οι θυγατρικές των πολυεθνικών είτε με τη μέθοδο της υποτιμολόγησης είτε κάνοντας χρήση της νέας τεχνολογίας μπορούν να διαθέτουν στην αγορά της χώρας υποδοχής τα προϊόντα σε ανταγωνιστικές τιμές.

2.3.3 Επιπτώσεις για τη χώρα καταγωγής/προέλευσης

Δύναται να υπάρχουν επιπτώσεις από τις ΑΞΕ στη χώρα καταγωγής :

- στο ισοζύγιο πληρωμών της
- στις δυνατότητες απορρόφησης και απασχόλησης του ειδικού εργατικού δυναμικού της
- στην ορθή αξιοποίηση του πλεονάσματος των κεφαλαίων τους- μέσω ΑΞΕ κ.ά.

2.3.4 Θετικές επιπτώσεις για τη χώρα καταγωγής/προέλευσης

Οι κυριότερες θετικές επιπτώσεις των ΑΞΕ και των ΠΕ για τη χώρα καταγωγής/προέλευσης αφορούν:

- Τη διεύρυνση των οικονομικών της συνόρων
- Τη διεύρυνση των δυνατοτήτων και πέραν του οικονομικού πεδίου (π.χ. άσκηση πολιτικής επιρροής)
- Την κατάκτηση νέων αγορών
- Τις δυνατότητες άσκησης πολιτιστικής επιρροής και σε ακραίες περιπτώσεις cultural impact
- Την καλλιέργεια δεσμών φιλίας και κατανόησης μεταξύ των λαών των χωρών προέλευσης – υποδοχής των κεφαλαίων
- Τη τεχνολογική «εξάρτηση» της χώρας υποδοχής των κεφαλαίων από τη χώρα προέλευσης κ.ά.

2.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι ΑΞΕ και η λειτουργία ΠΕ σε μία χώρα μπορούν να συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη με αύξηση της ανταγωνιστικότητας της χώρας, από τη λειτουργία μίας επιχείρησης η οποία γίνεται μέλος ενός πολυεθνικού ομίλου με μεταφορά νέας τεχνολογίας και τεχνογνωσίας και βελτίωση του παραγωγικού δυναμικού της. Βοηθούν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας υποδοχής αυξάνοντας τη συνολική παραγωγικότητα της οικονομίας μέσω της λειτουργίας τους ενώ

αυξάνουν τις επενδύσεις χωρίς να επιβαρύνουν το εξωτερικό χρέος συμβάλλοντας έτσι και στη βραχυχρόνια ή και μακροχρόνια βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας. Παράλληλα υποβοηθούν στην αξιοποίηση και εκπαίδευση του εγχώριου εργατικού δυναμικού παρέχοντας νέες ευκαιρίες απασχόλησης αλλά και περαιτέρω εξειδίκευσης βοηθώντας στη βελτίωση της ποιότητας του εργατικού δυναμικού.

Η λειτουργία ΠΕ σε μία χώρα δεν εξασφαλίζει μόνο οφέλη για την οικονομία της αλλά συχνά προκαλεί και αρνητικές επιπτώσεις για αυτήν. Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν στο κεφάλαιο αυτό ως πιο δυσμενείς επιπτώσεις για την οικονομία της χώρας υποδοχής μπορούμε να επισημάνουμε αρχικά το φαινόμενο κερδοσκοπίας, που παρουσιάζεται όταν ΠΕ μέσω των ολιγοπωλιακών δομών τους πολλές φορές κερδίζουν περισσότερο από τα κανονικά κέρδη και σε μεταγενέστερο χρόνο μεταφέρουν τα κέρδη αυτά στη μητρική εταιρία με αρνητικές επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας υποδοχής. Επίσης, αρνητικές επιπτώσεις παρουσιάζονται και στη δομή της οικονομίας, δημιουργώντας και ενισχύοντας μονοπωλιακές και ολιγοπωλιακές δομές στις χώρες υποδοχής αποτέλεσμα είτε των τεχνολογικών και διοικητικών δυνατοτήτων και απαιτήσεων τους, είτε της εξαγοράς ή συγχώνευσης τους με άλλες ντόπιες επιχειρήσεις, ενώ η παραγωγή των ΠΕ μπορεί να οδηγήσει τα εγχώρια προϊόντα και τους εγχώριους προμηθευτές εκτός αγοράς συρρικνώνοντας την εγχώρια παραγωγή.

Τις περισσότερες φορές η χώρα προέλευσης των ΠΕ ωφελείται σε μεγάλο βαθμό με διεύρυνση των οικονομικών της συνόρων από τη λειτουργία ΠΕ σε άλλες χώρες, η οποία μπορεί να ξεπερνά το οικονομικό πεδίο (π.χ. άσκηση πολιτικής ή πολιτιστικής επιρροής, ανάπτυξη δεσμών φιλίας μεταξύ των δύο χωρών) ενώ μπορεί να επιτυγχάνει τεχνολογική «εξάρτηση» της χώρας υποδοχής των κεφαλαίων από αυτήν. Αρνητικές επιπτώσεις για τη χώρα προέλευσης συναντώνται σπάνια και έχουν να κάνουν με το ισοζύγιο πληρωμών της και την απορρόφηση, απασχόληση του εργατικού δυναμικού της.

Με βάση τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι τα οφέλη για τη χώρα προέλευσης των ΑΞΕ-ΠΕ είναι ιδιαίτερα θετικά για την οικονομία της και σημαντικά, ενώ για την χώρα υποδοχής μπορούν να υπάρξουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις σε καταστροφικό βαθμό για τη δομή της οικονομίας, οι οποίες μπορούν να αποφευχθούν με κατάλληλα μέτρα πολιτικής και στρατηγικής από τη χώρα υποδοχής και λειτουργία της ΠΕ σε υγιή πλαίσια ανταγωνισμού και έτσι να υπερτερήσουν τα οφέλη και γι' αυτήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ
ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΠΕ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό πραγματοποιείται ιστορική αναδρομή από τις ρίζες της ΠΕ μέχρι τη σημερινή της μορφή μέσα από την παρουσίαση της εξέλιξη της δομής και του φαινομένου της ΠΕ. Το κεφάλαιο διαρθρώνεται σε ενότητες χρονικών περιόδων με βάση το στάδιο εξέλιξης της ΠΕ (ρίζες της ΠΕ, εξέλιξη στα χρόνια του μεσοπολέμου και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, ανάπτυξη της ΠΕ από το 1960 έως σήμερα).

3.2 ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΠΕ

Η ιστορία των ΠΕ μπορούμε να πούμε ότι ξεκινά από τη στιγμή, που οι άνθρωποι έφευγαν από το μέρος τους για να πάνε σε κάποιο άλλο να αναπτύξουν τις εμπορικές τους δραστηριότητες για αύξηση του κέρδους τους. Οι περιπτώσεις αυτές μπορούν να χαρακτηριστούν προάγγελοι της ΠΕ είτε οι άνθρωποι επέστρεφαν στο τόπο τους είτε όχι. Το βασικό χαρακτηριστικό της ΠΕ, η κοινή ταυτότητα δηλαδή μεταξύ μητρικής και θυγατρικής, εμφανίζεται μόνο σε περιπτώσεις που τα άτομα που ανέπτυσαν επιχειρηματικές δραστηριότητες στους νέους τόπους διατηρούσαν επαφή, οικονομικού τύπου, με τη χώρα προέλευσης.

3.2.1 Τα πρώτα βήματα (14^{ος} - 19^{ος} αιώνας)

Ο Wilson (1977) ανιχνεύει τα πρώτα βήματα των ΠΕ στον 14^ο αιώνα μέσα από τις διεθνείς δραστηριότητες μερικών οικογενειών Ιταλών τραπεζιτών (Bardi, Peruzzi, Medici, Acciaiuoli) που διατηρούν υποκαταστήματα στο Λονδίνο, στην Μπριζ και το Παρίσι. Ο αριθμός των ιταλικών τραπεζών με υπερεθνικές δραστηριότητες στα τέλη του 14^{ου} αιώνα ανερχόταν στις 150.

Το 16ο και 17ο αιώνα οιώνό τον ΠΕ χαρακτηρίζουν τις λεγόμενες εταιρείες ναυλώσεων (chartered companies), οι οποίες λειτουργούν στην Ευρώπη με την υποστήριξη των κυβερνήσεων με σκοπό της αναζήτηση και δημιουργία καινούργιων εμπορικών οδών στοχεύοντας στην ανακάλυψη νέων εδαφών. Επίσης πλούσιες οικογένειες, συνήθως απασχολούμενες με το εμπόριο, τις τραπεζικές εργασίες και την οικιστική ανάπτυξη (land development) επιδιώκουν την επέκταση του πλούτου τους με την διασυνοριακή μεταφορά κεφαλαίου και εργασίας. Πολλές από τις αποικίες και οι πλούσιες φυσικές πηγές τους, έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης από Άγγλους,

Ολλανδούς και Γάλλους αποικιοκράτες. Έτσι εμφανίζονται οι πρώτες μεταποιητικές δραστηριότητες σε αποικίες κλειδιά.

Σημαντικός παράγοντας που συνέβαλλε στη μεταφορά παραγωγικών συντελεστών ήταν το εκτεταμένο κύμα μετανάστευσης εξαιτίας διαφόρων λόγων, όπως πολιτικών, αλλά και του τυχοδιωκτισμού. Βρετανοί επιχειρηματίες μετανάστευσαν εκτός από την Αμερική και στη Ρωσία, στη Γαλλία και στο Βέλγιο, συμβάλλοντας σημαντικά στην εκβιομηχάνιση των τομέων της κλωστοϋφαντουργίας, των μηχανών και του σιδηροδρομικού υλικού. Μετά το 1830 εμφανίστηκαν ΑΞΕ ως ένα είδος διασυνοριακής δραστηριότητας στη μεταποίηση με παραδείγματα την εγκατάσταση θυγατρικών από ελβετικές υφαντουργικές εταιρείες στη νότια Γερμανία, από τη γερμανική Siemens στη Ρωσία και από την αμερικανική Singer στη Σκοτία. Είναι σημαντικό ότι οι δύο αυτές εταιρείες αποτελούν σήμερα κορυφαίες ΠΕ στον κλάδο, που δραστηριοποιούνται. Η δραστηριότητα της επιχείρησης και σε άλλη χώρα πλην της μητρικής της αποτελεί το βασικότερο χαρακτηριστικό των ΠΕ, βήμα το οποίο έγινε, οπότε αναμένεται η περαιτέρω ανάπτυξη του φαινομένου τα επόμενα χρόνια.

3.2.2 Η γέννηση της σύγχρονης πολυεθνικής επιχείρησης (1874-1914)

Η βιομηχανική επανάσταση και η τεχνολογική πρόοδος μετέβαλαν τα δεδομένα στην παραγωγή και το εμπόριο των αγαθών κατά τη διάρκεια της περιόδου 1860-1914 με αποτέλεσμα την ανάπτυξη των προϋποθέσεων για δημιουργία ΠΕ. Ο ηλεκτρισμός, η μηχανή εσωτερικής καύσης και οι εφαρμογές τους σε μηχανολογικό εξοπλισμό, επέτρεψαν τη συνεχή ροή της παραγωγής, αύξησαν την ένταση κεφαλαίου στην παραγωγή και έδωσαν το έναυσμα για την πραγματοποίηση οικονομιών κλίμακας, οι οποίες με τη σειρά τους αύξησαν τον όγκο του παραγόμενου προϊόντος και δημιούργησαν την ανάγκη για μεγαλύτερο όγκο προμηθειών πρώτες ύλες και ενδιάμεσα προϊόντα. Οι αυξανόμενες ποσότητες τόσο του τελικού προϊόντος όσο και των εισροών προέτρεψαν τις επιχειρήσεις να εξασφαλίσουν σταθερές αλλά ταυτόχρονα διευρυνόμενες αγορές τόσο για την προμήθεια των εισροών όσο και για τη διάθεση του τελικού προϊόντος. Αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων ήταν η αύξηση του μεγέθους της επιχείρησης, η ανάληψη περισσότερων από μία παραγωγικών δραστηριοτήτων ή/και υπηρεσιών που συμπληρώνουν την παραγωγή. Το γεγονός αυτό έδωσε ώθηση στην εισαγωγή νέων μεθόδων οργάνωσης της παραγωγής και στη διαχείριση ανθρώπινων και υλικών πόρων. Ο ανταγωνισμός

μεταξύ των επιχειρήσεων προσέλαβε νέες διαστάσεις σε τομείς όπως η τεχνολογία, η διείσδυση σε νέες αγορές και η εμβάθυνση των ήδη υπαρχόντων. Η επιβίωση των επιχειρήσεων σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο τεχνολογικό και επιχειρηματικό περιβάλλον κατέστη δυσχερέστερη και η δομή των αγορών συνολικά άρχισε να μεταβάλλεται από αμιγώς ανταγωνιστική σε ολιγοπωλιακή καθώς οι ισχυρότερες επιχειρήσεις απορροφούσαν ή οδηγούσαν εκτός αγοράς τις ασθενέστερες. Ταυτόχρονα, η ανάγκη για διεύρυνση των αγορών οδήγησε σε εντονότερη στροφή προς τις εξαγωγές. Στις ανάγκες αυτές συνέβαλλαν η βελτίωση των επικοινωνιών και η εισαγωγή νέων μέσων, όπως το ατμόπλοιο και ο τηλεγράφος, που μείωσαν το κόστος και την αβεβαιότητα της μεταφοράς αγαθών, προσώπων και πληροφοριών και διευκόλυναν την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων σε απομακρυσμένες περιοχές.

Η περίοδος αυτή σηματοδοτεί σημαντικές εξελίξεις στη χρηματοδότηση και στη διοίκηση των επιχειρήσεων ενώ γίνεται και η εμφάνιση των πρώτων επιχειρήσεων κοινού κεφαλαίου (joint stock companies), που επιφέρουν θεσμικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιούνται οι ΑΞΕ. Μεταξύ 1870 και 1914 μπορούμε να ξεχωρίσουμε ΑΞΕ στον τραπεζικό τομέα, στον εμπορικό τομέα, στη γεωργία και στην εκμετάλλευση πρώτων υλών και μεταλλείων. Εμφανίζονται επίσης οι πρώτες ΠΕ εξόρυξης και εκμετάλλευσης πετρελαίου. Μέχρι το 1914 μια σειρά από επιχειρήσεις έχουν καταστεί ΠΕ με τη σύγχρονη έννοια του όρου, ιδρύοντας θυγατρικές τους σε διαφορετικές χώρες, αποκτώντας σημαντικό μέγεθος και εξίσου σημαντικά μερίδια αγοράς διεθνώς και αναπτύσσοντας νέες τεχνολογίες, προϊόντα και οργανωτική δομή, που μοιάζει αρκετά στα σημερινά δεδομένα.

Αρκετές από τις πρώτες ΠΕ, που δημιουργήθηκαν υπάρχουν μέχρι σήμερα. Σ' αυτές συγκαταλέγονται η ελβετική εταιρεία τροφίμων Nestle, η αμερικανική Singer (ραπτομηχανές), οι γερμανικές φαρμακευτικές και χημικές βιομηχανίες BASF, Bayer και Hoechst, επίσης οι γερμανικές βιομηχανίες ηλεκτρονικών μηχανών Siemens και AEG, η αμερικανική General Electric, η σουηδική Ericsson, η βρετανική BP από τον κλάδο των πετρελαιοειδών όπως και η Shell επίσης η Cadbury στον κλάδο των τροφίμων, ο τραπεζικός όμιλος της Citibank και άλλες. Συνολικά το 1914 υπήρχαν 200 βρετανικές ΠΕ, 160 ελβετικές, 51 γερμανικές και 39 αμερικάνικες. Οι τομείς δραστηριότητας τους ήταν κυρίως η μεταποίηση ενώ των γερμανικών η χημική βιομηχανία.

Στατιστικά στοιχεία μας αναδεικνύουν ως σημαντικότερο φορέα ΑΞΕ την Μεγάλη Βρετανία με 45,5% του συνόλου των εξωστρεφών παγκοσμίων ΑΞΕ, ενώ ακολουθούν οι ΗΠΑ με 18,5%, η Γαλλία με 12,5% και η Γερμανία με 10,5%. Το σύνολο των εξωστρεφών ΑΞΕ (σε ποσοστό 100%) προέρχονται από ανεπτυγμένες χώρες ενώ οι πιο δημοφιλείς γεωγραφικές περιοχές που λειτούργησαν ως τόποι υποδοχής των επενδύσεων ήσαν η Λατινική Αμερική με 33% του συνόλου των ΑΞΕ και ακολουθούν η Ασία με 21%, η Ανατολική Ευρώπη και οι ΗΠΑ με 10%. Αν διακρίνουμε δε την κατανομή των παγκοσμίων ΑΞΕ κατά παραγωγικό κλάδο τότε παρατηρούμε ότι το 1914, το 55% των ΑΞΕ συγκεντρώνεται στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, το 30% στις υπηρεσίες και μόλις το 15% στην μεταποίηση. (Κυρκιλής 2002:26-27)

3.3 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1918 - 1960

3.3.1 Τα χρόνια του Μεσοπολέμου (1918-1939)

Την περίοδο του Μεσοπολέμου, παρά τη χρηματιστηριακή κρίση του 1929, την κατάρρευση των διεθνών κεφαλαιαγορών και της ύφεσης, που ακολούθησε οι ΑΞΕ κυμάνθηκαν σε σταθερά επίπεδα με αποτέλεσμα το 1938 το συσσωρευμένο απόθεμα των ΑΞΕ να ανέρχεται στα 26.350εκ. δολ. από τα 14.402εκ. δολ. το 1914. Την περίοδο αυτή η εξέλιξη των ΑΞΕ επηρεάστηκε από τις παρακάτω σημαντικές συγκυρίες. Από το 1913 μέχρι το 1930 οι δασμοί σε πολλές χώρες διπλασιάστηκαν με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους των εξαγωγών, που οδήγησε τις επιχειρήσεις σε ΑΞΕ στις ξένες αγορές προκειμένου να διατηρήσουν το μερίδιό τους σε αυτές. Έτσι οι περισσότερες ΑΞΕ πραγματοποιούνται ως αντίδραση στους φραγμούς του εμπορίου. Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών ήταν η αύξηση των συγχωνεύσεων και των εξαγορών επιχειρήσεων στο εξωτερικό, που διευκολύνθηκε από την ανάπτυξη νέων χρηματοδοτικών και οργανωτικών μεθόδων για τη διοίκηση των μεγάλων επιχειρήσεων. Χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου αποτελεί και η εντατικοποίηση της κάθετης παραγωγής στον πρωτογενή τομέα και κυρίως στην εκμετάλλευση του πετρελαίου, του καπνού και των τροπικών φρούτων.

Στατιστικά στοιχεία δείχνουν την περίοδο 1920-38 ότι πρωτοεμφανίζονται ιαπωνικές θυγατρικές ωστόσο η Μεγάλη Βρετανία αποτελεί και πάλι τη σημαντικότερη χώρα φορέα ΑΞΕ με ποσοστό 39,8% των παγκοσμίων εξωστρεφών ΑΞΕ, ακολουθούν οι ΗΠΑ με 27,7% και η Γαλλία με 9,5% ενώ ως χώρες

προορισμού την περίοδο αυτή για ΑΞΕ προτιμούνται κυρίως οι αναπτυσσόμενες χώρες.

3.3.2 Η ανάπτυξη των ΠΕ τα πρώτα χρόνια μετά τον πόλεμο (1939-1960)

Η περίοδος μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο χαρακτηρίζεται από ραγδαία ανάπτυξη των ΑΞΕ και των ΠΕ σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Στη δημιουργία της σύγχρονης ΠΕ οδήγησαν μία σειρά παραγόντων, που έχουν να κάνουν με:

- πολιτικές αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν την περίοδο αυτή όπως η ανεξαρτητοποίηση πολλών πρώην αποικιών,
- οικονομικούς παράγοντες,
- τη χρήση και την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών, που είχαν αναπτυχθεί κατά τη διάρκεια του πολέμου οι οποίες χρησιμοποιούνται σε νέα καταναλωτικά προϊόντα και γενικότερα για ειρηνικούς σκοπούς.

Βασικό κίνητρο για ΑΞΕ αποτελούσε πλέον η διασφάλιση των μεριδίων στις εξαγωγικές αγορές σε ένα περιβάλλον αυξανόμενης ζήτησης και ανταγωνισμού, έτσι υπήρξε μεταβολή στο χαρακτήρα των ΠΕ που πλέον δεν είχαν στόχο την εκμετάλλευση φυσικών πόρων αλλά την εκμετάλλευση αγορών (market seeking).

Οι επενδύσεις σε χώρες, που υπήρχε δυνατότητα εκμετάλλευσης αγορών οδήγησε το 1960 ποσοστό μόλις 17,6% των ΑΞΕ να κατευθύνονται στις αναπτυσσόμενες χώρες και το συντριπτικό πλέον 67,3% στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες ενώ το 35% των ΑΞΕ κατευθύνεται προς τη μεταποίηση ενώ το 1938 το ποσοστό που αφορούσε τον τομέα αυτό ανερχόταν σε 25%. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ΑΞΕ (48,3%) προερχόταν από τις ΗΠΑ και είχαν κατεύθυνση τον Καναδά (23,7%) και τη Δυτική Ευρώπη (22,9%) έτσι οι ΗΠΑ πρωταγωνιστούν στη διεθνή επενδυτική σκηνή ενώ εμφανίζονται σταδιακά αλλά δυναμικά Ευρωπαϊκές και Ιαπωνικές ΠΕ, που αρχίζουν να συνέρχονται από τα δεινά του πολέμου αλλά και ΠΕ από αναπτυσσόμενες χώρες.

3.4 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΠΕ ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Από το 1960 μέχρι σήμερα όλο και περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες «εξάγουν» ΑΞΕ, παρά το γεγονός αυτό όμως παρατηρείται συγκέντρωση εκροών

ΑΞΕ από ανεπτυγμένες χώρες. Όσον αφορά τις εισροές ΑΞΕ σημειώνουν σημαντική συγκέντρωση στις ανεπτυγμένες και πλουσιότερες εκβιομηχανισμένες χώρες.

Όσον αφορά την κατανομή των ΑΞΕ στους οικονομικούς κλάδους σύμφωνα με στοιχεία της UNCTAD (1995) το 1970 το 23% του παγκόσμιου αποθέματος ΑΞΕ βρισκόταν στο τομέα εξόρυξης πρώτων υλών και το 31% στις υπηρεσίες, το 1975 οι ΑΞΕ κατανέμονταν κατά 24,5 στον πρωτογενή τομέα, το 42,1 στη μεταποίηση και το 33,4 στον τομέα των υπηρεσιών. Το 1988 στον πρωτογενή τομέα αντιστοιχούσε το 17% των ΑΞΕ, στη μεταποίηση το 35,6% ενώ στις υπηρεσίες το 47,4%, το 1990 οι ΑΞΕ στον πρωτογενή είχαν μειωθεί στο 11%, το 1999 στο 6%, ενώ στον τομέα των υπηρεσιών αντιστοιχούσε το 50% των ΑΞΕ. Ωστόσο στο εσωτερικό των τριών κλάδων όπως αναφέρουν οι Dunning (1993), Κυρκιλής (2002:36) το 1980 παρατηρείται μη συμμετρική κατανομή των ΑΞΕ. Συγκεκριμένα τα $\frac{3}{4}$ ΑΞΕ στον πρωτογενή τομέα συγκεντρώνονται στην εξόρυξη πετρελαίου, στο δευτερογενή τομέα σημειώνεται συγκέντρωση σε προϊόντα υψηλής εισοδηματικής ελαστικότητας, ζήτησης και διαφοροποίησης η παραγωγή των οποίων χαρακτηρίζεται, από ένταση κεφαλαίου, τεχνολογίας και οικονομίες κλίμακας και πεδίου (economies of scope). Στον τριτογενή τομέα ποσοστό άνω του 60% των ΑΞΕ κατευθύνεται στο εμπόριο και τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Οι συγγραφείς αναφέρουν ότι η κλαδική κατανομή των ΑΞΕ διαφέρει μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών και διαφοροποιείται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των χωρών υποδοχής π.χ. χώρες πλούσιες σε φυσικούς πόρους, όπως ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Αυστραλία, η Κολομβία προσελκύουν περισσότερες ΑΞΕ στον πρωτογενή τομέα σε σχέση με άλλες χώρες, ενώ βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες όπως η Γερμανία, η Σιγκαπούρη, η Ταϊβάν προσελκύουν μεγάλο αριθμό ΑΞΕ στη μεταποίηση.

Την περίοδο 1980-1990 οι Ευρωπαϊκές ΠΕ παρουσίασαν μεγαλύτερο βαθμό διεθνοποίησης τους σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια αλλά τη μεγαλύτερη άνοδο παρουσίασαν οι Ιαπωνικές ΠΕ, ιδιαίτερα στους τομείς των μεταφορικών μέσων και των ηλεκτρονικών. Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι το 1990 μερικοί τομείς μόνο είναι διεθνοποιημένοι σε σημαντικό βαθμό με την έννοια ότι κυριαρχούνται από ΠΕ, που διαθέτουν διεθνώς ολοκληρωμένο σύστημα παραγωγής και πωλήσεων. Σημαντική διεθνοποίηση παρουσιάζεται σε εταιρείες πετρελαίου, στο τομέα των μεταφορικών μέσων, ηλεκτρονικών μαζικής κατανάλωσης, φαρμάκων, ελαστικών, καπνού, αναψυκτικών, γρήγορου φαγητού, πολυτελών ξενοδοχείων και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Από το 1960 μέχρι σήμερα έχει πραγματοποιηθεί σταδιακή στρατηγική αναδιοργάνωσης και εξάπλωσης των ΠΕ. Ο προσανατολισμός των ΠΕ έχει μεταβληθεί από την εξυπηρέτηση της ζήτησης μίας ξένης χώρας σε ένα μοντέλο διεθνούς εξειδίκευσης της παραγωγής, που χαρακτηρίζεται από την εγκατάσταση συγκεκριμένων σταδίων της παραγωγικής διαδικασίας ή της παραγωγής συγκεκριμένων ποικιλιών του προϊόντος σε διαφορετικές χώρες ανάλογα με τα πλεονεκτήματα, που κάθε χώρα μπορεί να προσφέρει. Έτσι δημιουργείται ένα ολοκληρωμένο παραγωγικό σύστημα μεταξύ χωρών αλλά στα πλαίσια της ΠΕ με παράλληλη ανάπτυξη του εμπορίου ενδιάμεσων προϊόντων μεταξύ των τμημάτων της ίδιας επιχείρησης (ενδο-επιχειρησιακό εμπόριο) και παγκόσμιο marketing των τελικών προϊόντων. Η αναδιοργάνωση των ΠΕ δημιουργεί καινούργιες ανάγκες στον τρόπο διοίκησής τους. Το μάνατζμεντ γίνεται περισσότερο ευέλικτο ώστε να λαμβάνει υπόψην του τις διαφορετικές συνθήκες που προκύπτουν εξαιτίας της γεωγραφικής εξάπλωσης των δραστηριοτήτων. Ταυτόχρονα σαφείς και αυστηρά διατυπωμένοι κανόνες εξασφαλίζουν την αποτελεσματική λειτουργία μιας ΠΕ. (Παπαναστασίου 2003:9)(Κυρκιλής 2002:35)

3.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο κεφάλαιο αυτό πραγματοποιήθηκε μία ιστορική αναδρομή από τη «γέννηση» της ΠΕ μέχρι τη σύγχρονη μορφή της. Τα θεμέλια της ιδέας της ΠΕ μπορούμε να πούμε ότι μπήκαν από τη στιγμή, που οι άνθρωποι έφευγαν από το μέρος τους για να πάνε σε κάποιο άλλο να αναπτύξουν τις εμπορικές τους δραστηριότητες όχι γιατί τους έδιωχναν αλλά για αύξηση του κέρδους τους. Τα πρώτα βήματα των ΠΕ ξεκινάνε τον 14^ο αιώνα από την ανάπτυξη διεθνούς δραστηριότητας μερικών οικογενειών Ιταλών τραπεζιτών με αριθμό υποκαταστημάτων σε ξένες χώρες, που φτάνει τα 140. Το 1830 παραδείγματα των πρώτων ΠΕ συναντάμε σε μεταποιητικές δραστηριότητες, όπου εταιρείες πραγματοποιούν εγκατάσταση θυγατρικών τους σε άλλη χώρα με δύο από αυτές να αποτελούν σήμερα κορυφαίες ΠΕ στον κλάδο, που δραστηριοποιούνται.

Αν στα προηγούμενα χρόνια τέθηκαν τα θεμέλια για την ΠΕ οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες θα μπορούσαν να συσταθούν ΠΕ εμφανίζονται κατά τη διάρκεια του 1874-1914. Η ΠΕ παίρνει μορφή την περίοδο αυτή με τη βοήθεια της βιομηχανικής επανάστασης και της τεχνολογικής ανάπτυξης ενώ αρκετές από τις

πρώτες ΠΕ, που δημιουργήθηκαν λειτουργούν μέχρι σήμερα. Τα χρόνια του μεσοπολέμου (1918-1939) αποτέλεσαν περίοδο ωρίμανσης για τις ΠΕ παρά τις δυσμενείς συνθήκες(επιβολή δασμών) αναπτύσσοντας επιχειρηματική δραστηριότητα σε ξένες χώρες, ενώ πραγματοποιείται εντατικοποίηση της καθετοποίησης της παραγωγής στον πρωτογενή τομέα (εκμετάλλευση πετρελαίου, καπνού, τροπικών φρούτων). Ακολουθως την περίοδο μετά τον πόλεμο, 1939-1960 υπήρξε περαιτέρω αύξηση των ΑΞΕ και ανάπτυξη ΠΕ όχι μόνο Αμερικανικής καταγωγής αλλά και Ευρωπαϊκής και Ιαπωνικής (που αρχίζουν να συνέρχονται από τα δεινά του πολέμου) και από αναπτυσσόμενες χώρες, που είχαν ως στόχο όχι μόνο την εκμετάλλευση φυσικών πόρων αλλά κυρίως την εκμετάλλευση αγορών. Το μεγαλύτερο μέρος των ΑΞΕ από το 1960 ξεκίνησε να στρέφεται από τον πρωτογενή τομέα στο δευτερογενή, ενώ τα τελευταία 20 χρόνια συγκεντρώνεται στον τριτογενή των υπηρεσιών. Τέλος η περίοδος από το 1960 έως σήμερα χαρακτηρίζεται από την παγκοσμιοποίηση της παραγωγής που οδήγησε στη σύγχρονη πλέον μορφή της ΠΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΘΕΩΡΙΩΝ ΠΕ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το φαινόμενο των ΠΕ αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης από όταν πρωτοεμφανίστηκαν μέχρι σήμερα. Οι θεωρίες, που διατυπώθηκαν κατά την προσπάθεια ερμηνείας των ΠΕ ήταν πολλές, ωστόσο μπορούν να διακριθούν σε κατηγορίες ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των ΠΕ, που μελετούν. Στην παρούσα εργασία δεν κρίνεται σκόπιμη η αναφορά σε καθαρά οικονομικά μοντέλα, που προσπαθούν να εξηγήσουν το φαινόμενο των ΠΕ. Ωστόσο γίνεται μία σύντομη επισκόπηση των βασικών κατηγοριών των θεωριών, που προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τις ΠΕ στις οποίες βασίστηκαν πολλές θεωρίες και δεν έχουν πάψει να ισχύουν μέχρι σήμερα.

4.2 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Στην ανάλυση της διεθνούς παραγωγής υπάρχει αρκετά μεγάλη ποικιλία θεωριών που προσπαθούν να την ερμηνεύσουν. Αυτό ισχύει γιατί η διεθνής παραγωγή μπορεί να ερμηνευτεί σε τρία επίπεδα:

- **Μίκρο-οικονομικό επίπεδο (επιχείρηση):** όπου αναλύεται η ΠΕ ως ένας ξεχωριστός τύπος επιχείρησης.
- **Μέσο-οικονομικό επίπεδο (σχέσεις μεταξύ επιχειρήσεων και βιομηχανίας):** αναλύοντας τις ΑΞΕ σε επίπεδο βιομηχανίας με βάση τη βιομηχανική οργάνωση, τις θεωρίες των παιγνίων και της καινοτομίας (Hymer 1960)
- **Μάκρο-οικονομικό επίπεδο(διεθνές και εθνικό):** αναλύοντας τις ροές και τα αποθέματα εσωστρεφών και εξωστρεφών ΑΞΕ με βάση τις θεωρίες του διεθνούς εμπορίου, τοποθεσίας και χρηματοοικονομικά. (Κύκλος προϊόντος του Vernon, αναπτυξιακός κύκλος επένδυσης Dunning 1982, εκλεκτικό υπόδειγμα του Dunning 1977)

Κατά συνέπεια ανάλογα σε ποιο επίπεδο μας ενδιαφέρει να μελετήσουμε τις ΑΞΕ και τους φορείς των ΠΕ, μπορούμε να ξεχωρίσουμε τις παραπάνω βασικές προσεγγίσεις και να επισημάνουμε ορισμένες από τις θεωρίες που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια αυτών των προσεγγίσεων.

Πριν από το 1960 δεν είχε καθιερωθεί κάποια θεωρία για τις ΠΕ ή τις ΑΞΕ. Είχαν γίνει όμως προσπάθειες να ερμηνευθούν οι δραστηριότητες των εταιρειών έξω τα

εθνικά τους όρια. Αντιπροσωπευτικό δείγμα αυτών των προσπαθειών αποτέλεσαν τα εξής:

1. Η θεωρία μεταφοράς κεφαλαίου (capital-portfolio) η οποία ήταν πολύ καλά διατυπωμένη από τον Iversen το 1935.
2. Διάφορες εμπειρικές θεωρίες που βασίζονταν στη μελέτη των παραγόντων που επηρέαζαν τις ΑΞΕ σε μία συγκεκριμένη χώρα. (Southard 1931, Southard et al. 1936, Barlow 1953, Dunning 1958).
3. Αναγνώριση από μερικούς οικονομολόγους και κυρίως από τον Williams (1929), ότι η διεθνοποίηση μερικών βιομηχανιών απαιτούσε τροποποιήσεις στις νεοκλασικές θεωρίες του εμπορίου.
4. Μία εκτίμηση ότι η κοινή ιδιοκτησία διασυνοριακών δραστηριοτήτων των εταιριών θα μπορούσε όχι μόνο να θεωρηθεί ως υποκατάστατο των διεθνών cartel (Plummer 1934), αλλά θα μπορούσε να ερμηνευθεί εν μέρει τουλάχιστον από τα αντιληπτά κέρδη της κάθετης ή οριζόντιας ολοκλήρωσης. (Penrose 1956, 1958; Bye 1958)

4.2.1 Θεωρία των διαρθρωτικών ατελειών της αγοράς.

Ο **Stephen Hymer** μέσω της διδακτορικής του διατριβής το **1960** ήταν ο πρώτος, που οδήγησε σε μία θεωρία για τις ΠΕ τη θεωρία των διαρθρωτικών ατελειών της αγοράς. Η συνεισφορά του Hymer ήταν σημαντική για την εξέλιξη των θεωριών για τις ΠΕ μιας και έδωσε νέα κατεύθυνση στην ανάλυση για τις ΠΕ μετατοπίζοντας το κέντρο βάρους από τη νεοκλασική θεωρία εμπορίου και τη χρηματοοικονομική θεωρία προς μια νέα θεωρία είχε ως βάση τη θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης. Ο Hymer αντικρούει τη θεωρία για τις ΠΕ ως φορέα μεταφοράς κεφαλαίου, από χώρες στις οποίες η εγχώρια αποδοτικότητα του κεφαλαίου ήταν σχετικά χαμηλή σε χώρες με υψηλότερες αποδόσεις. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή θεωρία υποστήριξε ότι υπάρχουν ατέλειες αγορών εμπνεόμενος από τον Bain (1956), όπως οικονομίες κλίμακας, ατελής ανταγωνισμός, που επηρεάζουν τη στρατηγική των επιχειρήσεων για ΑΞΕ. Έτσι διέκρινε δύο τύπους ατελειών της αγοράς τις δομικές ατέλειες και τις ατέλειες που συνδέονται με το συναλλακτικό κόστος. οι δομικές ατέλειες της αγοράς βοηθούν στην αύξηση της δύναμης της επιχείρησης στην αγορά και προκύπτουν ως αποτέλεσμα οικονομιών κλίμακας, πλεονεκτήματα τεχνογνωσίας, χρηματοπιστωτικά πλεονεκτήματα κ.α. αντισταθμίζονται το κόστος λειτουργίας της επιχείρησης σε μια ξένη αγορά. Οι ατέλειες που συνδέονται με το συναλλακτικό

κόστος η ύπαρξη δασμών, το υψηλό κόστος μεταφοράς κ.άλ. καθιστούν σε ορισμένες περιπτώσεις περισσότερο συμφέρουσα την τοπική παραγωγή κάποιων προϊόντων παρά την εξαγωγή τους. Επίσης αναγνώρισε την ικανότητα ορισμένων επιχειρήσεων να δημιουργούν πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας (ownership advantages) εμποδίζοντας άλλες επιχειρήσεις να τις ανταγωνιστούν. Αυτά τα πλεονεκτήματα δρουν ως εμπόδια εισόδου στο βιομηχανικό κλάδο που δρα η επιχείρηση διαβρώνοντας τον ανταγωνισμό και δημιουργώντας εκείνες τις συνθήκες που επιτρέπουν την εμφάνιση μονοπωλίων και ολιγοπωλίων. Ο Hymer καταλήγει στο συμπέρασμα ότι μια επιχείρηση γίνεται πολυεθνική προκειμένου να εκμεταλλευτεί τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της, όπως καλύτερη τεχνογνωσία στα πλαίσια ενίσχυσης της μονοπωλιακής δύναμης που της αποδίδουν αυτά τα πλεονεκτήματα ώστε να μη στηρίζεται μόνο στις εξαγωγές.

Η συμβολή του Hymer ήταν εξαιρετικά σημαντική αφού ήταν ο πρώτος, που έθεσε βασικά ερωτήματα για την ερμηνεία των ΠΕ, όπως γιατί προτιμούν τις ΑΞΕ από τις εξαγωγές ενώ η παραδοχές του σχετικά με την ύπαρξη δομικών ατελειών στην αγορά τοποθέτησε την εμφάνιση των ΠΕ στα πλαίσια της θεωρίας της βιομηχανικής οργάνωσης ενώ με τις θέσεις του για το συναλλακτικό κόστος προέκυψαν και οι κυρίαρχες θεωρίες ερμηνείας των ΠΕ η θεωρία της εσωτερίκευσης και του επιλεκτικού πλαισίου, που αναλύονται ακολούθως. Τα μονοπωλιακά-ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα μίας επιχείρησης θα αποτελέσουν μέρος όλων των θεωριών που διατυπώθηκαν στην πορεία.

4.2.2 Η θεωρία του κύκλου προϊόντος του Vernon (product-circle)

Η θεωρία του κύκλου προϊόντος του **Vernon (1966)** προσπαθεί να ερμηνεύσει τις ΑΞΕ σε μακροοικονομικό επίπεδο. Η θεωρία αυτή αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια ερμηνείας της σχέσης μεταξύ διεθνούς εμπορίου και ξένης παραγωγής με αφορμή την εξάπλωση των Αμερικανικών ΠΕ μετά το δεύτερο παγκόσμιο σε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Συγκεκριμένα δανείστηκε την ιδέα από τον χώρο του μάρκετινγκ και διέκρινε τρεις φάσεις κατά τη διάρκεια ζωής ενός προϊόντος της γέννησης, της ωρίμανσης και της τυποποίησης, τις οποίες συνδέσε με την απόφαση σχετικά με το που μπορεί να παραχθεί το προϊόν ανάλογα με την κάθε φάση της ζωής του. Μετά την μακροχρόνια παραγωγή ενός προϊόντος, αφού έχει αποκτήσει ανταγωνιστές στην εγχώρια αγορά, το ενδιαφέρον της εταιρείας στρέφεται στη διατήρηση της θέσης του στην αγορά και στην αντίσταση στον ανταγωνισμό με

αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους παραγωγής του έτσι η εταιρεία προσανατολίζεται σε ξένες αγορές με σκοπό την προώθηση του προϊόντος είτε μέσω εξαγωγών είτε με μεταφορά της παραγωγικής διαδικασίας σε ξένη χώρα.

Το 1979 ο Vernon παραδέχτηκε ότι η θεωρία του δεν μπορούσε πλέον να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά μεγάλων Αμερικανικών ΠΕ λόγω του ότι είχε αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των χωρών στις οποίες πλέον οι Αμερικανικές ΠΕ διατηρούσαν θυγατρικές και μάλιστα σε χώρες με παρόμοια αλλά και εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά. Η θεωρία πλέον μπορεί να ερμηνεύσει μόνο τις αντιδράσεις επιχειρήσεων αναπτυσσόμενων κρατών, που δημιουργούν καινοτομικά προϊόντα με βάση τις εγχώριες ανάγκες και κατόπιν στοχεύουν σε κράτη με μία μικρή σχετικά υστέρηση ως προς τη βιομηχανική τους ανάπτυξη, όπως συνέβαινε και με τις ΗΠΑ όταν αναπτύχθηκε η θεωρία του.

Σημαντικό μειονέκτημα του μοντέλου αποτελεί το γεγονός ότι επιχειρεί να ερμηνεύσει μονοδιάστατα τη μετακίνηση οικονομικών δραστηριοτήτων στο γεωγραφικό χώρο μη λαμβάνοντας υπόψη τις αιτίες και τους μηχανισμούς, που παράγουν τον ίδιο τον κύκλο ζωής του προϊόντος, οι οποίες βρίσκονται στο ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον της επιχείρησης ή μπορεί να αναπτυχθεί από ανταγωνιστές. Επιπλέον το μοντέλο δεν καλύπτει ικανοποιητικά όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, όπως των υπηρεσιών.

4.2.3 Η θεωρία της Διεθνοποίησης (internationalization theory)

Εξέλιξη ενός μέρους της εργασίας του Vernon για τον κύκλο ζωής του προϊόντος αποτέλεσε η θεωρία της Διεθνοποίησης, την οποία ανέπτυξαν οι **Johanson και Vahlne (1977)** υποδεικνύοντας στάδια της διεθνοποίησης μίας επιχείρησης ξεκινώντας από τις εξαγωγές και καταλήγοντας στο σχηματισμό διεθνούς παραγωγής. Θεώρησαν ότι η διαδικασία της διεθνοποίησης ξεκινά με την είσοδο μιας επιχείρησης σε μια ξένη αγορά επιλέγοντας μορφές εισόδου που περιλαμβάνουν αρχικά χαμηλό βαθμό δέσμευσης, που εξελίσσεται σταδιακά σε υψηλό. Η απόφαση για την επέκταση των δραστηριοτήτων μίας επιχείρησης σε μια ξένη χώρα θεωρούν ότι λαμβάνει υπόψη την υπάρχουσα γνώση για την υπονήφια αγορά της χώρας ή ότι είναι αποτέλεσμα μεθοδικού στρατηγικού σχεδιασμού της (formal strategic planning). Για τον έλεγχο της ορθότητας της συγκεκριμένης θεωρίας πραγματοποιήθηκαν αρκετές εμπειρικές μελέτες, όπως του Johanson και Wiederrsheim (1975) και του Cavusgil (1984) σε σκανδιναβικές χώρες, που την επιβεβαιώνουν, ενώ άλλες

αμφισβήτησαν την πρακτική εφαρμογή της όπως π.χ. οι Sullivan και Bauerschmidt (1990) σε ερευνά τους σε δείγμα επιχειρήσεων που παρήγαγαν δασικά προϊόντα στην Αυστρία, Φινλανδία, Σουηδία και Δυτική Γερμανία, δεν παρουσίασαν τη διαδικασία των σταδίων διεθνοποίησης κατά την επέκτασή τους σε άλλες χώρες. Μελετητές, όπως ο Melin και ο Andersen το 1992 και 1993 αντίστοιχα υποστήριξαν ότι πλέον η θεωρία δεν εφαρμόζεται πλήρως στη σύγχρονη ΠΕ ωστόσο δεν αμφισβητούν την ορθότητα της αλλά περιορίζουν την ισχύ της σε ειδική ανάλυση των αρχικών σταδίων διεθνούς επέκτασης μίας επιχείρησης.

4.2.4 Η θεωρία της εσωτερικοποίησης (internalization theory)

Μία από τις σημαντικότερες θεωρίες για τις ΠΕ και τις ΑΞΕ είναι η θεωρία της εσωτερικοποίησης, η οποία ενδιαφέρεται να αναλύσει τις συνθήκες εκείνες που ενθαρρύνουν τις επιχειρήσεις να εσωτερικοποιήσουν τις αγορές ενδιαμέσων αγαθών (internalization advantages) Μια επιχείρηση θα επιδιώξει να εσωτερικοποιήσει την «παραγωγή» των ενδιάμεσων αγαθών της (τελικά αγαθά, που θα χρησιμοποιηθούν για τη συναρμολόγηση – κατασκευή ενός άλλου προϊόντος) προκειμένου να μειώσει το κόστος παραγωγής της και κατά συνέπεια να μεγιστοποιήσει τα κέρδη της. Η θεωρία της εσωτερικοποίησης έχει τις ρίζες της στο άρθρο του **R. Coase (1937)** «The nature of the firm» (Η φύση της επιχείρησης) που είχε ως αντικείμενο τα κόστη συναλλαγής. Αναπτύχθηκε από διάφορους συγγραφείς όπως ο Williamson 1975, οι Casson και Buckley (1976), ο Dunning (1980), ο Rugman (1981), Caves (1982) ενώ διευρύνθηκε αρκετά με αποτέλεσμα να τη συνδυάσουν πολλοί με άλλες θεωρίες, όπως με τη θεωρία του εμπορίου (Markusen 1984, Eicher 1986 κ.α.) Οι επικρίσεις, που δέχθηκε ήταν αρκετές όμως διάφορες εμπειρικές μελέτες την επιβεβαιώνουν σε μεγάλο βαθμό.

4.2.5 Νέες θεωρίες εμπορίου και οικονομικής γεωγραφίας

Οι νέες θεωρίες εμπορίου και οικονομικής γεωγραφίας προσπαθούν να ερμηνεύσουν τα νέα δεδομένα που έχουν προκύψει σε παγκόσμιο επίπεδο λόγω της δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων σε διεθνές επίπεδο και σε παρόμοια ανεπτυγμένες χώρες. Οι νέες θεωρίες εμπορίου (**Markusen και Venables 1998**) προσπαθούν να προσδιορίσουν τα χαρακτηριστικά των χωρών που αποτελούν την πηγή και ταυτόχρονα δέχονται τις περισσότερες ΑΞΕ από ΠΕ. Με βάση τις θεωρίες αυτές και τα μοντέλα, που έχουν αναπτυχθεί στα πλαίσια τους οι ΠΕ προκύπτει ότι

είναι σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τις εγχώριες επιχειρήσεις (Παπαναστασίου 2003: 45), είτε βρίσκονται στη χώρα καταγωγής τους είτε στη ξένη χώρα όταν:

1. Το συνολικό μέγεθος της αγοράς είναι μεγάλο.
2. Οι αγορές έχουν παρόμοιο μέγεθος.
3. Το κόστος της εργασίας είναι στα ίδια επίπεδα.
4. Οι οικονομίες κλίμακας της επιχείρησης είναι μεγάλες σε σχέση με τις οικονομίες κλίμακας της εγκατάστασης (το επιπλέον σταθερό κόστος για να γίνει μια επιχείρηση πολυεθνική είναι μικρό).
5. Το μεταφορικό κόστος είναι υψηλό.

4.2.6 Εκλεκτικό υπόδειγμα του Dunning (eclectic paradigm)

Σημαντικό ρόλο στην ερμηνεία των ΑΞΕ έχει το εκλεκτικό υπόδειγμα του Dunning, το οποίο αναπτύχθηκε από τον **John Dunning το 1977-1979** (Dunning 1993:76-81). Το εκλεκτικό υπόδειγμα του Dunning δεν αποτελεί νέα θεωρία αλλά ένα πλαίσιο ανάλυσης, που διερευνά τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων όταν αυτές εκτείνονται πέρα από τα εθνικά όρια της μητρικής εταιρείας. Σύμφωνα με το υπόδειγμα οι πιο επιτυχημένες επιχειρήσεις δεν είναι αυτές που κατέχουν σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, αλλά αυτές που έχουν τη δυνατότητα να συνδυάζουν αυτούς τους πόρους με άλλους σε μία ξένη τοποθεσία ώστε να εκμεταλλευτούν οικονομίες κλίμακας.

Το συγκεκριμένο υπόδειγμα επιδιώκει να εξηγήσει τις ΑΞΕ στηριζόμενο στον συνδυασμό των τριών πιο κάτω στοιχείων:

1. Ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα (ownership-specific advantages): Μια ΠΕ κατέχει τουλάχιστον ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, που της διασφαλίζει ένα είδος μονοπωλιακής δύναμης στην αγορά μίας ξένης χώρας. Έτσι μπορεί να προβεί σε άμεσες επενδύσεις σε χώρες εκτός της μητρικής της.
2. Πλεονεκτήματα τοποθεσίας (location advantages): Κάθε χώρα έχει τα δικά της χαρακτηριστικά, όπως προσφορά παραγωγικών συντελεστών, επίπεδο και ποιότητα καταναλωτών, νομοθεσία, κλίμα, κλπ, τα οποία δύνανται να ενθαρρύνουν ή να αποθαρρύνουν τις ΑΞΕ.
3. Πλεονεκτήματα εσωτερικοποίησης (internalization advantages): Μια επιχείρηση επιθυμεί να διασφαλίσει, από τους ανταγωνιστές της, τις ενδιάμεσες αγορές της, όπως τη δημιουργία τεχνολογίας, μέσω ΑΞΕ.

Ο Dunning με το «εκλεκτικό υπόδειγμα» θεωρεί ότι οι ΑΞΕ, ως ένα πολυσύνθετο φαινόμενο, δεν μπορούν να ερμηνευθούν μόνο με μια κατηγορία πλεονεκτημάτων αλλά και με τις τρεις. Συχνά αναφέρεται και ως **OLI**, από τα αρχικά των τριών πλεονεκτημάτων.

Τα πλεονεκτήματα αυτά μπορούμε να τα θεωρήσουμε σαν προσδιοριστικούς παράγοντες των ΑΞΕ, οι οποίοι ποικίλλουν ανάλογα:

i) *Με τον τύπο οικονομικής δραστηριότητας των πολυεθνικών επιχειρήσεων (resource seeking, market seeking, efficiency seeking, strategic asset seeking).*

ii) *Με τη χώρα, τη βιομηχανία ή την επιχείρηση.* (Παπαναστασίου 2003:28)

4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την εμφάνιση των πρώτων ΠΕ, οι ερευνητές προσπάθησαν να ερμηνεύσουν το φαινόμενο επέκτασης των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων έξω από τα εθνικά τους όρια. Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μία σύντομη επισκόπηση των θεωριών αυτών ξεκινώντας από τον πρωτοπόρο στην ερμηνεία των ΠΕ, τον Hymer, η θεωρία του οποίου αποτέλεσε τη βάση για τους επόμενους μελετητές, που ανέδειξαν τις βασικές κατηγορίες θεωριών ερμηνείας των ΠΕ. Σημαντική ήταν επίσης η θεωρία του κύκλου προϊόντος του Vernon (Product-Circle theory), που ερμήνευε το κύμα εγκατάστασης των Αμερικανικών ΠΕ σε ξένες χώρες λιγότερο ανεπτυγμένες (δεκαετία του '60) όμως αργότερα με τη μείωση του τεχνολογικού χάσματος μεταξύ των ΗΠΑ και των άλλων χωρών η θεωρία αυτή αδυνατούσε να ερμηνεύσει το μεγαλύτερο μέρος των ΠΕ, ωστόσο σε αυτήν βασίστηκε εν μέρει η θεωρία της διεθνοποίησης, η οποία πλέον ερμηνεύει ειδικές περιπτώσεις ΠΕ στα αρχικά στάδια επέκτασης της σε ξένες αγορές. Μία άλλη θεωρία στην οποία βασίστηκε πλήθος θεωριών, είναι η θεωρία της εσωτερικοποίησης, που βρίσκει μερική εφαρμογή μέχρι σήμερα. Οι θεωρίες, που αναπτύχθηκαν πιο πρόσφατα και προσπάθησαν να προσεγγίσουν διεπιστημονικά το φαινόμενο των ΠΕ είναι ευρύτερα αποδεκτές μέχρι σήμερα και φαίνεται να ερμηνεύουν μεγάλο μέρος των ΠΕ. Αυτές είναι οι νέες θεωρίες εμπορίου και οικονομικής γεωγραφίας καθώς και το εκλεκτικό υπόδειγμα του Dunning, που συνδύασε χαρακτηριστικά, που είχαν μελετηθεί σε παλαιότερες μελέτες.

Οι σχετικές θεωρίες, που διατυπώθηκαν κατά περιόδους, βασίστηκαν στις επικρατούσες συνθήκες για τις ΠΕ. Η δομή και η λειτουργία των ΠΕ όμως εξελισσόταν στο πέρασμα του χρόνου με ραγδαίους ρυθμούς έτσι οι θεωρίες, που

αναπτύσσονταν με τον καιρό έχαναν τη γενική εφαρμοσιμότητα τους και αποτελούσαν πλαίσιο ανάλυσης ειδικών περιπτώσεων. Γεγονός αναμενόμενο αφού και ο χαρακτήρας των ίδιων των ΠΕ και των στρατηγικών τους είναι ούτως ή άλλως διαφορετικός συνεπώς δεν είναι εύκολο να ερμηνευθεί από ένα γενικό θεωρητικό πλαίσιο ωστόσο μέχρι σήμερα το μεγαλύτερο μέρος των ΠΕ φαίνεται να ερμηνεύεται σε ικανοποιητικό βαθμό από το εκλεκτικό υπόδειγμα του Dunning.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η λειτουργία των ΠΕ, όπως και όλων των επιχειρήσεων οφείλει να συμμορφώνεται στους νόμους, που ισχύουν στην κάθε χώρα. Ιδιαίτερα για τις ΠΕ ο ΟΟΣΑ έχει διαμορφώσει κατευθυντήριες οδηγίες, που πρέπει να διέπουν τη λειτουργία των ΠΕ εφόσον δραστηριοποιούνται σε χώρες, που ανήκουν σε αυτόν. Όσον αφορά την επιλογή της χώρας εγκατάστασης μίας ΠΕ αυτή εξαρτάται και από τα κίνητρα, που προσφέρει η κάθε χώρα, τα οποία έχουν να κάνουν με το νομικό πλαίσιο, που ισχύει για τις νέες επιχειρήσεις και τις συνθήκες που επικρατούν στις σχετικές διαδικασίες. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά στις οδηγίες του ΟΟΣΑ, στους νόμους που αφορούν τις ΑΞΕ στην Ελλάδα καθώς και στις συνθήκες, που επικρατούν στις σχετικές διαδικασίες για τις νέες ΑΞΕ.

5.2 ΕΞΕΛΙΞΗ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα από την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία, συγκεκριμένα από το 1952 οπότε και ετέθη σε ισχύ το πρώτο νέο Σύνταγμα και μέχρι σήμερα η εκάστοτε κυβέρνηση μέσω του αρμόδιου Υπουργού της (Συντονισμού, Συντονισμού και Προγραμματισμού, Εθνικής Οικονομίας) προσδιόριζε μέσω των σχετικών νομοθετημάτων (Νόμων, Βασιλικών Διαταγμάτων, Προεδρικών Διαταγμάτων, Υπουργικών Αποφάσεων, Εγκυκλίων) την έννοια της επένδυσης (ιδιωτικής, παραγωγικής, διεθνούς) κατά το δοκούν. Νομικώς κατά τρόπο σύννομο αλλά ουσιαστικά κατ' «αυθαίρετο» τρόπο διαμόρφωνε τα εκάστοτε νομοθετήματα προς την κατεύθυνση, που νόμιζε ότι εξυπηρετούνται σκοποί αναπτυξιακοί και εμποδώνονται καταστάσεις δελεαστικές για τους οιοσδήποτε επενδυτές ημεδαπούς ή αλλοδαπούς, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, κοινοπραξίες φυσικών ή νομικών προσώπων, διεθνείς οργανισμούς, Ταμεία Ανάπτυξης κλ. Αποτέλεσμα αυτών των χειρισμών ήταν η «παραγωγή» σειράς νομικών κειμένων, όπου η έννοια «επένδυση» (κάθε κατηγορίας, είδους, μορφής) «συστέλλεται», «διαστέλλεται», «συρρικνώνεται», «διευρύνεται». Έτσι «παρήχθησαν» νομοθετήματα ιδιαίτερος μικρού ή μεγάλου εύρους της έννοιας της επένδυσης, που απαριθμούσαν τι είναι και τι δεν είναι επένδυση κατά περίπτωση, ενώ τροποποιούνταν με ιδιαίτερη ταχύτητα οι σχετικές έννοιες και συχνά εμφανίζονταν ανακόλουθα με ότι μόλις είχε τεθεί σε ισχύ και εφαρμογή. Οι αλλαγές αυτές προέκυπταν από το πώς αντιλαμβάνεται την έννοια

ο αρμόδιος κατά περίπτωση Υπουργός ή γενικότερα η εκάστοτε κυβέρνηση με στόχο την προσπόριση επιχειρημάτων για τη διεκδίκηση εκ νέου της διακυβέρνησης της χώρας έχοντας επιτύχει οικονομική ανάκαμψη ή μείωση της ανεργίας έστω και προσωρινά.

Ο νόμος 2687/53, αποτέλεσε το πρώτο σχετικό θεσμικό πλαίσιο για την αύξηση της ελκυστικότητας της χώρας ως επενδυτικού προορισμού, όπου σε αυτό δινόταν μία ευρύτατη έννοια του όρου «ξένη επένδυση»: «κεφάλαια εξωτερικού νοούνται τα υφ' οιανδήποτε μορφή εκ του εξωτερικού εισαγόμενα, ήτοι συνάλλαγμα εξωτερικοί, μηχανήματα και υλικά, εφευρέσεις, τεχνικοί μέθοδοι, ως και εμπορικά βιομηχανικά σήματα». Για την έγκριση εισαγωγής κεφαλαίων έπρεπε να υποβληθεί αίτηση στο τότε υπουργείο Συντονισμού ενώ στην επιτροπή γνωμοδότησης συμμετείχαν εκπρόσωποι του ανωτέρω υπουργείου και του Εμπορίου, της Βιομηχανίας, των Οικονομικών και της Τράπεζας της Ελλάδος. Το υπουργείο Συντονισμού έστειλε αντίγραφα της αίτησης στους άλλους υπουργούς, οι οποίοι έπρεπε να απαντήσουν εντός δύο (2) μηνών. Προβλεπόταν επίσης ότι η εξαγωγή συναλλάγματος για την επιστροφή του κεφαλαίου που είχε επενδυθεί δεν μπορούσε να υπερβαίνει ετησίως το 10% του εισαχθέντος κεφαλαίου και για την καταβολή τόκων ή κερδών δεν μπορούσε να υπερβαίνει το 12%. Το άρθρο 11 προέβλεπε ότι δεν επιτρέπεται η επίταξη περιουσιακών στοιχείων των επιχειρήσεων που ιδρύοντο βάσει του νόμου 2687/53, παρά μόνο σε περίπτωση εμπόλεμης κατάστασης και έπειτα από συμφωνία μεταξύ της τότε κυβερνήσεως και του δικαιούχου, γεγονός που προκάλεσε πολλές συζητήσεις, όπως άλλωστε και το άρθρο 13, το οποίο προέβλεπε ότι ως κεφάλαια εξωτερικού εθεωρούντο και «τα υπό ενάρξεως της ισχύος αυτού νηολογούμενα υπό ελληνική σημαία πλοία ολικής χωρητικότητας ανωτέρας των 1.500 κόρων». Τέλος, προβλεπόταν μείωση ως και απαλλαγή για 10 χρόνια από δασμούς, φόρους και τέλη για τα εισαγόμενα μηχανήματα, εργαλεία και ανταλλακτικά και ίσχυσε το απόρρητο της αλληλογραφίας της επιχείρησης και η δυνατότητα έκφρασης των ισολογισμών της στο νόμισμα της χώρας από όπου προερχόταν η επιχείρηση. Το διάταγμα αυτό είχε αυξημένη τυπική ισχύ.

Οι νόμοι, που ακολούθησαν τις δεκαετίες 1960 και 1970 παρείχαν επιπλέον κίνητρα για ΑΞΕ. Συνοπτικά οι νόμοι, που ακολούθησαν ήταν ο 4171/61 που αφορούσε τη λήψη γενικών μέτρων για υποβοήθηση της ανάπτυξης της οικονομίας της χώρας και ο 4458/65 για βιομηχανικές παροχές. Κατά τη διάρκεια της

δικτατορίας επεβλήθησαν δύο αναγκαστικοί νόμοι, το Ν.Δ.89/67 περί εγκαταστάσεως εν Ελλάδι αλλοδαπών εμποροβιομηχανικών εταιρειών και ο 378/68 περί συμπληρώσεως του 89/67 περί εγκαταστάσεως εν Ελλάδι αλλοδαπών εμποροβιομηχανικών εταιρειών. Ο πρώτος προέβλεπε ότι από τη στιγμή που οι εμποροβιομηχανικές εταιρείες ελάμβαναν άδεια εγκατάστασης «απολαμβάνουν άνευ ετέρας διατυπώσεως τις δασμολογικές, φορολογικές και λοιπές διευκολύνσεις». Οι εταιρείες που εγκαθίστανται στην Ελλάδα απαλλάσσονταν από την υποχρέωση καταβολής φόρων, τέλους χαρτοσήμου, εισφοράς, φόρου κύκλου εργασιών, φόρου πολυτελείας και παντός δικαιώματος ή κράτησης υπέρ Δημοσίου ή «οιουδήποτε υφισταμένου ή επιβληθησομένων εν τω μέλλοντι διά τα εκ του εξωτερικού εισαγόμενα πάσης φύσεως είδη αναγκαιούντα δια τον εξοπλισμό των εν Ελλάδι γραφείων των». Επίσης προβλεπόταν η ατελής εισαγωγή και κυκλοφορία αυτοκινήτων ΙΧ για το υπαλληλικό προσωπικό των εταιρειών αυτών, η αυτόματη χορήγηση άδειας εργασίας για δύο έτη με δυνατότητα παράτασης, η άνευ ελέγχου ταχυδρόμηση επιστολών στο εξωτερικό κτλ. Παράλληλα επιτρεπόταν η υπερωριακή απασχόληση «της πάσης φύσεως» του προσωπικού των εταιρειών. Ο 378/68 προέβλεπε ουσιαστικά την επέκταση των «προνομίων» του 89/67 στις αλλοδαπές ναυτιλιακές επιχειρήσεις παντός τύπου. «Τα πλοία υπό ξένη σημαία (άρθρο 1), πάσης κατηγορίας, πρακτορευόμενα ή διαχειριζόμενα ή αντιπροσωπευόμενα ασχέτως της μορφής που θα λειτουργούσαν απηλλάγησαν του φόρου εισοδήματος και κάθε τέλους, φόρου, δασμού εισφοράς ή κράτησης υφιστάμενου ή επιβληθησομένου στο μέλλον για το εισόδημα που αποκτούσε η αλλοδαπή εταιρεία». Στο ίδιο άρθρο προβλεπόταν ότι οι ίδιες απαλλαγές ίσχυαν και για τους πλοιοκτήτες και εφοπλιστές, με τη διευκρίνιση ότι «η ισχύς του παρόντος ανατρέχει εις τον χρόνο ισχύος του αναγκαστικού νόμου 89/67», δηλαδή είχε αναδρομική ισχύ. Οι ανωτέρω νόμοι (2687/53, 89/67 και 378/68) όμως παρά την ελαστικότητα τους δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα ενώ «πολεμήθηκαν» ως «νόμοι αποικιακού χαρακτήρα». (ΤΟ ΒΗΜΑ , 10-08-2003) Έπειτα ακολούθησαν ο 1312/72 για ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης, το ΝΔ 1377/73 και 1378/73 για ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης και άλλοι.¹ Το νομοθετικό πλαίσιο προσέλκυσης ΑΞΕ του Συντάγματος του 1952 ενσωματώθηκε και στο Σύνταγμα του 1975 και παρέμεινε στις κατοπινές αναθεωρήσεις του, έτσι μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1980 αποτέλεσε το βασικό θεσμικό πλαίσιο υπό το οποίο εισήχθησαν ΑΞΕ στην Ελλάδα για

¹Αναλυτικά βλ. Δεληθέου 1996

παραγωγικές επενδύσεις.

Η νομικώς ευρύτατη αυτή διατύπωση του όρου αποτυπώνει την αγωνιώδη προσπάθεια των τότε υπευθύνων για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας να προσελκύσουν με οποιονδήποτε τρόπο οποιασδήποτε μορφής οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, με την προφανή ελπίδα να «επιτύχουν» ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, εισροή πολυτιμότητας (για την εποχή) συναλλάγματος, δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, εισαγωγή υψηλής τεχνολογίας και κατ' επέκταση «πολιτική επιβεβαίωση» μέσω των ξένων επενδύσεων της φερεγγυότητας του ελληνικού κράτους κ.λ. Η μη άρτια νομοθετικώς αρχική σχετική νομοθεσία απετέλεσε αντικείμενο σκληρής κριτικής. Χαρακτηρίστηκε ως «αναχρονιστική», ως «εκπιούσα» τον εθνικό πλούτο, ως «αντιοικονομική», ως «προκαλούσα την εξάρτηση από κέντρα του εξωτερικού» κ.ά. Όμως παρά την κριτική τους διατήρησαν μέχρι το 1996 αυτή ακριβώς τη νομοθεσία αναλλοίωτη και σε ορισμένες περιπτώσεις «επαυξημένη» και «βελτιωμένη». Ωστόσο η υιοθέτηση του νόμου 2601/98, βοήθησε τη χώρα να προσεγγίσει τα επίπεδα των επενδυτικών κινήτρων -επιχορηγήσεις, επιδοτήσεις τόκων, επιδοτήσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης και φορολογικές απαλλαγές- άλλων Ευρωπαϊκών χωρών, όπως η Ισπανία. Η τροποποίηση και η προσαρμογή του αναπτυξιακού νόμου 2601/1998 οδήγησε στο νέο αναπτυξιακό νόμο που ισχύει σήμερα τον 3299/2004, ο οποίος δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 261 / Τεύχος Α' / 23-12-2004. Ο νέος αυτός νόμος διαμορφώθηκε έτσι ώστε να συμβάλει ουσιαστικά στην προσέλκυση νέων επενδύσεων, στην μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων, στην ενίσχυση της απασχόλησης και γενικότερα στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Όσον αφορά τη λειτουργία των ΠΕ στη χώρα αυτές υποχρεούνται να ακολουθούν τις κατευθυντήριες οδηγίες του ΟΟΣΑ εφόσον δραστηριοποιούνται σε χώρες του ΟΟΣΑ. Στην Ελλάδα που ανήκει στις χώρες του ΟΟΣΑ οι ΠΕ πρέπει να ακολουθούν τις οδηγίες αυτές, οι οποίες παρατίθενται αναλυτικά στην επόμενη ενότητα του κεφαλαίου.

5.3 ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΟΥ ΟΟΣΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕ

Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες του ΟΟΣΑ για τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις, αποτελούν συστάσεις των κυβερνήσεων προς τις πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Περιλαμβάνουν εθελοντικές αρχές και πρότυπα υπεύθυνης επιχειρηματικής συμπεριφοράς, σύμφωνης με την εφαρμοστέα νομοθεσία. Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες έχουν σκοπό να εξασφαλίσουν ότι η λειτουργία των εν λόγω επιχειρήσεων εναρμονίζεται με κυβερνητικές πολιτικές, να ενδυναμώσουν την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ επιχειρήσεων και των κοινωνιών στις οποίες δραστηριοποιούνται, να βοηθήσουν στη βελτίωση του κλίματος για τις ξένες επενδύσεις και να προωθήσουν τη συμβολή των πολυεθνικών επιχειρήσεων στην αειφόρο ανάπτυξη. Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες αποτελούν μέρος της Δήλωσης του ΟΟΣΑ για τις Διεθνείς Επενδύσεις και τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις τα άλλα στοιχεία της οποίας αφορούν την εθνική μεταχείριση, τις συγκρουόμενες απαιτήσεις έναντι των επιχειρήσεων και τα κίνητρα και αντικίνητρα για τις διεθνείς επενδύσεις.

Γενικές αρχές

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να λαμβάνουν πλήρως υπόψη τις πολιτικές των χωρών στις οποίες δραστηριοποιούνται καθώς και τις απόψεις άλλων ενδιαφερομένων παραγόντων. Σχετικά, οι επιχειρήσεις θα πρέπει:

- 1.** Να συμβάλλουν στην οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντολογική πρόοδο με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη.
- 2.** Να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα εκείνων που επηρεάζονται από τις δραστηριότητές τους, σύμφωνα και με διεθνείς υποχρεώσεις και δεσμεύσεις της κυβέρνησης της χώρας υποδοχής.
- 3.** Να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της εγχώριας δυναμικότητας μέσω στενής συνεργασίας με την τοπική κοινωνία και τους εγχώριους επιχειρηματίες αναπτύσσοντας συγχρόνως τις δραστηριότητες της επιχείρησης στην εγχώρια και ξένη αγορά, με τρόπο σύμφωνο με τις υγιείς επιχειρηματικές πρακτικές.
- 4.** Να ενθαρρύνουν τη δημιουργία ανθρωπίνου δυναμικού, ιδίως με τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και με τη διευκόλυνση της επιμόρφωσης των εργαζομένων σε αυτές.

5. Να μην επιζητούν ή αποδέχονται εξαιρέσεις μη προβλεπόμενες στο νομοθετικό πλαίσιο το σχετικό με το περιβάλλον, την υγεία, την ασφάλεια, την εργασία, τη φορολογία, τα οικονομικά κίνητρα ή άλλους τομείς.
6. Να υποστηρίζουν και να τηρούν καλές αρχές διοίκησης επιχειρήσεων και να αναπτύσσουν και να εφαρμόζουν καλές πρακτικές διοίκησης επιχειρήσεων.
7. Να αναπτύσσουν και να εφαρμόζουν αποτελεσματικές πρακτικές αυτορρύθμισης και συστήματα διοίκησης που ευνοούν σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των επιχειρήσεων και των κοινωνιών στις οποίες δραστηριοποιούνται.
8. Να προωθούν την ενημέρωση των εργαζομένων όσον αφορά τις πολιτικές της επιχείρησης καθώς και την τήρησή τους, με την κατάλληλη διάδοση των πολιτικών αυτών, μέσω, ιδίως, εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
9. Να μη λαμβάνουν μέτρα διακριτικής μεταχείρισης ή πειθαρχικά μέτρα εναντίον εργαζομένων που αναφέρουν καλή τη πίστη στην διοίκηση ή, ενδεχομένως, στις αρμόδιες δημόσιες αρχές, πρακτικές που παραβιάζουν τον νόμο, τις *Κατευθυντήριες Οδηγίες* ή τις πολιτικές της επιχείρησης .
10. Να ενθαρρύνουν, εφόσον τούτο είναι δυνατό, τους επιχειρηματικούς εταίρους τους, περιλαμβανομένων των προμηθευτών και υπεργολάβων, να εφαρμόζουν αρχές επιχειρηματικής συμπεριφοράς σύμφωνες με τις *Κατευθυντήριες Οδηγίες*.
11. Να απέχουν από κάθε ανάρμοστη ανάμειξη στις εγχώριες πολιτικές δραστηριότητες.

Διαφάνεια

1. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να παρέχουν έγκαιρες, τακτικές, αξιόπιστες και κατάλληλες πληροφορίες όσον αφορά τις δραστηριότητες, την δομή, την οικονομική κατάσταση και την απόδοσή τους. Οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να παρέχονται για το σύνολο της επιχείρησης και, όπου είναι δυνατό, κατά τομέα επιχειρηματικής ή γεωγραφικής δραστηριότητας. Η πολιτική παροχής πληροφοριών των επιχειρήσεων θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στο είδος, το

μέγεθος και την έδρα της επιχείρησης, λαμβανομένων υπόψη του κόστους, του επιχειρηματικού απορρήτου και άλλων στοιχείων ανταγωνιστικότητας.

2. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να εφαρμόζουν υψηλά πρότυπα για την παροχή πληροφοριών, τον λογιστικό και διαχειριστικό έλεγχο. Οι επιχειρήσεις ενθαρρύνονται επίσης να εφαρμόζουν υψηλά πρότυπα για την παροχή μη οικονομικής φύσεως πληροφοριών, όπως στην περίπτωση υποβολής εκθέσεων για το περιβάλλον και τα κοινωνικά θέματα. Τα πρότυπα και οι πολιτικές συλλογής και παροχής πληροφοριών τόσο οικονομικής όσο και μη οικονομικής φύσεως, θα πρέπει να αναφέρονται.
3. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να παρέχουν βασικές πληροφορίες όσον αφορά την επωνυμία, την έδρα και τη δομή τους, την επωνυμία, διεύθυνση και αριθμό τηλεφώνου της μητρικής εταιρίας και των κυριοτέρων θυγατρικών της, το ποσοστό άμεσης και έμμεσης συμμετοχής της μητρικής στις θυγατρικές αυτές, περιλαμβανομένης και της μεταξύ τους κατοχής μετοχών.
4. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει επίσης να παρέχουν πληροφορίες σχετικές με:
 - α) την οικονομική και διαχειριστική απόδοση της εταιρίας,
 - β) τους σκοπούς της εταιρίας,
 - γ) τους κυρίους μετόχους και τα δικαιώματα ψήφων,
 - δ) τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου και των υψηλόβαθμων στελεχών και τις αποδοχές τους,
 - ε) τα προβλέψιμα στοιχεία επιχειρηματικού κινδύνου,
 - στ) βασικά θέματα που αφορούν τους εργαζομένους και άλλους ενδιαφερομένους για την λειτουργία της επιχείρησης,
 - ζ) την διάρθρωση και πολιτική διοίκησης της επιχείρησης.
5. Οι επιχειρήσεις ενθαρρύνονται να παρέχουν πρόσθετες πληροφορίες που θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:
 - α) δημόσιες διακηρύξεις αρχών ή κανόνων επιχειρηματικής συμπεριφοράς, περιλαμβανομένων πληροφοριών για τις πολιτικές της επιχείρησης ως προς τα κοινωνικά θέματα, θέματα επιχειρηματικής ηθικής και περιβάλλοντος, καθώς και για άλλους κώδικες συμπεριφοράς τους οποίους έχει υιοθετήσει η επιχείρηση. Επί

πλέον, την ημερομηνία υιοθέτησής τους, τις χώρες και τις οντότητες στις οποίες εφαρμόζονται οι δεσμεύσεις της επιχείρησης και τα αποτελέσματα εφαρμογής τους,

β) πληροφορίες για τις μεθόδους διαχείρισης επιχειρηματικού κινδύνου και εφαρμογής των νόμων και για την τήρηση των διακηρύξεων ή κωδίκων επιχειρηματικής συμπεριφοράς,

γ) πληροφορίες για τις σχέσεις με τους εργαζόμενους και άλλους ενδιαφερομένους για την λειτουργία της επιχείρησης.

Απασχόληση και εργασιακές σχέσεις

Οι επιχειρήσεις, στα πλαίσια της εφαρμοστέας νομοθεσίας και των επικρατουσών πρακτικών εργασιακών σχέσεων και απασχόλησης, θα πρέπει:

1. α) να σέβονται το δικαίωμα των εργαζομένων να εκπροσωπούνται από συνδικαλιστικές ενώσεις ή άλλους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους και να διαπραγματεύονται ουσιαστικά, είτε χωριστά είτε μέσω εργοδοτικών οργανώσεων, με τους εν λόγω εκπροσώπους, προκειμένου να καταλήγουν σε συμφωνίες για τους όρους απασχόλησης.

β) να συμβάλλουν στην αποτελεσματική κατάργηση της παιδικής εργασίας,

γ) να συμβάλλουν στην εξάλειψη κάθε μορφής καταναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας,

δ) να μην ασκούν διακριτική μεταχείριση εις βάρος των εργαζομένων όσον αφορά την πρόσληψη ή την απασχόληση, για λόγους φυλής, χρώματος, φύλου, θρησκείας, πολιτικού φρονήματος, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, εκτός εάν επιλογή, βασιζόμενη σε ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εργαζομένων, προωθεί κυβερνητικές πολιτικές που αποσκοπούν σε μεγαλύτερη ισότητα ευκαιριών απασχόλησης ή σχετίζεται με τις απαιτήσεις συγκεκριμένης θέσης εργασίας.

2. α) να παρέχουν στους εκπροσώπους των εργαζομένων τα αναγκαία μέσα για τη σύναψη λειτουργικών συλλογικών συμβάσεων,

β) να παρέχουν στους εκπροσώπους των εργαζομένων τις αναγκαίες πληροφορίες για επικοινωνιακές διαπραγματεύσεις επί των όρων απασχόλησης,

γ) να προωθούν διαβουλεύσεις και τη συνεργασία μεταξύ εργοδοτών, εργαζομένων και των εκπροσώπων τους, σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

3. Να παρέχουν πληροφορίες στους εργαζομένους και τους εκπροσώπους τους οι οποίες θα τους επιτρέπουν να σχηματίζουν πραγματική αντίληψη για τις δραστηριότητες και την αποδοτικότητα της οντότητας ή, ενδεχομένως, της επιχείρησης στο σύνολό της.
4. α) να τηρούν πρότυπα απασχόλησης και εργασιακών σχέσεων όχι λιγότερα ευνοϊκά από εκείνα που τηρούν οι ανάλογοι εγχώριοι εργοδότες,
β) να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την ασφάλεια και την υγιεινή των εργαζομένων κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους.
5. Κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους και, στο μέτρο του δυνατού, να χρησιμοποιούν εγχώριο προσωπικό και να το εκπαιδεύουν με σκοπό τη βελτίωση του επιπέδου κατάρτισής του, σε συνεργασία με τους εκπροσώπους των εργαζομένων και, ενδεχομένως, με τις αρμόδιες κυβερνητικές αρχές.
6. Εφόσον σχεδιάζουν μεταβολές στις δραστηριότητές τους που είναι δυνατό να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα μέσα διαβίωσης των εργαζομένων, ιδίως σε περίπτωση κλεισίματος επιχείρησης με αποτέλεσμα ομαδικές απολύσεις, να προειδοποιούν εγκαίρως για τις εν λόγω μεταβολές τους εκπροσώπους των εργαζομένων και, ενδεχομένως, τις αρμόδιες κυβερνητικές αρχές, και να συνεργάζονται με τους εκπροσώπους των εργαζομένων και τις αρχές αυτές προκειμένου να ελαφρύνουν όσο το δυνατό περισσότερο τα αρνητικά αποτελέσματα. Λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτέρων συνθηκών κάθε περίπτωσης, θα ήταν σκόπιμο να ενημερώνει η διοίκηση τους ενδιαφερομένους πριν από τη λήψη της τελικής απόφασης. Αλλά μέσα μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθούν για την εγκατάσταση ουσιαστικής συνεργασίας για την ελάφρυνση των αποτελεσμάτων τέτοιων αποφάσεων.
7. Σε περίπτωση διαπραγματεύσεων με εκπροσώπους των εργαζομένων για τις συνθήκες εργασίας ή ενώ οι εργαζόμενοι ασκούν τα συνδικαλιστικά τους δικαιώματα, να μην απειλούν να μεταφέρουν το σύνολο ή μέρος επιχειρησιακής μονάδας από τη χώρα στην οποία ευρίσκεται και να μη μεταφέρουν εργαζομένους από άλλες μονάδες της επιχείρησης ευρισκόμενες σε άλλες χώρες, με σκοπό να

ασκήσουν αθέμιτο επηρεασμό κατά τις διαπραγματεύσεις αυτές ή να παρακωλύσουν την άσκηση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων.

8. Να δίνουν τη δυνατότητα στους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους των εργαζομένων για συλλογικές διαπραγματεύσεις ή για διαπραγματεύσεις σε θέματα σχέσεων εργαζομένων/ εργοδοτών και για διαβουλεύσεις σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος με εκπροσώπους της διοίκησης που έχουν αρμοδιότητα να λαμβάνουν αποφάσεις στα θέματα αυτά.

Περιβάλλον

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει, στα πλαίσια της νομοθεσίας και των διοικητικών πρακτικών των χωρών στις οποίες δραστηριοποιούνται και, λαμβάνοντας υπόψην σχετικές διεθνείς συμφωνίες, αρχές, στόχους και πρότυπα, να λαμβάνουν δεόντως υπόψην την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, της δημόσια υγείας και ασφάλειας και να διεξάγουν εν γένει τις δραστηριότητές τους με τρόπο που να συμβάλλει στον ευρύτερο στόχο της αειφόρου ανάπτυξης. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει ιδίως:

1. Να καταρτίζουν και να εφαρμόζουν ένα σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης προσαρμοσμένο στη συγκεκριμένη επιχείρηση, που να περιλαμβάνει:
 - α) τη συλλογή και εκτίμηση επαρκούς και έγκαιρης πληροφόρησης σχετικής με την επιπτώσεις των δραστηριοτήτων τους στο περιβάλλον, την υγεία και την ασφάλεια,
 - β) τον καθορισμό μετρήσιμων στόχων και, εάν είναι δυνατό, στόχων για βελτιωμένες επιδόσεις στον τομέα του περιβάλλοντος, περιλαμβανομένης περιοδικής αναθεώρησης της αποδοτικότητας των στόχων αυτών, και
 - γ) τακτική παρακολούθηση και έλεγχο της προόδου για την επίτευξη των στόχων στους τομείς του περιβάλλοντος, της υγείας και της ασφάλειας.
2. Λαμβάνοντας υπόψην τις παραμέτρους του κόστους, του επιχειρηματικού απορρήτου και της προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας:
 - α) να παρέχουν στο κοινό και στους εργαζομένους επαρκή και έγκαιρη πληροφόρηση σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις, από τις δραστηριότητες της επιχείρησης, στο περιβάλλον, την υγεία και την ασφάλεια, η οποία θα

μπορούσε να περιλαμβάνει την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς τη βελτίωση των περιβαλλοντολογικών επιδόσεων, και

β) να έρχονται σε έγκαιρη επαφή και να διαβουλεύονται με τις κοινότητες που επηρεάζονται άμεσα από τις πολιτικές της επιχείρησης και από την εφαρμογή τους στους τομείς του περιβάλλοντος, της υγείας και της ασφάλειας.

3. Να εκτιμούν και να αντιμετωπίζουν, κατά την λήψη των αποφάσεων, τις προβλέψιμες επιπτώσεις που μπορεί να έχουν για το περιβάλλον, την υγεία και την ασφάλεια οι δραστηριότητες, τα εμπορεύματα και οι υπηρεσίες της επιχείρησης, καθ' όλον τον κύκλο ζωής τους. Σε περίπτωση που οι προγραμματιζόμενες δραστηριότητες μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, την υγεία και την ασφάλεια και, στην περίπτωση που υπόκεινται σε απόφαση αρμόδιας αρχής, να συντάσσουν έκθεση εκτίμησης περιβαλλοντολογικών επιπτώσεων.
4. Λαμβανομένης υπόψη της επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης των κινδύνων, όταν υπάρχει απειλή σοβαρής ζημίας για το περιβάλλον, λαμβάνοντας επίσης υπόψη την ανθρώπινη υγεία και ασφάλεια, να μην επικαλούνται την έλλειψη πλήρους επιστημονικής βεβαιότητας προκειμένου να αναβάλουν τη λήψη μέτρων αποτελεσματικών, σε σχέση με το κόστος τους, για την πρόληψη ή μείωση της ζημίας.
5. Να καταρτίζουν σχέδια εκτάκτου ανάγκης για την πρόληψη, μείωση και έλεγχο σοβαρών ζημιών στο περιβάλλον και την υγεία που μπορεί να προκαλέσουν οι δραστηριότητές τους, περιλαμβανομένων των ατυχημάτων και των επειγόντων περιστατικών, καθώς και μηχανισμούς άμεσης ειδοποίησης των αρμοδίων αρχών.
6. Να επιδιώκουν τη συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων της επιχείρησης ενθαρρύνοντας, ενδεχομένως, δραστηριότητες όπως:
 - α) υιοθέτηση, σε όλες τις μονάδες της επιχείρησης, τεχνολογίας και μεθόδων λειτουργίας που να ανταποκρίνονται στα πρότυπα περιβαλλοντικής επίδοσης της πιο αποτελεσματικής μονάδας της επιχείρησης,
 - β) ανάπτυξη και διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών που δεν έχουν αδικαιολόγητες επιπτώσεις στο περιβάλλον, είναι ασφαλή κατά την χρήση,

οικονομικά στην κατανάλωση ενέργειας και την ανάλωση φυσικών πόρων, μπορούν να ξαναχρησιμοποιηθούν, να ανακυκλωθούν ή να καταστραφούν με ασφάλεια,

γ) προώθηση της ενημέρωσης των καταναλωτών όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τη χρήση των προϊόντων και υπηρεσιών της επιχείρησης, και

δ) έρευνα για τους τρόπους βελτίωσης των περιβαλλοντικών επιδόσεων της επιχείρησης, μακροπρόθεσμα.

7. Να προσφέρουν στους εργαζομένους επαρκή εκπαίδευση και επιμόρφωση όσον αφορά θέματα υγιεινής και ασφάλειας του περιβάλλοντος, περιλαμβανομένου του χειρισμού επικινδύνων υλικών και της πρόληψης περιβαλλοντικών ατυχημάτων καθώς και όσον αφορά γενικότερα θέματα διαχείρισης του περιβάλλοντος, όπως διαδικασίες μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, δημόσιες σχέσεις και τεχνολογίες περιβάλλοντος.
8. Να συμβάλλουν στην ανάπτυξη ουσιαστικής και οικονομικά αποδοτικής πολιτικής στον τομέα του περιβάλλοντος μέσω, π.χ., εταιρικών σχέσεων ή πρωτοβουλιών που προωθούν την περιβαλλοντική συνείδηση και προστασία.

Καταπολέμηση της δωροδοκίας

Οι επιχειρήσεις δεν θα πρέπει, άμεσα ή έμμεσα, να προσφέρουν, υπόσχονται, παραχωρούν ή επιδιώκουν δωροδοκία ή άλλο μη οφειλόμενο αντάλλαγμα προκειμένου να αποκτήσουν ή να διατηρήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα ή άλλο μη οφειλόμενο πλεονέκτημα. Επίσης, οι επιχειρήσεις δεν θα πρέπει να υποκινούνται ή να αναμένεται από αυτές να προβούν σε δωροδοκία ή άλλο μη οφειλόμενο αντάλλαγμα. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει, ιδίως:

1. Να μην προσφέρουν ή υποχωρούν σε πιέσεις για την κάλυψη, σε δημόσιους λειτουργούς ή σε υπαλλήλους επιχειρηματικών εταιρών, της πληρωμής μέρους συμβολαίου. Να μην χρησιμοποιούν υπεργολαβίες, παραγγελίες ή συμβάσεις παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών ως μέσο για να διοχετεύουν πληρωμές προς δημοσίους λειτουργούς, υπαλλήλους επιχειρηματικών εταιρών ή στους συγγενείς τους ή επιχειρηματικούς συνεργάτες τους.

2. Να μεριμνούν ώστε η αμοιβή των εκπροσώπων τους να είναι η κατάλληλη και μόνον για την παροχή νομίμων υπηρεσιών. Όπου είναι απαραίτητο, θα πρέπει να τηρούν κατάλογο εκπροσώπων τους για τις συναλλαγές τους με δημόσιες υπηρεσίες και κρατικές επιχειρήσεις, στη διάθεση των αρμοδίων αρχών.
3. Να ενισχύουν τη διαφάνεια των δραστηριοτήτων τους στα πλαίσια του αγώνα κατά της δωροδοκίας και της εκβίασης. Τα σχετικά μέτρα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν δημόσιες δεσμεύσεις εναντίον της δωροδοκίας και της εκβίασης και γνωστοποίηση των διοικητικών μέτρων που έχει λάβει η επιχείρηση για την τήρηση αυτών των δεσμεύσεων. Η επιχείρηση θα πρέπει επίσης να προωθεί τον δημόσιο διάλογο με σκοπό τη συνειδητοποίηση του κοινού και τη συνεργασία του στον αγώνα εναντίον της δωροδοκίας και της εκβίασης.
4. Να προωθούν την ενημέρωση των εργαζομένων σχετικά με τις πολιτικές της επιχείρησης εναντίον της δωροδοκίας και της εκβίασης και τη συμμόρφωσή τους με αυτές, μέσω επιμορφωτικών προγραμμάτων και πειθαρχικών διαδικασιών.
5. Να υιοθετούν διοικητικά συστήματα ελέγχου που αποθαρρύνουν τη δωροδοκία και την διαφθορά, καθώς και πρακτικές λογιστικού και φορολογικού ελέγχου και ελέγχου λογαριασμών που εμποδίζουν την τήρηση διπλών βιβλίων ή μυστικών λογαριασμών ή την σύνταξη παραποιημένων εγγράφων.
6. Να μην κάνουν παράνομες συνεισφορές σε υποψηφίους για δημόσια αξιώματα ή σε πολιτικά κόμματα ή σε άλλες πολιτικές οργανώσεις. Οποιαδήποτε συνεισφορά θα πρέπει να γίνεται απόλυτα σύμφωνα με τους σχετικούς κανόνες περί διαφάνειας και να αναφέρεται στη διοίκηση της επιχείρησης.

Συμφέροντα των καταναλωτών

Στις σχέσεις τους με τους καταναλωτές, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να εφαρμόζουν θεμιτές πρακτικές επιχειρηματικές καθώς και προβολής και διαφήμισης και να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για εξασφαλίζουν την ασφάλεια και την ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών τους. Θα πρέπει ιδίως:

1. Να εξασφαλίζουν ότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες τους πληρούν όλες τις συμφωνημένες ή απαιτούμενες από το νόμο προδιαγραφές υγιεινής και ασφάλειας του καταναλωτή, περιλαμβανομένων προειδοποιήσεων, επισημάνσεων και σχετικών πληροφοριών.
2. Ανάλογα με το είδος του προϊόντος ή της υπηρεσίας, να παρέχουν ακριβείς και σαφείς πληροφορίες όσον αφορά το περιεχόμενο, ασφαλή χρήση, συντήρηση, αποθήκευση και απόρριψη, για την πλήρη ενημέρωση του καταναλωτή, προκειμένου να λαμβάνει ενσυνείδητα τις αποφάσεις του.
3. Να προβλέπουν διαφανείς και αποτελεσματικές διαδικασίες για την εξέταση των καταγγελιών των καταναλωτών και για την δίκαιη και έγκαιρη επίλυση διαφορών με τους καταναλωτές χωρίς υπερβολικό κόστος ή διατυπώσεις.
4. Να μην προβαίνουν σε απατηλές, παραπλανητικές ή αθέμιτες δηλώσεις, παραλήψεις ή άλλες πρακτικές.
5. Να σέβονται την ιδιωτική ζωή των καταναλωτών και να προστατεύουν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.
6. Να συνεργάζονται πλήρως και με διαφάνεια με τις δημόσιες αρχές για την πρόληψη ή απάλειψη σοβαρών κινδύνων για τη δημόσια υγεία από την κατανάλωση ή χρήση των προϊόντων τους.

Επιστήμη και τεχνολογία

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει:

1. Να προσπαθήσουν να προσαρμόσουν τις δραστηριότητές τους με τις πολιτικές και τα σχέδια επιστήμης και τεχνολογίας των χωρών στις οποίες δραστηριοποιούνται και να συμβάλλουν, όπου είναι δυνατό, στην ανάπτυξη της τοπικής και εγχώριας δημιουργικής δυναμικότητας.
2. Να υιοθετούν, όπου είναι δυνατό, στα πλαίσια των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων πρακτικές που επιτρέπουν τη μεταφορά και ταχεία διάδοση

τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.

3. Όπου είναι εφικτό, να ασκούν δραστηριότητες ανάπτυξης επιστήμης και τεχνολογίας στις χώρες υποδοχής που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της εγχώριας αγοράς καθώς και να προσλαμβάνουν εγχώριο προσωπικό σε θέσεις επιστήμης και τεχνολογίας και να ενθαρρύνουν την επιμόρφωσή του, λαμβάνοντας υπόψη τις εμπορικές ανάγκες της επιχείρησης.
4. Όταν χορηγούν άδειες για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας ή κατ' άλλον τρόπο προβαίνουν σε μεταφορά τεχνολογίας, να το κάνουν υπό λογικούς όρους και προϋποθέσεις και με τρόπο που να συμβάλλει στις μακροπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης της χώρας υποδοχής.
5. Όταν αυτό συμβαδίζει με τους επιχειρηματικούς στόχους, να αναπτύσσουν δεσμούς με τοπικά πανεπιστήμια, δημόσια ιδρύματα ερευνών και να συμμετέχουν σε κοινά ερευνητικά προγράμματα με την εγχώρια βιομηχανία ή βιομηχανικούς συνδέσμους.

Ανταγωνισμός

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει, στα πλαίσια της ισχύουσας νομοθεσίας, να ασκούν τις δραστηριότητές τους κατά τρόπο ανταγωνιστικό. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει ιδίως:

1. Να μην συνάπτουν ή εκτελούν μη ανταγωνιστικές συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών:
 - α) για τον καθορισμό τιμών,
 - β) για την υποβολή συντονισμένων προσφορών,
 - γ) για την εφαρμογή περιορισμών ή ποσοτώσεων στην παραγωγή, ή
 - δ) για την από κοινού εκμετάλλευση ή για τον διαχωρισμό των αγορών, με την κατανομή πελατών, προμηθευτών, περιοχών ή εμπορικών δραστηριοτήτων.
2. Να ασκούν όλες τις δραστηριότητές τους κατά τρόπο σύμφωνο με όλες τις εφαρμοστέες νομοθεσίες περί ανταγωνισμού, λαμβάνοντας υπόψη την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας των χωρών των οποίων οι οικονομίες θα ήταν δυνατό να θιγούν από την μη ανταγωνιστική δραστηριότητά τους.

3. Να συνεργάζονται με τις αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές των εν λόγω χωρών και, μεταξύ άλλων και υπό την επιφύλαξη της ισχύουσας νομοθεσίας και των καταλλήλων μέτρων προστασίας, να παρέχουν κατά το δυνατόν άμεσες και ολοκληρωμένες απαντήσεις σε αιτήματα για παροχή πληροφοριών.
4. Να μεριμνούν για την ενημέρωση του προσωπικού τους ως προς τη σημασία τήρησης όλων των εφαρμοστέων νομοθεσιών και πολιτικών περί ανταγωνισμού.

Φορολογία

Είναι σημαντικό να συμβάλλουν οι επιχειρήσεις στα δημοσιονομικά έσοδα των χωρών υποδοχής, με την έγκαιρη εκπλήρωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει ιδίως να τηρούν την φορολογική νομοθεσία σε όλες τις χώρες στις οποίες δραστηριοποιούνται και να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια ώστε να ενεργούν σύμφωνα τόσο με το γράμμα όσο και με το πνεύμα της εν λόγω νομοθεσίας. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή, στις αρμόδιες αρχές, της αναγκαίας πληροφόρησης για τον σωστό υπολογισμό των φόρων στους οποίους υπόκεινται οι δραστηριότητές τους και την εφαρμογή, στις ενδο-ομιλικές τιμολογήσεις, των αρχών της ελεύθερης αγοράς.

5.4 ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΓΙΑ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το καθεστώς, που ισχύει για τις ξένες επενδύσεις και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα διαμορφώνεται από πλήθος παραγόντων. Αυτοί οι παράγοντες διαμορφώνουν το επιχειρηματικό περιβάλλον, που σχετίζεται με την προσέλκυση ξένων επενδύσεων οι οποίοι άλλοτε τις προτρέπουν και άλλοτε τις αποτρέπουν.

Το 2002 υπήρξε θετική πρωτοβουλία από το Υπουργείο Οικονομικών (ΥΠΕΘΟ) για την ίδρυση του Ελληνικού Κέντρου Επενδύσεων (ΕΛΚΕ) με τη φιλοσοφία του one-stop-shop για όσους ενδιαφέρονται να επενδύσουν στην Ελλάδα. Από την ηγεσία του ΕΛΚΕ, οι κύριες δράσεις του Κέντρου για το 2005 περιλαμβάνουν, την υποδοχή και τη στήριξη επενδύσεων κυρίως ξένων, καθώς και την απεμπλοκή τους από γραφειοκρατικές διαδικασίες. Ακόμη στις δραστηριότητες του περιλαμβάνονται η ενημέρωση και παρουσίαση του νέου θεσμικού πλαισίου για την ανάπτυξη και τη φορολογία σε πρεσβείες, επιχειρήσεις εγκατεστημένες στην Ελλάδα, Διμερή

Επιμελητήρια των χωρών της Ε.Ε. και άλλων επιλεγμένων χωρών όπως Ιαπωνία, Ν. Κορέα, Ταϊβάν, Αίγυπτος, Κίνα, Αυστραλία, ΗΠΑ, Καναδά, Ισραήλ, Ευρωπαϊκή Ένωση κ.λπ. Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους εκτιμάται ότι θα πραγματοποιηθούν 100 συναντήσεις για το λόγο αυτό. Το ενδιαφέρον έχει εστιαστεί σε 4 κλάδους και η επιλογή τους θα γίνει με βάση τη διεθνή και εγχώρια επενδυτική τους δραστηριότητα, τις προοπτικές ανάπτυξης που εμφανίζουν, την καταλληλότητα του κλάδου για την Ελλάδα και τη σημασία που αποδίδεται στον κλάδο για την ελληνική οικονομία. Οι κλάδοι που έχουν επιλεγεί είναι:

- **Ο τουρισμός:** Λόγω της διεθνούς καθιέρωσης της Ελλάδος στον τομέα, την πρόσθετη αναγνωρισιμότητα λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, την καταλληλότητα για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού.

- **Η ενέργεια:** Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας δημιουργεί νέα δεδομένα, ενώ υπάρχουν αναμφισβήτητα ευνοϊκά δεδομένα για την ανάπτυξη Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Παράλληλα η απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου δημιουργεί ισχυρά πλεονεκτήματα για τις επιχειρήσεις.

- **Τρόφιμα και Ποτά:** Μεταξύ των θετικών που εμφανίζονται στον κλάδο περιλαμβάνονται η διεθνής αναγνωρισιμότητα των ελληνικών προϊόντων, τα αναδειχθέντα πλεονεκτήματα της μεσογειακής διατροφής κ.λπ.

- **Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών - βιοτεχνολογία:** Στα θετικά περιλαμβάνονται η βελτίωση των υποδομών, η διαθεσιμότητα εξειδικευμένου προσωπικού, τα ερευνητικά κέντρα κ.λπ.

Τα κύρια κριτήρια για την επιλογή των χωρών είναι η δυνατότητα εξαγωγής κεφαλαίου, που εμφανίζουν η επενδυτική δραστηριότητα που ενδιαφέρει την Ελλάδα, που έχει αναπτυγμένη τεχνολογία και τεχνογνωσία σε βασικούς κλάδους. Πρόσθετα κριτήρια αποτελούν χώρες που έχουν ανεπτυγμένο δίκτυο ελληνικών προϊόντων καθώς και για όσες υπάρχει ήδη το δίκτυο επαφής με το ΕΛΚΕ. Οι επιχειρήσεις που θα προσεγγιστούν θα πρέπει να έχουν αυξημένη επενδυτική δραστηριότητα στο εξωτερικό, πρόθεση για επενδύσεις στην Ελλάδα, το μέγεθός τους καθώς και η εύρωστη οικονομική τους κατάσταση.

Παράλληλα το ΕΛΚΕ θα παρουσιάσει στους επενδυτές και την επενδυτική φυσιογνωμία των περιφερειών της Ελλάδος. Ειδικότερα θα παρουσιάζεται το οικονομικό προφίλ κάθε Νομού, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, η υπάρχουσα υποδομή, τα εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα, οι διαθέσιμες εκτάσεις για επενδύσεις, ο κατάλογος των επιχειρήσεων που ζητούν συνεργασία, τα επενδυτικά

κίνητρα ανά περιοχή και κατηγορία επένδυσης, οι υφιστάμενες επιτυχείς ξένες επενδύσεις στην περιοχή κ.λπ. Ωστόσο το ΕΛΚΕ έχει δημιουργήσει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο (www.elke.gr) με αρκετές πληροφορίες για υποψήφιους επενδυτές, που αναζητούν μία πρώτη εικόνα για τις διαδικασίες, που απαιτούνται ενώ παρέχει χρήσιμες σχετικές πληροφορίες. (Εφημερίδα Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 4/4/2005)

Ακολούθως στη συγκεκριμένη ενότητα, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα διεθνών και ευρωπαϊκών μελετών που αφορούν τις επικρατούσες συνθήκες για επενδύσεις και εταιρείες.

Οι διαδικασίες, που απαιτούνται από μια εταιρεία για την έναρξη δραστηριότητας της σε Ευρωπαϊκές χώρες αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2002 μέρος των αποτελεσμάτων της παρατίθενται στον Πίνακα 5.4.1. συγκεκριμένα οι διαδικασίες, που μελετήθηκαν αφορούν τον αριθμό διαδικασιών, τον αριθμό σημείων επαφής του επιχειρηματία, τον αριθμό επίσημων εντύπων και εγγράφων, τον αριθμό επίσημων αδειών, εγκρίσεων και βεβαιώσεων καθώς και τον αριθμό δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, που εμπλέκονται.

Πίνακας 5.4.1 Διαδικασίες μίας εταιρείας για την έναρξη δραστηριότητας της σε μία χώρα το 2002

Διαδικασίες	Νομική μορφή εταιρείας	Ελλάδα	Μέσος όρος	Χειρότερη επίδοση	Δανία	Γαλλία	Ιρλανδία
Αριθμός Διαδικασιών	Ατομική	7	2	ΕΛΛΑΔΑ	0	1	0
	ΕΠΕ	8	4	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ (9)	0	4	0
	Α.Ε.	12	8	ΕΛΛΑΔΑ	5	8	6
Αριθμός Σημείων Επαφής του Επιχειρηματία	Ατομική	2	1	ΙΣΠΑΝΙΑ (3)	0	0	0
	ΕΠΕ	2	1	ΙΣΠΑΝΙΑ (3)	0	2	0
	Α.Ε.	5	2	ΕΛΛΑΔΑ	0	2	1
Αριθμός επίσημων εντύπων και εγγράφων	Ατομική	4	1	ΙΣΠΑΝΙΑ (7)	0	0	0
	ΕΠΕ	4	1	ΙΣΠΑΝΙΑ (7)	0	0	0
	Α.Ε.	10	3	ΕΛΛΑΔΑ	0	0	0
Αριθμός επίσημων αδειών, εγκρίσεων και βεβαιώσεων	Ατομική	2	1	ΕΛΛΑΔΑ	0	0	0
	ΕΠΕ	2	1	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ, ΑΥΣΤΡΙΑ (3)	0	0	0
	Α.Ε.	1	1	ΑΥΣΤΡΙΑ (4)	0	0	0
Αριθμός δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, που εμπλέκονται	Ατομική	2	1	ΟΛΛΑΝΔΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ(3)	0	0	0
	ΕΠΕ	2	1	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ (5)	0	0	0
	Α.Ε.	5	2	ΕΛΛΑΔΑ	0	0	1

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» 3/3/2002

Η μελέτη είναι αποκαλυπτική για το μέγεθος της γραφειοκρατίας, που επικρατεί στην Ελλάδα το 2002 αφού σε όλες τις σχετικές διαδικασίες παρουσιάζει τη χειρότερη επίδοση σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες ενώ σε όλες τις περιπτώσεις αποκλίνει από το μέσο όρο των διαδικασιών και μόνο στην περίπτωση

του αριθμού επίσημων αδειών, εγκρίσεων και βεβαιώσεων για Α.Ε. ταυτίζεται με το μέσο όρο.

Στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» (3/3/2002), που δημοσιεύει αποτελέσματα της μελέτης αναφέρονται και άλλα στοιχεία, που αφορούν το κόστος για την έναρξη δραστηριότητας μιας επιχείρησης, τα οποία συνοψίστηκαν στον Πίνακα 5.4.2. Όπως φαίνεται και στον πίνακα το ελάχιστο κόστος ίδρυσης μιας ατομικής επιχείρησης ή ΕΠΕ ανέρχεται στο υψηλότερο ποσό τα 750ευρώ με τεράστια διαφορά, σε σχέση με τις άλλες χώρες. Σε χώρες όπως η Ισπανία, η Ιρλανδία και Δανία το κόστος είναι μηδενικό όπως ζητεί η Κομισιόν να γίνει σε όλα τα κράτη έως το 2010 για λόγους ανταγωνιστικότητας. Στην περίπτωση των ατομικών επιχειρήσεων και των ΕΠΕ σε όλα τα υπόλοιπα κράτη της Ε.Ε. η έναρξη επιτηδεύματος και όλες οι υπόλοιπες διαδικασίες γίνονται εντελώς δωρεάν με εξαίρεση από το γαλλικό υπουργείο που λαμβάνει μόλις 20ευρώ ενώ στο ελληνικό υπουργείο καταβάλλονται κατά μέσο όρο 500ευρώ. Στο κόστος, που επωμίζονται οι εταιρείες προστίθεται και η συνδρομή στο αρμόδιο επιμελητήριο. Τα ελληνικά επιμελητήρια με βάση την έρευνα φαίνεται να είναι τα ακριβότερα στην Ε.Ε με το κόστος συνδρομής να ανέρχεται στα 235ευρώ ενώ στα περισσότερα κράτη η συνδρομή κατά την έναρξη λειτουργίας μιας επιχείρησης είναι μηδενική. Εξαίρεση αποτελούν η Ισπανία με το εξίσου σημαντικό ποσό των 235ευρώ, έπειτα ακολουθεί το Βέλγιο με 49ευρώ, η Ολλανδία με 45ευρώ και τέλος η Ιταλία και το Λουξεμβούργο με 25ευρώ.

Πίνακας 5.4.2 Κόστος διαδικασιών για την ίδρυση μίας επιχείρησης σε ευρώ

Κόστος Διαδικασιών (σε Ευρώ)	Νομική μορφή εταιρείας	Ελλάδα	Χειρότερη επίδοση	Καλύτερη επίδοση
Ελάχιστο Κόστος Ίδρυσης	Ατομική ΕΠΕ	750	Ελλάδα (750), Λουξεμβούργο (150) Σουηδία (88)	Ισπανία (0), Ιρλανδία (0), Δανία (0)
	Α.Ε.	750		
			1700	Ελλάδα (1700), Ισπανία (1518)
Κόστος συνδρομής σε Επιμελητήρια	Ατομική ΕΠΕ	235	Ελλάδα(235), Ισπανία(225), Βέλγιο (49)	Χωρίς Κόστος στα περισσότερα κράτη
	Α.Ε.	235		
			235	

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» 3/3/2002. Επεξεργασία της συγγραφέως.

Συνεπώς με βάση τα παραπάνω αποτελέσματα η δημιουργία μιας επιχείρησης και ιδιαίτερα μιας Ανώνυμης Εταιρείας (Α.Ε.) στην Ελλάδα απαιτεί τις περισσότερες διαδικασίες, επαφές, έντυπα και συμβαλλόμενους φορείς από τα υπόλοιπα κράτη της Ε.Ε. γεγονός που αποτρέπει τις ξένες επενδύσεις στη χώρα, όπως επισημαίνει και η συγκεκριμένη έρευνα.

Ωστόσο, το επιχειρηματικό περιβάλλον που διαμορφώνεται μέσω νομικών και διοικητικών περιορισμών για τις ξένες εταιρείες, που φιλοξενεί η επιδιώκει να προσελκύσει η κάθε χώρα αποτέλεσε αντικείμενο παγκόσμιας έρευνας. Η έρευνα αυτή διεξήχθη από το έγκυρο γερμανικό Ινστιτούτο Οικονομικών Ερευνών Ifo, το Κέντρο Οικονομικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ludwig-Maximilians (CESifo World Economic Survey, August 2004) με την υποστήριξη του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (ICC). Τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψαν από την παρουσία νομικών και διοικητικών περιορισμών για ξένες εταιρείες με κλίμακα αξιολόγησης από 1 έως 9, όπου το 1 αντιστοιχεί σε πολλούς, το 5 σε λίγους και το 9 σε απουσία περιορισμών. Οι περιορισμοί, που εξετάστηκαν περιλάμβαναν και την ευκολία πραγματοποίησης επένδυσης από ξένη εταιρεία καθώς και την ευκολία επαναπατρισμού των κερδών της. Από την έρευνα προκύπτει κατάταξη των χωρών με βάση τους περιορισμούς, που επιβάλλουν στις ξένες εταιρείες, η οποία παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.4.3

Πίνακας 5.4.3 Αξιολόγηση νομικών και διοικητικών περιορισμών για ξένες εταιρείες σε μία χώρα

α/α	Χώρα	Αξιολόγηση	α/α	Χώρα	Αξιολόγηση
Σχεδόν απόντες			37		
1	Ουρουγουάη	9,0	38	Γερμανία	5,2
2	Χονγκ-Κονγκ	8,7	39	Βραζιλία	5,2
3	Εσθονία	8,2	40	Ιταλία	5,1
4	Ισπανία	7,5	41	Καζακστάν	5,0
5	Φινλανδία	7,1	42	Κόστα Ρίκα	5,0
6	Νορβηγία	7,0	43	Νιγηρία	5,0
7	Νορβηγία	7,0	44	Ταϊλάνδη	5,0
8	Λιθουανία	7,0	45	Ινδία	4,7
9	Ελ Σαλβαδόρ	7,0	46	Νότιος Κορέα	4,6
	Σιγκαπούρη	7,0	46	Βουλγαρία	4,5
Σχετικά λίγοι			Σχετικά πολλοί		
10	Σερβία-Μαυροβούνιο	6,7	47	Μεξικό	4,3
11	Ελβετία	6,7	48	Παραγουάη	4,3
12	ΗΠΑ	6,6	49	Κένυα	4,3
13	Λετονία	6,5	50	Ελλάδα	4,3
14	Βρετανία	6,5	51	Ρουμανία	4,3
15	Ολλανδία	6,5	52	Τουρκία	4,1
16	Κύπρος	6,3	53	Κολομβία	4,1
17	Νέα Ζηλανδία	6,3	54	Περού	4,1
18	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	6,3	55	Πολωνία	4,0
19	Δανία	6,3	56	Ταϊβάν	4,0
20	Ιρλανδία	6,2	57	Σαουδική Αραβία	4,0
21	Καναδάς	6,2	58	Εκουαδόρ	3,8
22	Ουγγαρία	6,2	59	Σρι Λάνκα	3,7
23	Σλοβακία	6,2	60	Νότιος Αφρική	3,6
24	Αυστραλία	6,2	61	Βιετνάμ	3,6
25	Ιαπωνία	6,2	62	Κροατία	3,5
26	Βολιβία	6,0	63	Κίνα	3,5
27	Σουηδία	6,0	64	Ισραήλ	3,2
28	Αυστρία	5,9	65	Ουκρανία	3,0
29	Σλοβενία	5,9	66	Ινδονησία	3,0

30	Τσεχία	5,7	67	Αλβανία	2,6
31	Πακιστάν	5,5	68	Αίγυπτος	2,6
32	Χιλή	5,4	69	Φιλιππίνες	2,5
33	Βέλγιο	5,4	70	Ρωσία	2,5
34	Πορτογαλία	5,4	71	Αργεντινή	2,3
35	Γαλλία	5,4	72	Βενεζουέλα	2,0
36	Μαλαισία	5,3	73	Ζιμπάμπουε	1,8

Πηγή : CESifo World Economic Survey (August 2004), Ναυτεμπορική 28/9/2004

. Η Ουρουγουάη, το Χονγκ-Κονγκ, η Εσθονία, η Ισπανία, η Φινλανδία, η Νορβηγία και η Λιθουανία είναι οι χώρες στις οποίες σχεδόν απουσιάζουν πάσης φύσεως νομικοί και διοικητικοί περιορισμοί γεγονός που ενθαρρύνει τους ξένους επενδυτές. Η Ελλάδα σύμφωνα με την έρευνα φέρεται να επιβάλει αρκετούς περιορισμούς με κατάταξη στην 50^η θέση ανάμεσα στις 73 χώρες. Σε παρόμοια θέση κατατάσσονται και το Μεξικό, η Παραγουάη, η Κένυα και η Ρουμανία ενώ ακολουθούν χώρες όπως η Τουρκία, η Κολομβία, η Πολωνία, η Ταϊβάν και η Κίνα. Παρά τη δυσμενή θέση κατάταξης ιδιαίτερα η Ταϊβάν και η Κίνα αποτελούν χώρες υποδοχής αρκετών ΠΕ.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΕΛΚΕ (8/2004) για την άδεια εγκατάστασης και λειτουργίας μιας επιχείρησης απαιτούνται τουλάχιστον δύο μήνες, για την απόφαση προέγκρισης χωροθέτησης από τρεις ως δώδεκα μήνες, για την έγκριση περιβαλλοντικών όρων άλλο τόσο χρονικό διάστημα και για τον καθορισμό μέτρων για κινδύνους δώδεκα μήνες - είναι διαφορετικό θέμα από τη γνωμοδότηση για τον καθορισμό των μέτρων για τους κινδύνους, η έκδοση της οποίας απαιτεί άλλους πέντε μήνες. Σύμφωνα με άρθρο, που δημοσίευσε η εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» στις 22-08-2004, στην Ελλάδα για την ίδρυση επιχείρησης υψηλής τεχνολογίας ένας νέος επιχειρηματίας πρέπει να διαθέσει συνολικά 66 εργάσιμες ημέρες, να συμπληρώσει κατά μέσον όρο 70 έγγραφα και να δαπανήσει 5.560 ευρώ. Για σύγκριση εξετάζονται οι παράμετροι, που ισχύουν στην Ιρλανδία, που τα τελευταία χρόνια έχει αναδειχθεί σε χώρα προσέλκυσης ξένων επενδύσεων και προώθησης της καινοτομίας. Ο υποψήφιος νέος επενδυτής χρειάζεται να διαθέσει μόλις 20 ημέρες, να συμπληρώσει λιγότερα από 10 έγγραφα - και μάλιστα με τη βοήθεια του ιρλανδέζικου ΕΛΚΕ - και να δαπανήσει 300 ευρώ. Ενδεικτικά όσον αφορά τις μέρες, που χρειάζεται να διαθέσει ένας νέος επενδυτής αξίζει να αναφέρουμε και τις περιπτώσεις άλλων χωρών συγκεκριμένα στη Βρετανία απαιτούνται 7 ημέρες, στην Ολλανδία 10, στη Φινλανδία 23 και στη Σουηδία 25. Τα στοιχεία για ακόμη μία φορά αποκαλύπτουν το μέγεθος της γραφειοκρατίας, που επικρατεί στη χώρα και αποτρεπτικά για τους ξένους επενδυτές.

5.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο έγινε αναφορά στους κανονισμούς που διέπουν τη λειτουργία των ΠΕ και στις συνθήκες, που επικρατούν σε διαδικασίες σχετικές με την έναρξη της λειτουργίας τους. Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες του ΟΟΣΑ έχουν σκοπό να εξασφαλίσουν την αποφυγή κερδοσκοπίας σε βάρος της χώρας υποδοχής και την ανάπτυξη αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των επιχειρήσεων και των κοινωνιών στις οποίες δραστηριοποιούνται ώστε να προωθηθεί η συμβολή των ΠΕ στην αειφόρο ανάπτυξη. Πέρα από τις γενικές οδηγίες που πρέπει να διέπουν τη λειτουργία μίας ΠΕ, οι οδηγίες αυτές αφορούν τα πλαίσια στα οποία πρέπει να λειτουργεί η επιχείρηση σε τομείς όπως: η απασχόληση και οι εργασιακές σχέσεις, η διαφάνεια που πρέπει να χαρακτηρίζει δεδομένα και πληροφορίες σχετικές με την επιχείρηση, η προστασία του περιβάλλοντος, η καταπολέμηση της δωροδοκίας διάφορων εμπλεκόμενων φορέων, τα συμφέροντα των καταναλωτών, η διάδοση της επιστήμης και της τεχνολογίας, που αναπτύσσεται στην επιχείρηση, ο ανταγωνισμός, η εκπλήρωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων

Όσον αφορά τα δεδομένα στην Ελλάδα για τις ξένες επενδύσεις και τις ΠΕ ο πρώτος νόμος, που θεσπίστηκε μεταπολεμικώς για την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων ήταν το ΝΔ 2687/53 περί επενδύσεως και προστασίας κεφαλαίων εξωτερικού που είχε αυξημένη τυπική ισχύ. Ακολούθησαν αρκετοί νόμοι, οι οποίοι όμως μέχρι και το 1996 αποτελούσαν παραλλαγές του πρώτου και ήταν ιδιαίτερα ελαστικοί για τις Ξένες Επενδύσεις με σκοπό την προσέλκυση τους. Η ελαστικότητα αυτή προέκυπτε από την δυσμενή οικονομική κατάσταση της χώρας στη μεταπολεμική περίοδο, τον διεθνή ανταγωνισμό και αδυσώπητο αγώνα, ιδίως μεταξύ των διαφόρων υπό ανάπτυξη χωρών για την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, που επέβαλλε στην Ελλάδα μία συνεχή σειρά παροχών προς το ξένο κεφάλαιο με στόχο να το δελεάσει να εγκατασταθεί σ' αυτήν. Το κατά πόσο επιτευχθεί ο στόχος αυτός μελετάται στο ακόλουθο κεφάλαιο, που παρουσιάζεται η εξέλιξη των ΑΞΕ στην Ελλάδα.

Ο νόμος, που ισχύει σήμερα (3299/2004) περιλαμβάνει σημαντικά κίνητρα για τις νέες επιχειρήσεις και τις ήδη υπάρχουσες. Για την προσέλκυση ΑΞΕ οι χώρες διαμορφώνουν νομικά διατάγματα, που παρέχουν κίνητρα στις νέες επιχειρήσεις και απλουστεύουν τις διαδικασίες, που εμπλέκονται με τη λειτουργία των επιχειρήσεων στο βαθμό, που αυτό είναι δυνατόν. Ωστόσο από τα αποτελέσματα των ερευνών, που

παρουσιάστηκαν διαπιστώνεται ότι η ευελιξία και η ελκυστικότητα της ελληνικής οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο όσον αφορά τους περιορισμούς και τις συνθήκες για ενδιαφερόμενες ξένες και εγχώριες επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίθεση με τους κατά τ' άλλα ευεργετικούς νόμους για τις νέες επιχειρήσεις. Συνεπώς για να είναι αποτελεσματικός ο νέος νόμος κρίνεται απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός και η διαφάνεια στις διαδικασίες, που απαιτούνται για την έναρξη νέας επιχείρησης και αποτελεσματικότερη διαχείριση των νομικών και διοικητικών περιορισμών, που ισχύουν για αυτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η εξέλιξη των ΠΕ στην Ελλάδα. Η εξέλιξη τους μελετάται μέσα από τη διερεύνηση διαφόρων σχετικών παραμέτρων για την ανάδειξη πληρέστερων συμπερασμάτων. Οι παράμετροι αυτοί έχουν να κάνουν με την εξέλιξη των εισροών ΑΞΕ στη χώρα και συγκρίσεις με άλλες χώρες, τη διερεύνηση των αιτιών της πορείας των ΑΞΕ, μελέτη των ΠΕ στην Ελλάδα και των βασικών στοιχείων τους. Η ανάλυση αυτή έχει ως στόχο την όσο το δυνατόν πληρέστερη αποτύπωση της παρούσας κατάστασης και ανάδειξη των αιτιών που την προκάλεσαν.

6.2 ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1950-2005)

Το πρώτο θεσμικό πλαίσιο για προσέλκυση ΑΞΕ στην Ελλάδα, τέθηκε σε εφαρμογή το 1953 με το νόμο 2687/53 και ήταν η αρχή μίας πολιτικής φιλελευθεροποίησης μιας και περιλάμβανε σημαντικά κίνητρα για τους ξένους επενδυτές, ενώ μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1980 αποτέλεσε το βασικό θεσμικό πλαίσιο υπό το οποίο εισήχθησαν ΑΞΕ στην Ελλάδα για παραγωγικές επενδύσεις.

Τη δεκαετία του 1950 οι ΑΞΕ στην Ελλάδα ήταν περιορισμένες, το γεγονός αυτό αποδίδεται στην οικονομική πολιτική η οποία ήταν προσανατολισμένη κυρίως προς την υποκατάσταση των εισαγωγών και την προστασία εγχώριας παραγωγής. Αιτήσεις εισαγωγής ΑΞΕ σε τομείς, όπου ήδη υπήρχαν εγχώριες παραγωγικές μονάδες απορρίπτονταν ως μέρος της πολιτικής προστασίας της εγχώριας παραγωγής από τον ανταγωνισμό. Δεκτές γίνονταν μόνο αν είχαν εξαγωγικό χαρακτήρα π.χ. ναυπηγεία, ή εάν κατευθύνονταν σε τομείς που δεν υπήρχαν εγχώριες παραγωγικές μονάδες. Το μεγαλύτερο μέρος ΑΞΕ κατευθύνθηκε σε ενδιάμεσους μεταποιητικούς κλάδους ή τομείς της βαριάς βιομηχανίας όπου το ελληνικό κεφάλαιο ήταν ανύπαρκτο. Όσον αφορά τη μεταποίηση το 75% των ΑΞΕ συγκεντρώθηκε στους τομείς των Μεταφορικών Μέσων, των Βασικών Μετάλλων, του Πετρελαίου, των Χημικών και των Πλαστικών – Ελαστικών. Στην Κλωστοϋφαντουργία και στους τομείς του Καπνού και του Χαρτιού διοχετεύτηκε το 15% ενώ ο τομέας των Μηχανών δέχτηκε μόλις το 0,18% του συνόλου των ΑΞΕ στη μεταποίηση (Πίνακας 6.2.3). Η διοχέτευση των ΑΞΕ σε αυτούς τους τομείς προέκυψε από τη συγκέντρωση της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας σε τομείς καταναλωτικών προϊόντων με στόχο

την εγχώρια αγορά και την περιορισμένη εγχώρια ζήτηση μηχανημάτων. Κύρια τάση αυτής της περιόδου ήταν ΑΞΕ στην Ευρώπη από Αμερικανικές εταιρείες για τις οποίες όμως η Ελλάδα αποτελούσε αγορά χαμηλού ενδιαφέροντος λόγω του μικρού μεγέθους της αγοράς της και του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης. Ο συνδυασμός αυτών των παραγόντων οριοθέτησε τη συνολική εισροή ΑΞΕ στην Ελλάδα τη δεκαετία του '50 σε χαμηλά επίπεδα.

Την περίοδο 1960-70 οι ΑΞΕ στην Ελλάδα σημείωσαν σημαντική αύξηση, όπως φαίνεται και στους Πίνακες 6.2.1, 6.2.2 και στα Διαγράμματα 1 και 2 στο Παράρτημα με τις περισσότερες το 1963-1970 να κατευθύνονται σχεδόν αποκλειστικά στον κλάδο της μεταποίησης σε ποσοστό 80%. Συγκεκριμένα όπως φαίνεται και στον Πίνακα 6.2.2 οι περισσότερες συγκεντρώθηκαν στους κλάδους των Χημικών, των Πετρελαιοειδών και των Βασικών Μετάλλων (στον κλάδο αυτό σημαντικά κεφάλαια εισέρρευσαν από τη Γαλλία για εξαγορά της «Αλουμίνιον της Ελλάδος» το 1960). Η συγκέντρωση αυτή ερμηνεύεται από τα τέσσερα ξένα επενδυτικά προγράμματα στα πετροχημικά, την παραγωγή αλουμινίου, τα ναυπηγεία και τα χημικά. Όσον αφορά τον κλάδο των τροφίμων την περίοδο αυτή πραγματοποιήθηκε εξαγορά (1962) από τον όμιλο «Unilever» της ελληνικής ελαιουργικής επιχείρησης «Ελαΐς», που είχε ιδρυθεί το 1920 ενώ 2 μεγάλοι πολυεθνικοί όμιλοι αμερικανικών συμφερόντων, που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των Φαρμάκων-Απορρυπαντικών-Καλλυντικών ίδρυσαν θυγατρικές τους στην Ελλάδα. Το 1960 η Procter&Gamble και το 1965 η Johnson S.C.

Την περίοδο 1967-1979 οι ξένες επιχειρήσεις, που δραστηριοποιήθηκαν στη χώρα ανήλθαν στις 375 εκ των οποίων 209 ήταν Αμερικανικές και εγκατέστησαν τις περιφερειακές τους διευθύνσεις στην Ελλάδα κάνοντας χρήση των διατάξεων του Ν.Δ. 89/67. Από αυτές 11 δραστηριοποιήθηκαν σε τομείς καταναλωτικών ειδών και είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι συγκέντρωναν το 65% των συνολικών παγίων κεφαλαίων από τις 213, που εισήλθαν στον κλάδο της μεταποίησης ενώ την περίοδο αυτή μόλις 79 ελληνικές επιχειρήσεις δημιουργήθηκαν στον κλάδο της μεταποίησης και συγκεντρώθηκαν κυρίως στους τομείς των Τροφίμων, των Υφαντουργικών, των Ενδυμάτων των Μη μεταλλικών Ορυκτών και των Μεταλλικών Προϊόντων. (βλ. Κυρκιλής 2002: 110-115).

Η σημαντικά αυξημένη εισροή ΑΞΕ στην Ελλάδα την περίοδο αυτή ερμηνεύεται σε μεγάλο μέρος από την προβλεπόμενη ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και την επεκτατική νομισματική πολιτική, που τήρησε.

Το 1980 η Ελλάδα εντάσσεται στην ΕΟΚ , η πορεία των ΑΞΕ όμως, όπως αποτυπώνεται και στο Διάγραμμα 6.2.4 δεν παρουσιάζουν περαιτέρω άνοδο αλλά παραμένουν στα επίπεδα των προηγούμενων ετών. Τέλη της δεκαετίας αυτής οι ΑΞΕ αρχίζουν να παρουσιάζουν σημαντική άνοδο, η οποία όμως διακόπτεται απότομα το 1998 πέφτοντας στα 85εκ.δολ. έπειτα ανακάμπτουν αγγίζοντας το 1999 τα 527εκ.δολ. και το 2000 τα 1,09 δισ. δολ. Η ελάχιστη εισροή του 1998 αποκαλύπτει πως τα αίτια για χαμηλές εισροές ΑΞΕ στη χώρα δεν σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με το ισχύων νομικό καθεστώς για ΑΞΕ, αφού ο νόμος 2601/98 ενώ προσφέρει επενδυτικά κίνητρα (επιχορηγήσεις, φορολογικές απαλλαγές κ.ά.), όμοια με άλλων Ευρωπαϊκών χωρών (π.χ. Ισπανία) υψηλής υποδοχής ΑΞΕ δεν αρκεί για την προσέλκυση τους. Ωστόσο το 2000 για τη διατήρηση της ανταγωνιστικής θέσης του τραπεζικού κλάδου μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ πραγματοποιήθηκαν αρκετές συμμαχίες με τράπεζες του εξωτερικού.

Το 2002 οι ΑΞΕ υποκύπτουν στο χαμηλότερο ρεκόρ τους των τελευταίων 30 ετών πέφτοντας στα επίπεδα του 1970 αγγίζοντας μόλις τα 50εκ.δολ. Η ανάκαμψη των ΑΞΕ θεωρείται δεδομένη με την υιοθέτηση του νέου Αναπτυξιακού νόμου 3299/2004 και την προβολή της χώρας από τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Πίνακας 6.2.1 Ετήσιες εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα το 1954-1975(χιλ.δολ.)

Έτος	Σύνολο Εισροών ΑΞΕ	Εισροές ΑΞΕ στη Μεταποίηση
1954	2.235	1.504
1955	1.896	1.192
1956	2.458	1.369
1957	3.932	2.969
1958	8.184	5.376
1959	4.401	2.706
1960	5.776	5.774
1961	7.345	6.193
1962	12.853	8.776
1963	30.699	28.139
1964	43.732	39.744
1965	72.211	61.319
1966	48.438	42.385
1967	62.804	25.876
1968	29.647	28.140
1969	20.746	11.233
1970	40.186	37.316
1971	43.816	31.284
1972	27.284	20.146
1973	133.508	95.778
1974	254.382	97.293
1975	146.404	126.933

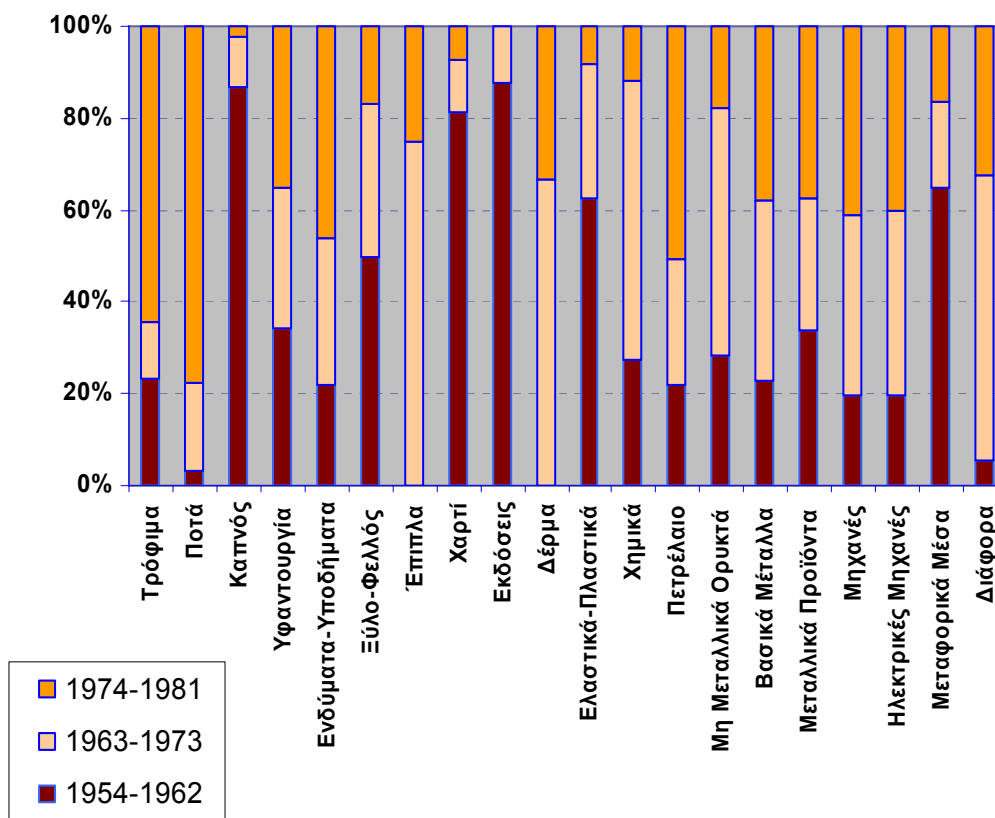
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 6.2.2 Διατομεακή ποσοστιαία κατανομή των ΑΞΕ στην ελληνική μεταποίηση από το 1954 έως το 1981(%)

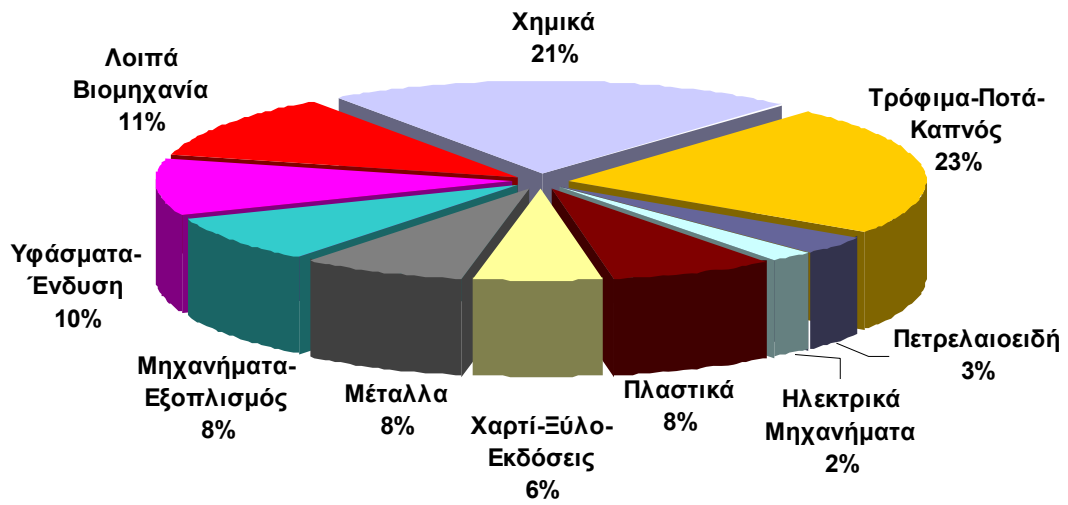
Τομείς	1954-1962	1963-1973	1974-1981
Τρόφιμα	1,62	0,86	4,45
Ποτά	0,17	1,01	4,08
Καπνός	3,44	0,43	0,09
Υφαντουργία	3,33	2,93	3,42
Ενδύματα-Υποδήματα	0,26	0,38	0,55
Ξύλο-Φελλός	1,24	0,82	0,42
Έπιπλα	-	0,06	0,02
Χαρτί	7,82	1,12	0,7
Εκδόσεις	0,14	0,02	-
Δέρμα	-	0,06	0,03
Ελαστικά-Πλαστικά	8,16	3,78	1,1
Χημικά	9,86	22,01	4,38
Πετρέλαιο	17,51	21,54	40,43
Μη Μεταλλικά Ορυκτά	2,65	5,02	1,64
Βασικά Μέταλλα	13,9	23,74	22,9
Μεταλλικά Προϊόντα	1,88	1,6	2,1
Μηχανές	0,18	0,36	0,38
Ηλεκτρικές Μηχανές	3,39	6,91	6,92
Μεταφορικά Μέσα	24,4	6,99	6,24
Διάφορα	0,02	0,23	0,12
ΣΥΝΟΛΟ	100	100	100
<i>Σε εκ.δολ.</i>	<i>63,86</i>	<i>415,33</i>	<i>600,9</i>

Πηγή: Κυρκιλής 2002

Διάγραμμα 6.2.1 Διατομεακή ποσοστιαία κατανομή των ΑΞΕ στην ελληνική μεταποίηση από το 1954 έως το 1981(%), σύμφωνα με Πίνακα 6.2.2

Διάγραμμα 6.2.2 Διατομεακή ποσοστιαία κατανομή των ΑΞΕ στην ελληνική μεταποίηση το 1996

Πηγή: Barbosa and Louri

Πίνακας 6.2.3 Απόθεμα (stock) εισροών ΑΞΕ, χωρών υποδοχής το 1980, 1985, 1990, 1995, 2000, 2002, 2003 σε εκ.δολ.

Χώρα υποδοχής	1980	1985	1990	1995	2000	2002	2003
Παγκοσμίως	692.714	972.205	1.950.303	2.922.068	6.089.844	7.371.554	8.245.074
1. Ανεπτυγμένες Χώρες	390.740	569.696	1.399.509	2.035.799	4.011.686	5.049.786	5.701.633
Δυτική Ευρώπη	231.544	285.006	795.808	1.213.003	2.3778.173	3.070.966	3.538.135
Ευρωπαϊκή Ένωση	216.296	267.073	748.298	1.136.017	2.257.701	2.899.795	3.335.454
Αυστρία	3.163	3.762	9.884	17.532	30.431	43.508	60.100
Βέλγιο και Λουξεμβούργο	7.306	18.447	58.388	112.960	195.219	-	-
Δανία	4.193	3.613	9.192	23.801	66.701	73.587	76.195
Φιλανδία	540	1.339	5.132	8.465	24.272	34.007	46.400
Γαλλία	25.927	36.701	86.845	191.434	259.775	386.540	433.521
Γερμανία	36.630	36.926	119.618	192.898	470.933	531.738	544.604
Ελλάδα	4.524	8.309	5.667	10.957	12.499	15.560	17.000
Ιρλανδία	31.281	32.181	33.826	40.024	136.921	167.945	193.442
Ιταλία	8.892	18.976	57.985	63.456	113.047	126.481	173.630
Ολλανδία	19.167	24.921	68.731	116.049	241.328	316.475	336.149
Πορτογαλία	3.665	4.599	10.571	18.381	29.040	43.197	53.525
Ισπανία	5.141	8.939	65.916	109.200	144.934	236.267	230.332
Σουηδία	2.852	4.333	12.636	31.089	93.790	117.960	143.230
Ηνωμένο Βασίλειο	63.014	64.028	203.905	199.772	438.631	568.260	672.015
Υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη	15.248	17.933	47.511	76.986	120.471	171.171	202.681
Γιβραλτάρ	33	98	263	432	529	568	588
Ισλανδία	-	71	147	129	499	779	872
Μάλτα	156	286	465	562	2.374	2.110	2.490
Νορβηγία	6.584	7.419	12.391	18.800	30.265	42.637	45.010
Ελβετία	8.506	10.058	34.245	57.063	86.804	125.076	153.721
Βόρεια Αμερική	137.209	249.272	507.793	658.843	1.427.069	1.726.340	1.829.734
Καναδάς	54.163	64.657	112.882	123.290	212.815	221.169	275.779
ΗΠΑ	83.046	184.615	394.911	535.553	1.214.254	1.505.171	1.553.955
Υπόλοιπες Ανεπτυγμένες Χώρες	21.988	35.417	95.908	163.954	206.445	252.479	333.764
Αυστραλία	13.173	25049	73.644	95.878	108.687	121.915	174.240
Ισραήλ	3.181	3.586	4.476	5.844	24.319	24.807	31.827
Ιαπωνία	3.270	4.740	9.850	36.658	50.322	78.140	89.729
Νέα Ζηλανδία	2.363	2.043	7.938	25.574	23.116	27.616	37.968
2. Αναπτυσσόμενες Χώρες	301.974	402.460	547.965	916.697	1.939.926	2.039.569	2.280.171
Αφρική	32.045	33.811	50.854	77.334	140.886	149.919	167.111

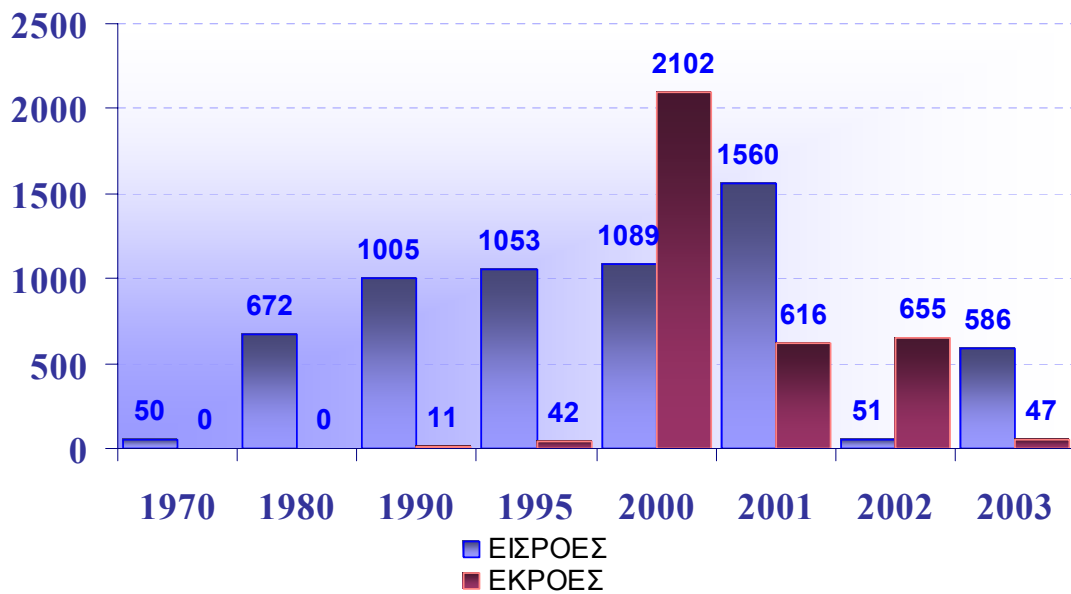
Πηγή: World Investment Report 2004, UNCTAD

Πίνακας 6.2.4 Εισροές ΑΞΕ στις χώρες υποδοχής από το 1992 έως το 2003 σε εκ.δολ.

Χώρα υποδοχής	1992-1997 μέσος όρος	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Παγκοσμίως	310.879	690.905	1.086.750	1.387.953	817.574	678.751	560.115
1. Ανεπτυγμένες Χώρες	180.750	472.545	828.352	1.107.987	571.483	489.907	367.112
Δυτική Ευρώπη	100.796	263.016	500.045	697.436	368.828	380.245	310.234
Ευρωπαϊκή Ένωση	95.845	249.931	479.372	671.417	357.441	374.000	295.693
Αυστρία	2.276	4.533	2.975	8.840	5.919	952	6.855
Βέλγιο και Λουξεμβούργο	11.217	22.691	119.693	88.739	88.203	-	-
Δανία	2.582	7.730	16.700	33.818	11.525	6.637	2.608
Φιλανδία	1.190	2.040	4.581	8.015	3.732	7.920	2.765
Γαλλία	19.779	30.984	46.545	43.250	50.476	48.906	46.981
Γερμανία	6.042	24.593	56.077	198.276	21.138	36.014	12.866
Ελλάδα	1.033	85	571	1.089	1.560	51	587
Ιρλανδία	1.694	8.579	18.218	25.843	9.659	24.486	25.497
Ιταλία	3.523	2.635	6.911	13.375	14.871	14.545	16.421
Ολλανδία	9.978	36.964	41.205	63.854	51.927	25.571	19.674
Πορτογαλία	1.554	3.144	1.234	6.787	5.892	1.844	962
Ισπανία	8.615	11.797	15.758	37.523	28.005	35.908	25.625
Σουηδία	6.835	19.835	60.926	23.242	11.910	11.647	3.296
Ηνωμένο Βασίλειο	19.527	74.321	87.979	118.764	52.623	27.776	14.515
Υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη	4.950	13.086	20.637	26.019	11.387	6.245	15.080
Γιβραλτάρ	39	-162	17	138	12	27	20
Ισλανδία	35	146	69	175	176	126	147
Μάλτα	126	267	822	622	281	-428	380
Νορβηγία	2.145	3.893	8.046	5.829	2.062	872	2.372
Ελβετία	2.605	8.941	11.719	19.255	8.856	5.648	12.161
Βόρεια Αμερική	68.280	197.243	308.119	380.798	186.948	83.900	36.352
Καναδάς	8.012	22.809	24.743	66.791	27.487	21.030	6.580
ΗΠΑ	60.268	174.434	283.376	314.007	159.461	62.870	27.772
Υπόλοιπες Ανεπτυγμένες Χώρες	11.675	12.286	20.188	29.752	15.707	25.761	19.986
Αυστραλία	6.797	6.015	2.924	13.071	4.006	13.978	7.900
Ισραήλ	1.069	1.069	1.887	3.111	5.011	3.549	3.745
Ιαπωνία	1.225	3.192	12.741	8.323	6.241	9.232	6.324
Νέα Ζηλανδία	2.583	1.191	1.412	3.347	1.911	823	2.017
2. Αναπτυσσόμενες Χώρες	118.596	194.055	231.880	252.459	219.721	157.612	172.033
Αφρική	1.926	2.904	3.032	8.728	19.616	11.780	15.033

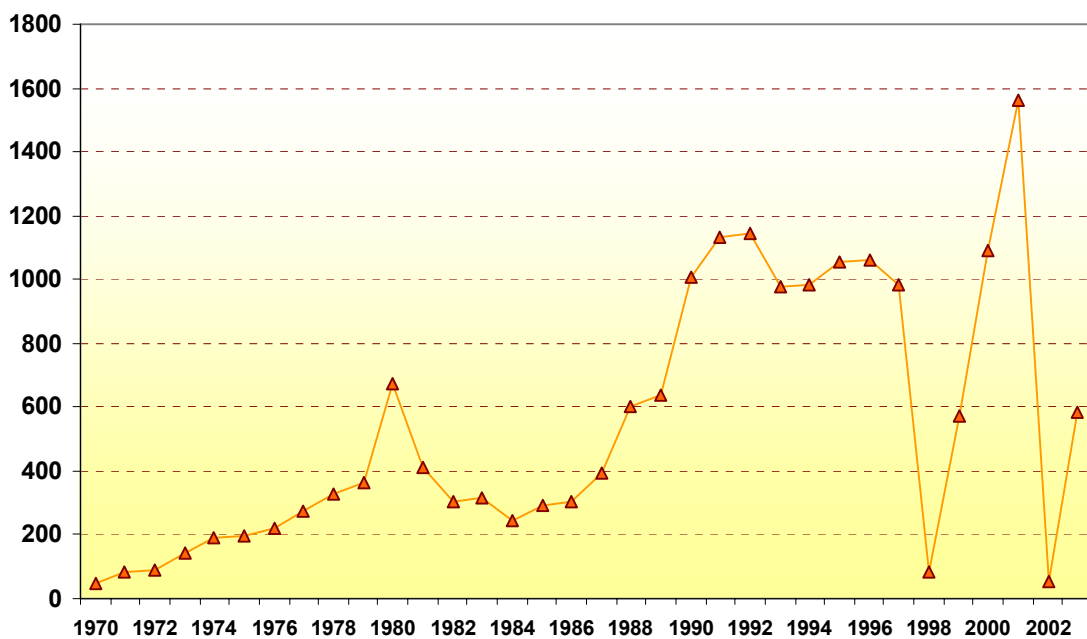
Πηγή: World Investment Report 2004 (UNCTAD), ΕΛΚΕ

Διάγραμμα 6.2.3 Εισροές και εκροές ΑΞΕ στην Ελλάδα από το 1970 έως το 2003
(σε εκ.δολ.)

Πηγή: UNCTAD 2004

Διάγραμμα 6.2.4 Εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα από το 1970 έως το 2003 (σε εκ.δολ.)

Πηγή: UNCTAD 2004,(έτη 1970,1980,1990, 1995, 2000-2003), Παλάσκας, Πεχλιβανού, Στοφόρος 2004

Οι ΑΞΕ όσον αφορά τις περιφέρειες της Ελλάδας από το 1953 έως και σήμερα σε ποσοστό 80% στην πρωτεύουσα και στην Περιφέρεια της Συμπρωτεύουσας (Πίνακας 6.2.3) Η εικόνα αυτή αποτυπώνεται ξεκάθαρα στους Χάρτες 1 και 2, στο Παράρτημα.

Πίνακας 6.2.3 ΑΞΕ στις περιφέρειες της Ελλάδας την περίοδο 1954-1983

Περιφέρειες	Εισαχθέντα Κεφάλαια	Ποσοστό (%)	Εγκριθέντα Κεφάλαια
Αττικής	1.111.384.978	63,6	1.888.739.915
Κεντρ. Μακεδονίας	268.877.496	15,4	718.378.939
Στερεάς Ελλάδας	105.887.074	6	705.885.440
Πελοποννήσου	69.390.874	4	879.665.055
Κρήτης	57.443.456	3,27	236.797.008
Δυτ. Ελλάδας	48.404.430	2,78	276.266.137
Αν. Μακεδονίας και Θράκης	34.037.367	1,95	131.202.927
Θεσσαλίας	26.182.830	1,5	150.610.346
Νότιου Αιγαίου	16.217.476	1	58.030.282
Ηπείρου	3.750.141	0,21	26.471.771
Ιονίων Νήσων	2.404.374	0,14	10.618.351
Δυτ. Μακεδονίας	1.966.385	0,11	35.776.105
Βόρειου Αιγαίου	776.600	0,04	5.502.330
Σύνολο	1.746.723.481	100	5.123.944.606

Πηγή: Επεξεργασία δική μου, δεδομένα Δεληθέου (1996:311-312)

Από την παραπάνω ανάλυση και μελέτη των στατιστικών δεδομένων η Ελλάδα φαίνεται να κατέχει την τελευταία θέση μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ σε ό,τι αφορά την εισροή ΑΞΕ ενώ στις τελευταίες κατατάσσεται και σε παγκόσμια κλίμακα. Στην ΕΕ στην προσέλκυση των ΑΞΕ, με βάση τα αποθέματα εισροών ΑΞΕ (Πίνακας 6.2.3) πρωταγωνιστούν το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ολλανδία και η Ισπανία. Στο σημείο αυτό, μπορούμε να επισημάνουμε με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 6.2.3 την εξέλιξη του αποθέματος των εισροών ΑΞΕ στην Ελλάδα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα δεδομένα για την Ισπανία. Η σύγκριση αυτή επιλέγεται μιας και την περίοδο 1980-1985 οι εισροές ΑΞΕ κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα (8.309εκ.δολ. Ελλάδα και Ισπανία 8.939), το παράδοξο είναι ότι το 2003 η Ισπανία κατάφερε να αποτελεί μία από τις 5 χώρες της Ε.Ε., που προσελκύουν τα υψηλότερα ποσά ΑΞΕ ενώ η Ελλάδα στο ίδιο διάστημα κατάφερε να παραμείνει στην τελευταία θέση διπλασιάζοντας τις εισροές ΑΞΕ από το 1985. Η τεράστια απόκλιση του αποθέματος εισροών ΑΞΕ από τις άλλες χώρες καθώς και οι ρυθμοί εξέλιξης τους δημιουργούν μία αποτρεπτική εικόνα σε υπονήπιους ξένους επενδυτές ενώ αναδεικνύει την αδυναμία των εκάστοτε κυβερνήσεων για άσκηση αποτελεσματικής

πολιτικής όχι μόνο σε παροχή ευνοϊκών κινήτρων για ΑΞΕ αλλά σε όλους τους τομείς μιας και προκύπτει ότι επηρεάζουν περισσότερο την απόφαση των Ξένων Επενδυτών όπως φάνηκε από την υιοθέτηση του νόμου του '98, που τα κίνητρά του για ΑΞΕ προσέγγιζαν τα αντίστοιχα της Ισπανίας αλλά η προσέλκυση ΑΞΕ δεν διαφοροποιήθηκε σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές.

Όσον αφορά τη διάρθρωση ΑΞΕ στην Ελλάδα κατά γεωγραφική περιοχή προέλευσης το 2002-2003 σύμφωνα με την έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος οι κύριοι επενδυτές στην Ελλάδα προέρχονται από τις χώρες του ΟΟΣΑ, και τις χώρες της Μέσης Ανατολής.

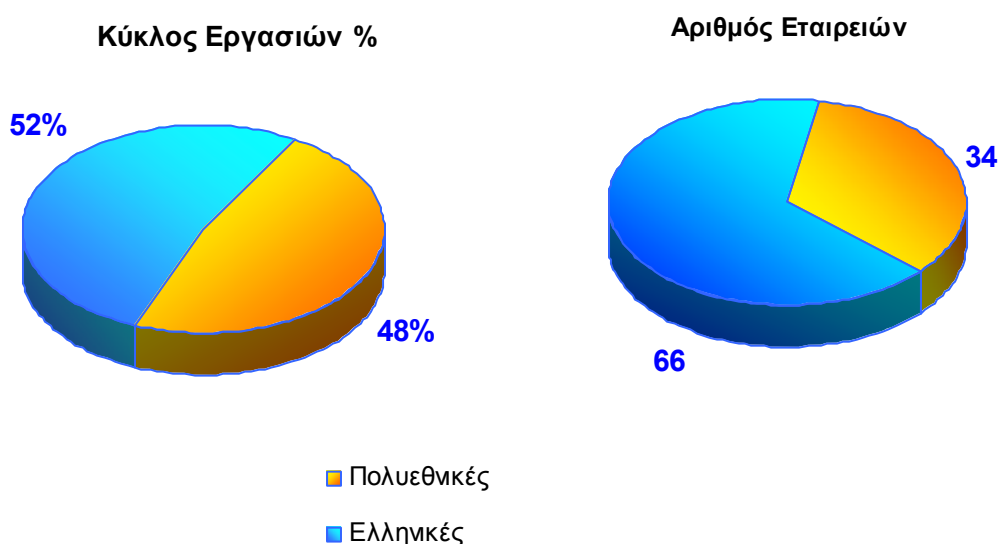
6.3 ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το 1969 υπήρχαν παγκοσμίως 7.285 ΠΕ. Τριάντα τέσσερα χρόνια αργότερα, το 2003, ο αριθμός τους είχε εννιαπλασιασθεί φτάνοντας τις 65.000. Οι ΠΕ διαθέτουν 850.000 θυγατρικές διασκορπισμένες σε ολόκληρο τον πλανήτη και πραγματοποιούν πωλήσεις ύψους 19.000 δισ. δολαρίων (ποσό υπερδιπλάσιο των παγκοσμίων εξαγωγών) ενώ απασχολούν περισσότερους από 54.000.000 εργαζομένους. Από τις 500 μεγαλύτερες ΠΕ 185 είναι αμερικανικές, 126 Ευρωπαϊκές και 105 Ιαπωνικές, ενώ ο αριθμός των μη αμερικανικών πολυεθνικών, ιδιαίτερα των ιαπωνικών, μεξικανικών και τελευταίως των βραζιλιάνικων αυξάνεται συνεχώς. Οι τράπεζες αποτελούν τη μεγαλύτερη ομάδα των ΠΕ, ακολουθούν οι ασφαλιστικές εταιρείες και οι εταιρείες παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Επίσης οι νέες πολυεθνικές δεν ανταποκρίνονται στην παραδοσιακή εικόνα μιας «εθνικής» εταιρείας με ξένες «θυγατρικές». Είναι σε ολοένα αυξανόμενο βαθμό «εθνικές» εταιρείες με ξένους εταίρους. Αναπτύσσονται μέσω της σύναψης συμμαχιών, συμφωνιών μοιράσματος του know-how, κοινή έρευνα, συμφωνίες για κοινό μάρκετινγκ κ.τ.λ. Το 2000 οι πολυεθνικές αντιπροσώπευαν το 80% της παγκόσμιας παραγωγής, Σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα οι 500 μεγαλύτερες βιομηχανίες του κόσμου, ελέγχουν το 25 % της παγκόσμιας οικονομικής παραγωγής ενώ οι 300 πρώτες ΠΕ κατέχουν περίπου το ένα τέταρτο του παγκόσμια παραγόμενου κεφαλαίου. Από τα δεδομένα αυτά συμπεραίνεται πόσο καθοριστικός είναι ο ρόλος τους στην παγκόσμια οικονομία αλλά και ο έλεγχος, που ασκούν σε αυτήν.

Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται περίπου 350 πολυεθνικές, που καλύπτουν όλο το φάσμα των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (Statbank) ενώ οι απασχολούμενοι

Όσον αφορά την κατάταξη των ΠΕ σύμφωνα με τις πωλήσεις τους σημαντική η είναι η εικόνα που παρουσιάζουν σε σχέση με τις ελληνικές επιχειρήσεις. Η σχέση αυτή μπορεί να αποδοθεί από τα αποτελέσματα έρευνας στις 900 μεγαλύτερες εμπορικές επιχειρήσεις, που πραγματοποίησε η Statbank για την εφημερίδα «Το Βήμα» με βάση ισολογισμούς των εταιρειών που είχαν δημοσιευτεί μέχρι 25/5/2005, η οποία αφορούσε την κατάταξη τους με βάση τον κύκλο εργασιών, που πραγματοποίησαν το 2004. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται στον Πίνακα 5, στο Παράρτημα. Ενώ από αυτά προέκυψε το διάγραμμα 6.3.2, που διαχωρίζει τα αποτελέσματα των 100 μεγαλύτερων επιχειρήσεων σε αυτά των ελληνικών και των ΠΕ.

Διάγραμμα 6.3.2 Ποσοστό κύκλου εργασιών, που πραγματοποίησαν οι 100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις το 2004 (βάση του κύκλου εργασιών τους)

Το σύνολο του κύκλου εργασιών των Ελληνικών επιχειρήσεων από τις 100 κορυφαίες ανήλθε στα 13.635.455.283 ευρώ ενώ των ΠΕ στα 12.529.855.835 ευρώ. Όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 6.3.2 παρά το γεγονός ότι οι ΠΕ, που συγκαταλλέγονται στις 100 είναι σχεδόν οι μισές από τις ελληνικές (34 και 66 αντίστοιχα) ο κύκλος εργασιών τους είναι σχεδόν ίδιος, δηλ. μία ΠΕ πραγματοποιεί το διπλάσιο κύκλο εργασιών σε ένα έτος από ότι μία ελληνική εταιρεία.

Για μία ενδεικτική εικόνα του ελληνικού εμπορίου μπορούμε συνοπτικά να αναφερθούμε στα αποτελέσματα, που προκύπτουν από την έρευνα παρουσιάζοντας αυτά των βασικών κλάδων, που αποτελούν κινητήριους μοχλούς του ελληνικού

εμπορίου. Στον τομέα εμπορίας καυσίμων, όπου σημειώνονται οι υψηλότεροι κύκλοι εργασιών, την πρωτιά καταλαμβάνει η ελληνική ΕΚΟ ΕΛΔΑ ενώ ακολουθούν οι πολυεθνικές BP και Shell. Στον κλάδο των μεταφορικών μέσων και ανταλλακτικών κυριαρχούν 3 ΠΕ η Ιαπωνική Toyota Hellas, η Ελβετική Kosmocar και η Mercedes-Benz Hellas. Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι το 2004 η γερμανική ΠΕ BMW πραγματοποίησε αυτόνομη είσοδο μέσω της BMW Hellas, παρακάμπτοντας τον μέχρι τώρα έλληνα αντιπρόσωπό της. Στον κλάδο των φαρμάκων - καλλυντικών 14 πολυεθνικές συγκεντρώνουν πάνω από το 50% των συνολικών κερδών του κλάδου είναι αναμενόμενο συνεπώς και σύμφωνα με την έρευνα το μεγαλύτερο κύκλο εργασιών να τον πραγματοποιούν ΠΕ. Συγκεκριμένα η αμερικανική Procter&Gamble, η Ελβετική Roche Hellas και η σουηδική AstraZeneca. Στο εμπόριο των μηχανών γραφείου, ξεχωρίζουν 2 ελληνικές εταιρείες, πραγματοποιώντας τον υψηλότερο κύκλο εργασιών η Info-Quest και η εταιρεία Πλαίσιο Computers ενώ ακολούθησε η αμερικανική Hewlett Packard. Ενώ στο εμπόριο ηλεκτρικών η είσοδος ξένων αλυσίδων, αύξησε τον ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων, που σε συνδυασμό με τη χαμηλή ζήτηση οδήγησαν στη μείωση των συνολικών κερδών. οι ελληνικές εταιρείες πραγματοποίησαν τον μεγαλύτερο κύκλο εργασιών όμως η αναμενόμενη άφιξη ξένων ΠΕ στον κλάδο, όπως η γερμανική Markt πρόκειται να επιφέρουν δυσμενείς επιπτώσεις σε αυτές μειώνοντας το μερίδιο των αγοραστών τους. Στον κλάδο εμπορίας τσιγάρων υπερέχει μεν η British American Tobacco όμως όπως και η ιαπωνική Japan Tobacco σημείωσαν ζημιές. Οι θυγατρικές των πολυεθνικών στο συγκεκριμένο κλάδο αντιμετώπισαν πίεση από τις εταιρείες, που μπόρεσαν να διαθέσουν στην αγορά φθηνότερα τσιγάρα, προκαλώντας ζημιά στις πρώτες.

Όσον αφορά το εργασιακό περιβάλλον στις ΠΕ κρίνεται καλύτερο από τις συνθήκες που επικρατούν στις ελληνικές επιχειρήσεις αφού από τις 10 καλύτερες σύμφωνα με το διαγωνισμό «BEST WORKPLACES 2004» στην Ελλάδα οι 8 ήταν ΠΕ και 2 ελληνικές. Συγκεκριμένα ως καλύτερες με σειρά κατάταξης αναδείχτηκαν η Kraft Food Hellas S.A., η Ελαΐς Α.Ε., η SC Johnson Hellas S.A., η ελληνική Intracom S.A., η Novo Nordisk Hellas Ltd, η ελληνική Α.Ε Τσιμέντων TITAN, η Genesis Pharma S.A., η Trofekt Masterfoods S.A., η Unilever Hellas S.A. και η L'Oreal Hellas S.A. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με αποστολή 9.538 ανώνυμων ερωτηματολογίων - σε 50 εταιρείες - εκ των οποίων επεστράφησαν τα 5.686 (ποσοστό συμμετοχής εργαζομένων περίπου 60%). Οι 10 εταιρείες που ξεχώρισαν

απέδειξαν ότι έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στο ανθρώπινο κεφάλαιο που απασχολούν, το οποίο αποτελεί και το βασικό ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα, καθώς και ότι η οικονομική ευμάρεια και το κέρδος μπορούν να συμβαδίζουν με εργαζόμενους ευτυχισμένους που απολαμβάνουν υψηλή ποιότητα ζωής. (www.plant-management.gr) Βέβαια η εικόνα αυτή δεν μπορεί να γενικευτεί δηλαδή ότι όλες οι ΠΕ στην Ελλάδα, παρέχουν καλύτερο εργασιακό περιβάλλον γίνεται αναφορά όμως σε αυτήν για να αναδείξουμε την υπεροχή των ΠΕ στον τομέα αυτό σε σχέση με τις ελληνικές.

6.4 ΦΥΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Περιγράφοντας την δραστηριότητα των ΠΕ στην Ελλάδα, δεν μπορούμε να παραλείψουμε να αναφερθούμε σε ένα σημαντικό φαινόμενο, που ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του '80 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Το διάστημα αυτό έκλεισαν ή έφυγαν από την Ελλάδα πάνω από 20 μεγάλες ελληνικές και ξένες βιομηχανίες, με αποτέλεσμα να χαθεί σημαντικός αριθμός θέσεων εργασίας. Ελληνικές και ξένες εταιρείες, μικρές και μεγάλες άρχισαν να εγκαταλείπουν μαζικά τη χώρα, αναζητώντας στα Βαλκάνια και στην Ασία φθηνότερα εργατικά χέρια (χαμηλά ημερομίσθια, μικρές ασφαλιστικές εισφορές) και μεγαλύτερη άνεση στις απολύσεις πλεονάζοντος προσωπικού ενώ ακόμα και σήμερα επιτελεία πολυεθνικών ομίλων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα εξετάζουν σοβαρά το ενδεχόμενο να αναστείλουν τις παραγωγικές τους δραστηριότητες στη χώρα και να τις μεταφέρουν αλλού.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσαν επιχειρήσεις από τον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας. Μερικές από τις εταιρείες αυτές, που μετέφεραν τα τελευταία χρόνια τμήμα των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων σε ξένες χώρες αποτελούν , η Palco, η Μινέρβα, η Χατζηγιάννου, η Πέτσας, η Ήλιος, η εισηγμένη Fanco, μέλος του Ομίλου Κλωνατέξ, αλλά και εκατοντάδες άλλες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Η αναζήτηση φθηνότερου εργατικού κόστους ήταν και η βασική αιτία που μετανάστευσε στην Κίνα το 2002 η ETMA, μία από τις παλαιότερες ελληνικές βιομηχανίες του κλάδου της υφαντουργίας. Μόνο στη Βουλγαρία οι ελληνικές εταιρείες κοπής και ραφής ρούχων υπολογίζονται στις 1.200, δίνοντας δουλειά σε 40.000 εργαζόμενους της γειτονικής χώρας. Οι εργαζόμενοι αυτοί αντιπροσωπεύουν το 33%, από τους 120.000, που απασχολεί συνολικά ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας στη Βουλγαρία. Ο κυριότερος λόγος που στη Βουλγαρία,

εγκαταστάθηκαν πληθώρα ελληνικών εταιρειών από τον κλάδο του έτοιμου ενδύματος και της κλωστοϋφαντουργίας, είναι τα φθηνά εργατικά χέρια με αμοιβές που δεν ξεπερνούν τα 100 ευρώ το μήνα. Οι επιχειρήσεις αυτές ασχολούνται με το αντικείμενο της κατασκευής ρούχων για λογαριασμό των μητρικών τους εταιρειών στην Ελλάδα. Πρόκειται για επιχειρήσεις εντάσεως εργασίας, οι οποίες ασχολούνται με την κοπή και ραφή ρούχων για λογαριασμό τρίτων με τη μέθοδο του φασόν ενώ τις πρώτες ύλες (νήμα), εισάγουν συνήθως από τις μητρικές τους εταιρείες στην Ελλάδα. (Πουλερές, Φυντικάκης 7-5-2003, ΤΑ ΝΕΑ)

Επιπλέον σήμερα αρκετές ελληνικές εταιρείες από τον κλάδο της υφαντουργίας και του έτοιμου ενδύματος εξετάζουν σοβαρά το ενδεχόμενο να μεταφέρουν τμήμα των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων σε εκτός Ελλάδας αγορές, λόγω των συνθηκών στον κλάδο τους στην εγχώρια αγορά ώστε να ανταπεξέλθουν στο διεθνή ανταγωνισμό. Σύμφωνα με έρευνα του Συνδέσμου Επιχειρήσεων Πλεκτικής-Έτοιμου Ενδύματος Ελλάδας (ΣΕΠΠΕ) η μετεγκατάσταση τους σε ξένες χώρες ξεκίνησε στις αρχές τις δεκαετίας του '90 ενώ μετά το 1997 σημείωσε σημαντική αύξηση. Την περίοδο 2000-2005 λόγω της μετεγκατάστασης αυτής χάθηκαν 30.000 θέσεις εργασίας ενώ εξ αυτών οι 25.000 βρίσκονταν στη Βόρειο Ελλάδα και κυρίως σε Θεσσαλονίκη, Δράμα και Πιερία. Οι περισσότερες από αυτές εγκαθίσταται σε γειτονικές χώρες εργατικού δυναμικού και σύμφωνα με την έρευνα σχεδόν 9 στις 10 εγκαθίστανται στη Βουλγαρία ενώ ακόλουθους προορισμούς αποτελούν τα Σκόπια, η Αλβανία, η Ρουμανία και η Τουρκία. Πρέπει να σημειθεί ότι το 55% της παραγωγής τους πραγματοποιείται στα Βαλκάνια, ποσοστό, που αναμένεται να αυξηθεί τα επόμενα χρόνια, ενώ με τη μετεγκατάσταση τους πέτυχαν μείωση του κόστους από 10 έως και 40%.

Οι λόγοι, που τις οδηγούν σε μετεγκατάσταση όπως προκύπτει από σχετική έρευνα (Αλευρά 2001), παρατίθενται ακολούθως με σκοπό την ανάδειξη των προβλημάτων τους και το μέρος της ευθύνης του κράτους για τη «φυγή» αυτή.

Τα 5 σημαντικότερα προβλήματα, που αντιμετωπίζουν οι εταιρείες του κλάδου βάσει της έρευνας, υποστηρίζουν πως είναι τα εξής :

- 1) Ανταγωνισμός από εισαγόμενα προϊόντα κυρίως από Ανατολικές και Ευρωπαϊκές χώρες.
- 2) Εγκατάλειψη από το κράτος αναφορικά με προγράμματα επιδοτήσεων κ.λ.π.
- 5) Η μη υπαγωγή τους σε αναπτυξιακά προγράμματα.
- 3) Μη ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση.

4) Χρηματοδοτική μεταχείριση από τις τράπεζες με περιορισμένα πλαφόν, υψηλά επιτόκια και έξοδα και ότι η διαδικασία δανεισμού από τις τράπεζες είναι χρονοβόρα

5) Η συνεχής αύξηση του κόστους των πρώτων υλών.

6) Οι οικονομικές δυσκολίες, που αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές.

7) Η ακριβή παραγωγή και το υψηλό κόστος εργασίας.

Ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν ή σκοπεύουν να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό από εισαγόμενα προϊόντα σχετίζεται με μέτρα, όπως : α) Τεχνολογικός εκσυγχρονισμός της παραγωγής με χρήση καλύτερων μηχανημάτων για μείωση του χρόνου κατασκευής των προϊόντων και β) Βελτίωση ποιότητας των προϊόντων, και γ) Μείωση του κόστους εργασίας με πιθανό πάγωμα μισθών , ημερομισθίων ή μετεγκατάσταση σε χώρα με χαμηλότερο εργατικό κόστος.

Μέσα από τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής γίνεται φανερό το ο βαθμός ευθύνης του κράτους για τη φυγή τόσων σημαντικών επιχειρήσεων για την ελληνική οικονομία.

6.5 ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΠΕ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οι ΠΕ στην Ελλάδα στην πλειοψηφία τους είναι εγκατεστημένες στην Αθήνα. Για να μελετηθεί αν υπάρχει συγκέντρωση ΠΕ σε ορισμένες περιοχές της Αττικής με βάση στοιχεία της Statbank για τις ΠΕ συγκεντρώθηκαν οι διευθύνσεις της έδρας τους στην Αθήνα ενώ η επαλήθευση των στοιχείων έγινε και με επιτόπια έρευνα. Κατόπιν δημιουργήθηκε ένας χάρτης της Αττικής, με τους βασικούς οδικούς άξονες και τα σημεία στα οποία δραστηριοποιούνται οι ΠΕ σύμφωνα με τη θεωρία του σημειακού προτύπου της Χωρικής Στατιστικής. Πράγματι στο Χάρτη, παρατηρείται εμφανής συγκέντρωση στην εθνική οδό και ιδιαίτερα στο ύψος της Νέας Κηφισιάς, πολλές από τις εταιρείες δηλώνουν ότι η εγκατάσταση τους στο σημείο αυτό έχει προτιμηθεί λόγω άμεσης πρόσβασης στο εθνικό δίκτυο ενώ για αρκετές, που έχουν εγκαταστάσεις και σε κοντινούς νομούς μειώνεται σημαντικά ο χρόνος σύνδεσης τους με αυτές. Μερικές από τις εταιρείες, που είναι εγκατεστημένες στον κόμβο της Νέας Κηφισιάς είναι η BMW Hellas και η Mercedes-Benz Hellas σε ελάχιστη απόσταση μεταξύ τους. Επίσης επί της Εθνικής Οδού στο ίδιο ύψος είναι εγκατεστημένη και η Coca-Cola Hellas SA, για τη διευκόλυνση της διανομής των προϊόντων της. Πίσω από αυτήν δραστηριοποιείται και η Γερμανική Siemens σε

σύγχρονους χώρους γραφείων. Επί της Εθνικής οδού δραστηριοποιείται επίσης και η Αθηναϊκή Ζυθοποιία στο ύψος του Αιγάλεω, όπου εκεί ονομάζεται Κηφισού, στο ύψος του Περιστερίου συναντάμε και την έδρα της Lion Hellas, π[ου δραστηριοποιείται στα μεταφορικά μέσα και ανταλλακτικά. Το κοινό των εταιρειών για την επιλογή των σημείων αυτών πέρα από την άμεση διακίνηση των προϊόντων τους είναι και το ότι απασχολούν μεγάλο αριθμό εργαζομένων συνεπώς διευκολύνεται και η προσέλευση τους, ενώ για το λόγο αυτό απαιτούνται μεγάλα κτήρια. Συγκέντρωση ΠΕ επίσης συναντάμε στον οδικό άξονα της Λ. Κηφισίας στο ύψος του Παράδεισου Αμαρουσίου αλλά και στον κόμβο του Χαλανδρίου. Η επιλογή αυτή των ΠΕ μπορεί να ερμηνευτεί από την ύπαρξη αρκετών σύγχρονων κτηρίων και την αφθονία γραφειακών χώρων. Μερικές από αυτές είναι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των Φαρμάκων –Καλλυντικών, όπως η AstraZeneca, η Roche Hellas, η L'oreal ,ενώ σε κάθετους δρόμους βρίσκεται η Bayer και η Johnson's and Johnson's. Στο σημείο αυτό οι επιχειρήσεις έχουν άμεση πρόσβαση στους δύο βασικούς οδικούς άξονες την Εθνική και την Αττική Οδό, ενώ επιπλέον η παρουσία τους στη Λ. Κηφισίας και η στέγαση σε σύγχρονα κτήρια προσδίδει κύρος στην εταιρεία. Η δημιουργία του οδικού άξονα της Αττικής Οδού, που συνδέει το αεροδρόμιο με την Ελευσίνα, την εθνική οδό και σημαντικούς οδικούς άξονες αποτελεί ελκυστικό τόπο εγκατάστασης για πολλές επιχειρήσεις όπως και για τις ΠΕ, λόγω της άμεσης πρόσβασης στο αεροδρόμιο αλλά και στο υπόλοιπο οδικό δίκτυο. Η ανάπτυξη των περιοχών γύρω από την Αττική Οδό πρόκειται να γίνει σταδιακά, ενώ ήδη μερικές επιχειρήσεις έχουν μετεγκατασταθεί επί του οδικού άξονα σε υπερσύγχρονα κτιριακά συγκροτήματα ενώ υπάρχουν σχέδια από μεγάλες κατασκευαστικές εταιρείες για την αξιοποίηση εκτάσεων στις περιοχές αυτές.

Σύμφωνα με άρθρο, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Το Βήμα στις 29-09-2002 με θέμα τη «γεωγραφία των επιχειρήσεων στην Αττική» οι Σπ. Κτενάς και Σωτ. Νίκας επισημαίνουν ότι οι θυγατρικές των μεγάλων πολυεθνικών οίκων αναδεικνύονται πρωτοπόροι στην αλλαγή της έδρας τους και στην κατασκευή ιδιόκτητων κτιρίων για τη στέγαση των κεντρικών τους υπηρεσιών. Μη έχοντας την ανάγκη προβολής τους σε κάποια κεντρική λεωφόρο στο κέντρο και αναζητώντας μείωση του κόστους λειτουργίας τους μετακομίζουν σε περιοχές, που προσφέρουν τα πλεονεκτήματα της φθηνότερης και περισσότερης γης, των πολλών θέσεων ελεύθερου πάρκινγκ και της εξίσου εύκολης πρόσβασης. Αλλαγές ωστόσο σημειώνονται και στον χαρακτήρα των «επιχειρηματικών κέντρων», όπου

ετοιμάζονται επενδυτικά σχέδια σε συνεργασία με μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας, που με σύγχρονες μεθόδους χρηματοδότησης δίνουν την ευκαιρία σε επιχειρήσεις να αποκτήσουν γρήγορα τη δική τους επιχειρηματική στέγη. Παρά το γεγονός ότι η εθνική οδός Αθηνών - Λαμίας εμφανίζει το μειονέκτημα - ίσως το μοναδικό - πως δεν διαθέτει μετρό, εν τούτοις επιλέγεται ολοένα και περισσότερο από μεγάλες ΠΕ για την εγκατάσταση των ιδιόκτητων γραφείων τους. Μέσα σε αυτές συγκαταλέγεται και η Ernst & Young, η οποία είναι μια εταιρεία παροχής υπηρεσιών μετεγκαταστάθηκε στο παλιό εργοστάσιο της Squibb στην εθνική οδό Αθηνών - Λαμίας, στο ύψος της Μεταμόρφωσης επιλέγοντας ως πολυτιμότερο αγαθό την επάρκεια χώρων, την άμεση πρόσβαση στην εταιρεία και τη μικρή απόσταση από άλλες ΠΕ, στις οποίες παρέχει τις υπηρεσίες της.

Όσον αφορά την ελκυστικότητα της Αθήνας για εγκατάσταση ΠΕ, το 2003 η βρετανική εταιρεία συμβούλων και παροχής υπηρεσιών Cushman & Wakefield Healy & Baker, πραγματοποίησε έρευνα για την ελκυστικότητα των μεγαλύτερων ευρωπαϊκών πόλεων για εγκατάσταση ΠΕ, η οποία συμπεριελάμβανε και την Αθήνα.

Η έρευνα αυτή εξετάζει τους παράγοντες που μια επιχείρηση θεωρεί σημαντικούς από την απόφαση της να εγκατασταθεί σε μια από τις κορυφαίες επιχειρησιακές πόλεις της Ευρώπης, και συγκρίνει την απόδοση των πόλεων σε αυτούς τους παράγοντες. Για την έρευνα αυτή επιλέχθηκαν 501 επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε 9 Ευρωπαϊκές χώρες. Το δείγμα επιλέχθηκε συστηματικά από τις 15.000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις στην Ευρώπη και περιλαμβάνει ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα από βιομηχανικές και εμπορικές επιχειρήσεις καθώς και από επιχειρήσεις που αφορούν τον τομέα των υπηρεσιών. Η σύνθεση του δείγματος αλλάζει κάθε μισό χρόνο περίπου. Η έρευνα διεξήχθη τον Ιούλιο του 2003 μέσω τηλεφωνικών συνεντεύξεων διάρκειας κατά μέσο όρο τους 20 λεπτών σε ανώτερα στελέχη οι διευθυντές που έχουν ευθύνη για την τύπο εγκατάστασης της επιχείρησης. Τα αποτελέσματα σταθμίστηκαν από Taylor Nelson Sofres με βάση το χαρακτηρισμό για καλύτερη, δεύτερη καλύτερη και τρίτη καλύτερη πόλη ενώ το κάθε αποτέλεσμα συγκρίθηκε με τα αποτελέσματα άλλων πόλεων και με τα αποτελέσματα της πόλης κατά τη διάρκεια του χρόνου. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής για την κατάταξη των πόλεων με βάση την ελκυστικότητά τους ως τύπου εγκατάστασης επιχειρήσεων παρουσιάζονται στον Πίνακα 6.5.1.

Πίνακας 6.5.1 Αξιολόγηση ελκυστικότητας των μεγαλύτερων ευρωπαϊκών πόλεων για εγκατάσταση πολυεθνικών εταιρειών το 2003

Κατάταξη	Πόλεις	Κατάταξη	Πόλεις
1	Λονδίνο	16	Ντίσελντορφ
2	Παρίσι	17	Πράγα
3	Φρανκφούρτη	18	Στοκχόλμη
4	Βρυξέλλες	19	Λυών
5	Άμστερνταμ	20	Αμβούργο
6	Βαρκελώνη	21	Γλασκόβη
7	Μαδρίτη	22	Βαρσοβία
8	Βερολίνο	23	Βουδαπέστη
9	Μιλάνο	24	Βιέννη
10	Μόναχο	25	Κοπεγχάγη
11	Ζυρίχη	26	Ρώμη
12	Δουβλίνο	27	Όσλο
13	Μάντσεστερ	28	Μόσχα
14	Γενεύη	29	Ελσίνκι
15	Λισσαβόνα	30	Αθήνα

Πηγή: Cushman & Wakefield Healy & Baker,

Με βάση την έρευνα αυτή οι 10 πρώτες πόλεις στην προτίμηση των επιχειρήσεων με πρώτο το Λονδίνο, είναι το Παρίσι, η Φρανκφούρτη, οι Βρυξέλλες, το Άμστερνταμ, η Βαρκελώνη, η Μαδρίτη, το Βερολίνο, το Μιλάνο και το Μόναχο. Η Αθήνα στην ίδια έρευνα το 2001 κατείχε την 23η θέση, το 2002 βρέθηκε στην 28η ενώ το 2003 κατατάσσεται στην ίδια περίπου σειρά προτίμησης με αυτή της Μόσχας και του Ελσίνκι καταλαμβάνοντας τη 30^η θέση.

Οι επιχειρήσεις στα πλαίσια της έρευνας κλήθηκαν να επιλέξουν ανάμεσα σε μια σειρά παραγόντων, που είναι πιθανό να τις επηρεάσουν τα επόμενα 10 χρόνια. Ως πιο σημαντικό παράγοντα θεώρησαν τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώ ως δεύτερος σημαντικότερος παράγοντας αναδείχθηκε η απόδοση της αμερικανικής οικονομίας και ως τρίτος ο ανταγωνισμός από την Ασία.

Κατά την αξιολόγηση από τις επιχειρήσεις του σημαντικότερου παράγοντα, που λαμβάνουν υπόψη για την εγκατάστασή τους σε μία ξένη χώρα η πρόσβαση σε αγορές επιλέγεται ως ο πιο σημαντικός, με μικρή διαφορά από τη διαθεσιμότητα καταρτισμένου προσωπικού, που ακολουθεί. Εξαιρετικά σημαντικοί κρίνονται οι παράγοντες επικοινωνίας και ακολουθούν οι δαπάνες με σημαντικότερο το κόστος του προσωπικού ενώ τις επιχειρήσεις ενδιαφέρει σημαντικά το κόστος των κτιριακών εγκαταστάσεων, η διαθεσιμότητα χώρων, οι ομιλούμενες γλώσσες, η ευκολία μεταφοράς μέσα στην πόλη ενώ λιγότερο σημαντικός παράγοντας κρίνεται ο παράγοντας της ποιότητας ζωής και το καθαρό περιβάλλον. Φυσικά και άλλοι

παράγοντες κρίνονται σημαντικοί από αυτούς δεν απουσιάζουν η πρόσβαση στους προμηθευτές και η παρουσία παρόμοιων βιομηχανιών στην υποψήφια χώρα.

Το Λονδίνο κατατάσσεται στην 1^η θέση για τη διαθεσιμότητα του καταρτισμένου προσωπικού, την πρόσβαση στις αγορές, τις διεθνείς μεταφορικές συνδέσεις, τις τηλεπικοινωνίες και τις ομιλούμενες γλώσσες σε αυτό. Το Παρίσι θεωρείται κορυφαίο για τη μεταφορά μέσα στην πόλη. Το Δουβλίνο κατατάσσεται πρώτο (όπως και άλλες χρονιές) όσον αφορά το κυβερνητικό κλίμα, η Βαρσοβία για το κόστος του προσωπικού, η Λισσαβόνα για το κόστος των γραφείων, το Βερολίνο για τη διαθεσιμότητα των γραφείων, η Βαρκελώνη για την ποιότητα της ζωής και το Όσλο για τα χαμηλά ποσοστά ρύπανσης. Για το Λονδίνο η θέση του αναμένεται να επηρεαστεί αρνητικά στο άμεσο μέλλον από την απόφαση του να μη συμμετέχει στη ζώνη του ευρώ. Ενώ το Βερολίνο και η Φρανκφούρτη θεωρούνται ως πόλεις που πιθανότατα θα επηρεαστούν δυσμενώς από τις συνέπειες της διεύρυνσης της ΕΕ. Στην ερώτηση ποια μη Ευρωπαϊκή πόλη θεωρούν καλύτερη για τον κάθε παράγοντα η Νέα Υόρκη αναδείχθηκε 1η, ιδιαίτερα για παράγοντες σχετικούς με ζητήματα επικοινωνίας (communication).

Ωστόσο οι επιχειρήσεις ρωτήθηκαν σε ποιες χώρες αναμένουν ότι θα επεκταθούν μελλοντικά. Στο ερώτημα αυτό η Μόσχα προκύπτει ως η πόλη που μπορεί να αναμείνει τη μεγαλύτερη εισροή των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια των επόμενων πέντε ετών αφού 46 από τις επιλεγείσες επιχειρήσεις αναμένουν να επεκταθούν εκεί. Η Βαρσοβία, η Πράγα, η Βουδαπέστη, και το Παρίσι μπορούν επίσης να αναμείνουν μια υγιή εισροή επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις που επιλέγουν περισσότερες πόλεις παγκοσμίως, δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση στο Πεκίνο η σαφής συμπάθεια με 30 από τις επιχειρήσεις να αναμένουν να επεκταθούν εκεί. Στο Σαν Πάολο, στο Τόκιο, στη Σαγκάη και στη Νέα Υόρκη μπορούν όλοι να αναμείνουν επένδυση από την Ευρώπη. Στο ενδιαφέρον των εταιρειών όπως σχολιάζει η εφημερίδα Το Βήμα (Σιωμόπουλος 2003) παρατηρείται στροφή σε σύγχρονους χώρους γραφείων, οι οποίοι προσφέρουν διευκολύνσεις τόσο σε επίπεδο εργονομίας όσο και σε επίπεδο τεχνολογικών παροχών. Στο συγκεκριμένο τομέα των κτιριακών εγκαταστάσεων οι τιμές για ενοικίαση και αγορά στην Αθήνα είναι αρκετά υψηλές σε σχέση με τις παρεχόμενες υπηρεσίες ενώ στο χώρο της αγοράς οικοπέδου και δόμησης οι τιμές και το θεσμικό πλαίσιο δεν κρίνονται ελκυστικά.

Η έρευνα περιλάμβανε και ερώτηση, που αφορούσε την προώθηση των πόλεων. Από το ερώτημα αυτό η Βαρκελώνη, η Μαδρίτη και το Δουβλίνο φαίνονται να είναι

οι αποτελεσματικότερες πόλεις στην αυτό-προώθηση. Ως πόλεις που καταβάλλουν τη μεγαλύτερη προσπάθεια για να βελτιωθούν αναδεικνύονται πάλι η Βαρκελώνη και η Μαδρίτη, ενώ ακολουθεί το Βερολίνο. Όσον αφορά τη διατήρηση της επαφής με επιχειρήσεις που έχουν επενδύσει ήδη σε κάποια πόλη το Παρίσι και το Λονδίνο ορίζονται ως οι καλύτερες πόλεις. Το ερώτημα αυτό αναδεικνύει επίσης το γεγονός ότι οι μισές περίπου επιχειρήσεις γνωρίζουν πολύ ή αρκετά μόνο 14 από τις κορυφαίες 30 πόλεις. Ως προς την κατεύθυνση της αυτοπροβολής μέσα στα έτη 2004-2005 έγιναν σημαντικά βήματα από την Αθήνα. Με τους Ολυμπιακούς αγώνες το 2004 όλα το διεθνές ενδιαφέρον στράφηκε στη χώρα της Ελλάδας και την πρωτεύουσα της την Αθήνα, που τους φιλοξένησε. Με αφορμή τους αγώνες ο Υπουργός Οικονομικών ήρθε σε επαφή με διάφορες μεγάλες ΠΕ με σκοπό την προσέλκυση ΑΞΕ ενώ παγκόσμιες διακρίσεις σε διεθνής διαγωνισμούς διατήρησαν το ενδιαφέρον στραμμένο στη χώρα.

6.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελλάδα από το 1953, που ίσχυσε το πρώτο νομικό διάταγμα για τις ΑΞΕ μέχρι και σήμερα παρέμεινε ουραγός στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων, με αποτέλεσμα να την ξεπεράσουν πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ αναμένεται αν συνεχιστούν οι ρυθμοί αυτοί να τη ξεπεράσουν και αρκετές νέες χώρες της Διεύρυνσης αφού ήδη έχει μετεγκατασταθεί σε αυτές σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων από την Ελλάδα και αρκετές ελληνικές έχουν επεκτείνει τις δραστηριότητές τους στις χώρες αυτές.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από το κεφάλαιο για τις ΠΕ στην Ελλάδα, παρουσιάζονται αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο σε συνδυασμό με την ανάλυση, που πραγματοποιήθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια της εργασίας με σκοπό τη διεξαγωγή συμπερασμάτων για τις ΠΕ στην Ελλάδα και τη διατύπωση προτάσεων για την αύξηση των εισροών ΑΞΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στόχος του πονήματος αυτού μέσα από την κατανόηση της φύσης της ΠΕ, την παρουσίαση της εξέλιξης της στο χρόνο και του τρόπου λειτουργίας της στα πλαίσια θεσμικών πλαισίων που τη διέπουν ήταν η ανάδειξη του ρόλου των ΠΕ στην ελληνική οικονομία.

Τα θεμέλια της ιδέας της ΠΕ μπορούμε να πούμε ότι μπήκαν από τη στιγμή, που οι άνθρωποι έφευγαν από το μέρος τους για να πάνε σε κάποιο άλλο να αναπτύξουν τις εμπορικές τους δραστηριότητες όχι γιατί τους έδιωχναν αλλά για αύξηση του κέρδους τους. Τα πρώτα βήματα των ΠΕ ξεκινάνε τον 14^ο αιώνα ενώ μέχρι το 1960 απέκτησε τη σύγχρονη μορφή της με τον έντονα παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα. Η δομή της ΠΕ στον παγκόσμιο χάρτη έχει τη μορφή ενός δικτύου, που μπορεί να παρομοιαστεί με ιστό αράχνης. Η μητρική εταιρεία μέσω του «ιστού» αυτού επικοινωνεί με τις οντότητες στις οποίες ασκεί έλεγχο ή συνεργάζεται με αυτές ενώ ανάλογα με τις εξελίξεις, που καθορίζουν τα συμφέροντα της μπορεί να δραστηριοποιηθεί και σε νέα σημεία (χώρες) πάνω στον παγκόσμιο χάρτη ή να διακόψει υπάρχουσες συνεργασίες της. Κατά την εξέλιξη της μέχρι σήμερα το ενδιαφέρον των ερευνητών είχε στραφεί στην ερμηνεία αυτού του πολυσύνθετου φαινομένου και στην ανάπτυξη σχετικών θεωριών, που θα ερμήνευαν τη λειτουργία του και την επιλογή του τόπου εγκατάστασης της. Καμία από τις θεωρίες δεν κατάφερε να ερμηνεύσει τις ΠΕ στο σύνολο τους αφού η επιλογή τόπου εγκατάστασης εξαρτιέται από πλήθος κριτηρίων, ανάλογα με τον τύπο, τον/τους κλάδο/ους που δραστηριοποιείται και τον προσανατολισμό τους. Ενώ η διαχρονικότητα των θεωριών δεν ήταν μεγάλη αφού το φαινόμενο που περιέγραφαν εξελισσόταν και η λειτουργία του διεπόταν από νέες δομές και στρατηγικές. Ωστόσο η συνεισφορά των θεωριών στην ερμηνεία των ΠΕ είναι αναμφισβήτητη και ως πληρέστερη έχει κριθεί το εκλεκτικό υπόδειγμα του Dunning, που συνδυάζει κριτήρια, που αποτέλεσαν μεμονωμένα βάσεις σημαντικών θεωριών. Για τη μελέτη όμως των ΠΕ από υποψήφιους ενδιαφερόμενους κρίνεται απαραίτητη η επισκόπηση των περισσότερων θεωριών, που αναπτύχθηκαν.

Αντικείμενο μελέτης επιπλέον αποτέλεσαν και οι επιπτώσεις που επιφέρει η λειτουργία της σε άλλες χώρες. Μία σειρά θετικών και αρνητικών επιπτώσεων δύναται να υπάρξουν τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στη χώρα προέλευσης. Για την αποφυγή αρνητικών επιπτώσεων η λειτουργία των ΠΕ πρέπει να ακολουθεί τις

κατευθυντήριες οδηγίες του ΟΟΣΑ και να μην παραβαίνει την ισχύουσα νομοθεσία στην εκάστοτε χώρα. Ωστόσο οι χώρες προκειμένου να προσελκύσουν ΑΞΕ και κατ' επέκταση ΠΕ ώστε να ενισχύσουν την οικονομία τους προσφέρουν κίνητρα, που σχετίζονται με ρυθμίσεις που διαμορφώνουν ένα ελκυστικό περιβάλλον για τις ΠΕ. Ο βαθμός όμως στον οποίο θα ευεργετηθούν οι δύο χώρες από τη λειτουργία της εξαρτάται από τις επικρατούσες συνθήκες, στη δομή της οικονομίας τους και στις στρατηγικές οικονομικής πολιτικής, που ακολουθούν.

Όσον αφορά την εξέλιξη των ΑΞΕ στην Ελλάδα κινούνται σε χαμηλά επίπεδα, κατατάσσοντας την Ελλάδα στις τελευταίες θέσεις προορισμού τους στην Ευρώπη αλλά και διεθνώς. Οι περισσότερες ΑΞΕ στην Ελλάδα προέρχονται από χώρες του ΟΟΣΑ και της Μέσης Ανατολής. Ωστόσο από την ανάλυση, που πραγματοποιήθηκε οι περισσότερες ΑΞΕ, (Χάρτης 1) διαχρονικά από το 1954 φαίνεται να συγκεντρώνονται κυρίως στην Πρωτεύουσα και ακολούθως στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Ενώ οι λιγότερες ΑΞΕ πραγματοποιούνται στη Δυτική Μακεδονία, στις περιφέρειες του Νότιου Αιγαίου, του Ιονίου και τελευταία την περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Στην ενίσχυση των ΑΞΕ στις υπόλοιπες περιφέρειες η παρουσία σε υποψήφιους ξένους επενδυτές από το ΕΛΚΕ των χαρακτηριστικών τους και οι ευνοϊκές ρυθμίσεις, που ισχύουν με τον νέο αναπτυξιακό νόμο του 2004 και οι επιχορηγήσεις, που δίνονται για άλλες περιφέρειες σε μικρότερο και για άλλες σε μεγαλύτερο βαθμό φαίνεται να αποτελούν σημαντικά βήματα για την ενίσχυση των ΑΞΕ σε πόλεις της περιφέρειας.

Όσον αφορά την Αττική, όπου δραστηριοποιούνται και οι περισσότερες ΠΕ, παρατηρείται συγκέντρωση στους μεγάλους οδικούς της άξονες. Με εμφανή συγκέντρωση στην εθνική οδό και ιδιαίτερα στο ύψος της Νέας Κηφισιάς, πολλές από τις εταιρείες δηλώνουν ότι η εγκατάστασή τους στο σημείο αυτό έχει προτιμηθεί λόγω άμεσης πρόσβασης στο εθνικό δίκτυο ενώ για αρκετές, που έχουν εγκαταστάσεις και σε κοντινούς νομούς μειώνεται σημαντικά ο χρόνος σύνδεσής τους με αυτές. Επίσης συγκέντρωση ΠΕ παρουσιάζεται στη Λ. Κηφισιάς στο ύψος του Παράδεισου Αμαρουσίου και στον κόμβο του Χαλανδρίου. Η συγκέντρωση αυτή ερμηνεύεται από την ύπαρξη σύγχρονων γραφειακών χώρων και κτηρίων, ενώ στο σημείο αυτό έχουν άμεση πρόσβαση στους δύο βασικούς οδικούς άξονες την Εθνική και την Αττική Οδό, επιπλέον η παρουσία τους στη Λ. Κηφισιάς και η στέγαση σε σύγχρονα κτήρια προσδίδει κύρος στην εταιρεία. Η δημιουργία του οδικού άξονα της Αττικής Οδού, που συνδέει το αεροδρόμιο με την Ελευσίνια, την εθνική οδό και

σημαντικούς οδικούς άξονες αποτελεί ελκυστικό τόπο εγκατάστασης για πολλές επιχειρήσεις όπως και για τις ΠΕ, λόγω της άμεσης πρόσβασης στο αεροδρόμιο αλλά και στο υπόλοιπο οδικό δίκτυο. Ωστόσο η ανάπτυξη των περιοχών γύρω από την Αττική Οδό πρόκειται να γίνει σταδιακά, με μερικές επιχειρήσεις ήδη να έχουν μετεγκατασταθεί επί του οδικού άξονα σε υπερσύγχρονα κτιριακά συγκροτήματα ενώ υπάρχουν σχέδια από μεγάλες κατασκευαστικές εταιρείες για την αξιοποίηση εκτάσεων στις περιοχές αυτές.

Οι περισσότερες ΠΕ, που λειτουργούν στην Ελλάδα έχουν προκύψει από εξαγορά ή συγχώνευση με κάποια τοπική επιχείρηση. Αυτό υποδεικνύει την ανάγκη των εγχώριων επιχειρήσεων να παραμείνουν ανταγωνιστικές στην αγορά για να μην κλείσουν. Το ύψος των επενδύσεων σε τεχνολογία, E&A, που απαιτούνται για αυτό το λόγο φαίνεται να είναι αρκετά υψηλό προκειμένου να συναγωνιστούν τα προϊόντα των ξένων εταιρειών σε βαθμό, που οι εγχώριες επιχειρήσεις αναγκάζονται να συγχωνευτούν ή ακόμα και να εξαγοραστούν από έναν ξένο όμιλο. Έτσι πολλές ΠΕ, είναι πρώην ελληνικές εταιρείες, οι οποίες έχουν διατηρήσει την παλιά επωνυμία τους ενώ οι περισσότεροι καταναλωτές τις προτιμούν νομίζοντας ότι αγοράζουν προϊόν ελληνικής εταιρείας.

Η αυξημένη παρουσία ΠΕ σε βιομηχανικούς τομείς αποτέλεσε εμπόδιο για νέες εγχώριες επιχειρήσεις και αυτό φαίνεται να διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της δομής των παραγωγικών εγχώριων επιχειρήσεων στην Ελλάδα, που παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα ενώ είχε ως αποτέλεσμα και την ανάπτυξη σχέσεων εξάρτησης από ξένες αγορές. Οι νέες εγχώριες επιχειρήσεις είναι αρκετά δύσκολο να εισέλθουν στους κλάδους που δραστηριοποιούνται οι ΠΕ αφού για να τις ανταγωνιστούν απαιτείται τεράστια επένδυση κεφαλαίων τόσο σε τεχνολογία, E&A αλλά και στην προώθηση των προϊόντων τους. Συνεπώς γίνεται αντιληπτός ο βαθμός εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας από ξένες χώρες και η αδυναμία βιομηχανικής παραγωγής στη χώρα. Τέλος οι ΠΕ, διαθέτοντας στην αγορά τα προϊόντα τους σε ιδιαίτερα ανταγωνιστικές τιμές, που δεν μπορούν να υποστηρίξουν τα εγχώρια προϊόντα οδηγούν σε συρρίκνωση την εγχώρια παραγωγή και συχνά στη μετεγκατάσταση παραγωγικών μονάδων σε γειτονικές χώρες προς αναζήτηση χαμηλότερου κόστους παραγωγής, όπως συνέβη στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας. Βέβαια το κύμα φυγής των κλωστοϋφαντουργικών σε γειτονικές χώρες με χαμηλότερα κόστη εργασίας, μπορούσε να είχε αποφευχθεί ή

τουλάχιστον περιοριστεί σημαντικά με κατάλληλους κυβερνητικούς χειρισμούς βοηθώντας τις να διατηρήσουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους.

Οι ΑΞΕ μπορούν να συμβάλλουν θετικά στην οικονομική ανάπτυξη μίας χώρας γι' αυτό και όλες οι χώρες συναγωνίζονται σε κίνητρα για την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων. Από την παρούσα μελέτη όμως η Ελλάδα φαίνεται να παρουσιάζει μία σειρά παραγόντων, που λειτουργούν ως αντικίνητρα για ΑΞΕ παρά τις ευνοϊκές ρυθμίσεις των σχετικών νομοθετικών διαταγμάτων. Οι παράγοντες, αυτοί με βάση την ανάλυση, που έχει προηγηθεί στα προηγούμενα κεφάλαια προκύπτουν να είναι οι εξής:

1. Η γραφειοκρατική δομή της Δημόσιας Διοίκησης,
2. Η ρευστότητα σε θέματα υψηλής προτεραιότητας (ασφαλιστικό, φορολογικό, αποκρατικοποιήσεις),
3. Η έλλειψη μακροπρόθεσμης οικονομικής στρατηγικής,
4. Το μικρό μέγεθος εγχώριας αγοράς,
5. Η απόσταση από τις Ευρωπαϊκές αγορές,
6. Η Διεθνής δυσφήμιση της χώρας για ελλιπή ασφάλεια, που κατά καιρούς λόγω τρομοκρατικών κρουσμάτων της προσάπτουν.

Η λειτουργία ΠΕ στην Ελλάδα έχει λειτουργήσει ευεργετικά υποβοηθώντας την ολοκλήρωση της χώρας, αναπτύσσοντας εξαγωγικούς προορισμούς τους οποίους σε άλλη περίπτωση δεν θα ήταν διαθέσιμοι, στη μεταφορά τεχνολογίας, γνώσης και γενικότερα τεχνογνωσίας, η οποία διαχέεται όπως παράδειγμα η εισαγωγή νέων συστημάτων διαχείρισης (gestion) και οι νέες εμπειρίες στον εμπορικό τομέα, που ακολούθως υιοθετούν και εγχώριες επιχειρήσεις με αποτέλεσμα η μεταφορά αυτή να δημιουργεί σημαντικές εξωτερικές οικονομίες κλίμακας για τις εγχώριες εταιρείες. Επίσης οι ΠΕ συμβάλλουν σημαντικά στην αξιοποίηση και εκπαίδευση του εγχώριου εργατικού δυναμικού και παρέχουν νέες ευκαιρίες απασχόλησης αλλά και περαιτέρω εξειδίκευσης αναβαθμίζοντας την ποιότητα του εργατικού δυναμικού.

Για να ωφεληθεί περισσότερο η Ελλάδα από τη λειτουργία ΠΕ και να προσελκύσει ΑΞΕ άρωντας την αρνητική εικόνα που έχει διαμορφώσει ως χώρα υποδοχής τους, κρίνονται απαραίτητες αλλαγές στο Δημόσιο Τομέα με στόχο τη μείωση της γραφειοκρατίας και τη διαφάνεια των συναλλαγών, επίσης σχεδιασμός μακροπρόθεσμης οικονομικής πολιτικής και στρατηγικής, που θα ωφελεί μεν τις ξένες επιχειρήσεις αλλά θα βοηθά και τη δημιουργία ελληνικών επιχειρήσεων, θα μεριμνά για τη βιωσιμότητα τους ενώ θα τις βοηθά και στο να ενισχύουν την

ανταγωνιστικότητα τους. Τα μέτρα αυτά δεν πρέπει να ληφθούν μεμονωμένα αλλά σε συνδυασμό μεταξύ τους και με ευνοϊκές ρυθμίσεις στο θεσμικό πλαίσιο που θα διέπει τη λειτουργία τους. Ταυτόχρονα δεν πρέπει να βαίνουν σε βάρος του μοναδικού πλούτου του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής ταυτότητας των Ελλήνων. Ο χρόνος λήψης τους απαιτείται να είναι άμεσος για να επωφεληθεί η χώρα από τις θετικές επιπτώσεις των ΑΞΕ, που θα προάγουν την οικονομική της ανάπτυξη προτού η παραγωγική δομή των εγχώριων επιχειρήσεων καθηλωθεί σε χαμηλότερα επίπεδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αλευρά Αιμιλία (2001). *Παραγωγική Δομή και Δικτύωση Βιομηχανικών Επιχειρήσεων στο Νομό Αττικής*. Εργασία στα πλαίσια του μαθήματος «Οικονομική Γεωγραφία» Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Γεωργαντά Ζ., Νότης Β., Ρόμπολης Σ., Σακκάς Δ. (1986). *Ξένες Επενδύσεις στην Ελλάδα*. Αθήνα, Εκδόσεις ΚΕΠΕ.

Γεωργιοπούλου Χριστίνα(2000). *Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1953-1967*. Διπλωματική Διατριβή.Αθήνα, Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Δεληθέου Βασιλική (1996). *Το νομικό καθεστώς προστασίας ξένων κεφαλαίων και επενδύσεων αναπτυξιακού χαρακτήρα στην Ελλάδα*. Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης.

ΕΠΙΛΟΓΗ (1/10/2004). *Η Νέα Ευρώπη, πόλος έλξης ξένων άμεσων επενδύσεων* Καπερναράκου Κατερίνα. Αθήνα., Εκδόσεις ALLMEDIA.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1999). *Η έκτη περιοδική έκθεση για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Λουξεμβούργο, Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Σελ. 115-119, 219-222.

Κέφης Βασίλειος (1995). *Η αποτελεσματικότητα του Μανατζμεντ των Δημόσιων Επιχειρήσεων για την προσέλκυση επενδύσεων του εξωτερικού, που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας*. Διδακτορική Διατριβή. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης.

Κοκορέ Θεοδώρα (1999). *Πολυεθνικές επιχειρήσεις ,η ελληνική εμπειρία στα Βαλκάνια*. Διπλωματική εργασία. Αθήνα, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Κοραή Μαργαρίτα (2000). *Πολυεθνικές επιχειρήσεις και περιφερειακή ανάπτυξη*. Διπλωματική εργασία / Μεταπτυχιακού. Αθήνα, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Κορρές Γεώργιος , Χιόνης Διονύσιος (2003). *Ελληνική Οικονομία, Οικονομική Πολιτική και Ανάλυση Βασικών Μακροοικονομικών Μεγεθών*. Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης. Σελ. 155-157.

Κουρλιούρος Ηλίας (2001). *Διαδρομές στις θεωρίες του χώρου*. Κριτική Γεωγραφική Σκέψη 1. Αθήνα, Εκδόσεις : Ελληνικά Γράμματα.

Κυρκιλής Δημήτριος (2002). *Άμεσες Ξένες Επενδύσεις*. Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

Λεξικό Οικονομικών Όρων (2000). Β΄ Έκδοση, Θεσσαλονίκη, Μάλλιαρης Παιδεία.

Μπένας Δ. (1976). *Η εισβολή του ξένου κεφαλαίου στην Ελλάδα*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

Ν.Δ. 2687/1953. «Περί Επενδύσεως και Προστασίας Κεφαλαίων Εξωτερικού».

Οικονομικό Δελτίο Εμπορικής Τράπεζας (1989). *Το φαινόμενο των συγχωνεύσεων και εξαγορών στην Ελληνική Οικονομία*. Αθήνα, Έκδοση Εμπορικής Τράπεζας, σελ.11-27.

Παλάσκας Θ., Στοφόρος Χ., Πεχλιβάνος Λ. (2004). *Άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελληνική Οικονομία*. Αθήνα, IOBE

Παπαναστασίου, Μαρίνα (2003). *Πολυεθνικές Επιχειρήσεις*. Διδακτικές Σημειώσεις Μαθήματος «Πολυεθνικές Επιχειρήσεις», Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών. Αθήνα, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Παπανδρέου, Βάσω (1981). *Πολυεθνικές επιχειρήσεις και αναπτυσσόμενες χώρες. η περίπτωση της Ελλάδας*. Αθήνα. Gutenberg.

Παρασκευάς Δ. (2002). *Τα Εμπόδια στην Έλευση Ξένων Επενδύσεων: Θεσμικό-Νομοθετικό Πλαίσιο*. Πρακτικά Ημερίδας για την Προσέλκυση Ξένων Επενδύσεων στην Ελλάδα, Ελληνική Ένωση Επιχειρηματιών. Αθήνα.

ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ (10/7/2005). Χάθηκαν 30.000 θέσεις εργασίας μόνο στην Κλωστοϋφαντουργία. Σελ.56

ΤΟ ΒΗΜΑ (09-11-2003). *Ποιες πόλεις εννοούν τις μπίζνες*. Σιωμόπουλος Κ.

ΤΑ ΝΕΑ (02/02/2004). Φιντικάκης Γ, Σελ.: Ν74.

ΤΑ ΝΕΑ (07/05/2003). *Η μεγάλη φυγή των επενδύσεων*. Φιντικάκης Γ., Πουλερές Γ. Σελ.: Ν50.

Χαζάκης Κωνσταντίνος (1999). *Τα κίνητρα των άμεσων ξένων επενδύσεων στις υπό μετάβαση χώρες : οι περιπτώσεις της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας*. Διδακτορική Διατριβή. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών.

Ψιστάκης Εμμανουήλ (2002). *Κριτική ανάλυση των νέων θεωριών του διεθνούς εμπορίου και των άμεσων ξένων επενδύσεων*. Διπλωματική εργασία/ Μεταπτυχιακού. Αθήνα, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Statbank(2000). *Πολυεθνικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα*. Αθήνα, Εκδόσεις Statbank.

Ξενόγλωσση

Barbosa N., Louri H. (2002). *On the Determinants of Multinationals Ownership Preferences: Evidence from Greece and Portugal*. International Journal of Industrial Organization 20. Σελ. 493-515.

Dicken, P. (1992). *Global shift*. London: PCP

Dunning John H.(1993). *Multinational Enterprises and the Global Economy*. AddisonWesley Publishers.

Markusen, J. R. and Venables, A. J. (1998). *Multinational firms and the new trade theory*, Journal of International Economics 46,pp.183-193.

Moore, Karl ;Lewis, David ;Dunning, John H.(1999). *Birth of the multinational 2000 years of ancient business history - from Ashur to Augustus*. Copenhagen: Copenhagen Business School.

Πηγές στο Διαδίκτυο

www.citymayors.com/business/euro_bizcities.html

www.elke.gr

www.plant-management.gr

www.statbank.gr

www.unctad.org

www.ypetho.gr

Ηλεκτρονική ενημέρωση μέσω e-mail μελών Περιοδικού Επιλογή (15/11/2004).
Άνοδο των ξένων επενδύσεων προβλέπει η UNCTAD.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1. Μερίδιο ετήσιου Μέσου Όρου των δέκα μεγαλύτερων χωρών στις παγκόσμιες εισροές και εκροές ΑΞΕ(%)

Χώρα	Εισροές ΑΞΕ		Εκροές ΑΞΕ	
	1983-1985	1998-2000	1983-1985	1998-2000
ΗΠΑ	33,2	20,9	25,1	14,6
Ηνωμένο Βασίλειο	6,2	15,8	9,3	20,1
Σαουδική Αραβία	6,2	-	-	-
Καναδάς	4,9	6,6	3,6	3,4
Γαλλία	4,0	4,0	4,0	11,8
Μεξικό	3,4	-	-	-
Αυστραλία	3,3	-	-	-
Ισπανία	3,2	-	-	4,0
Βραζιλία	2,8	-	-	-
Ολλανδία	2,8	7,4	4,4	6,0
Γερμανία	-	8,9	8,4	8,6
Βέλγιο	-	-	7,5	8,1
Κίνα	-	-	4,1	-
Χονγκ-Κονγκ	-	-	3,4	3,5
Σουηδία	-	3,1	3,3	-
Ελβετία	-	4,1	-	3,3
Ιαπωνία	-	10,5	-	-
Ιταλία	-	3,7	-	-
Σύνολο	70,0	85,0	73,1	83,4

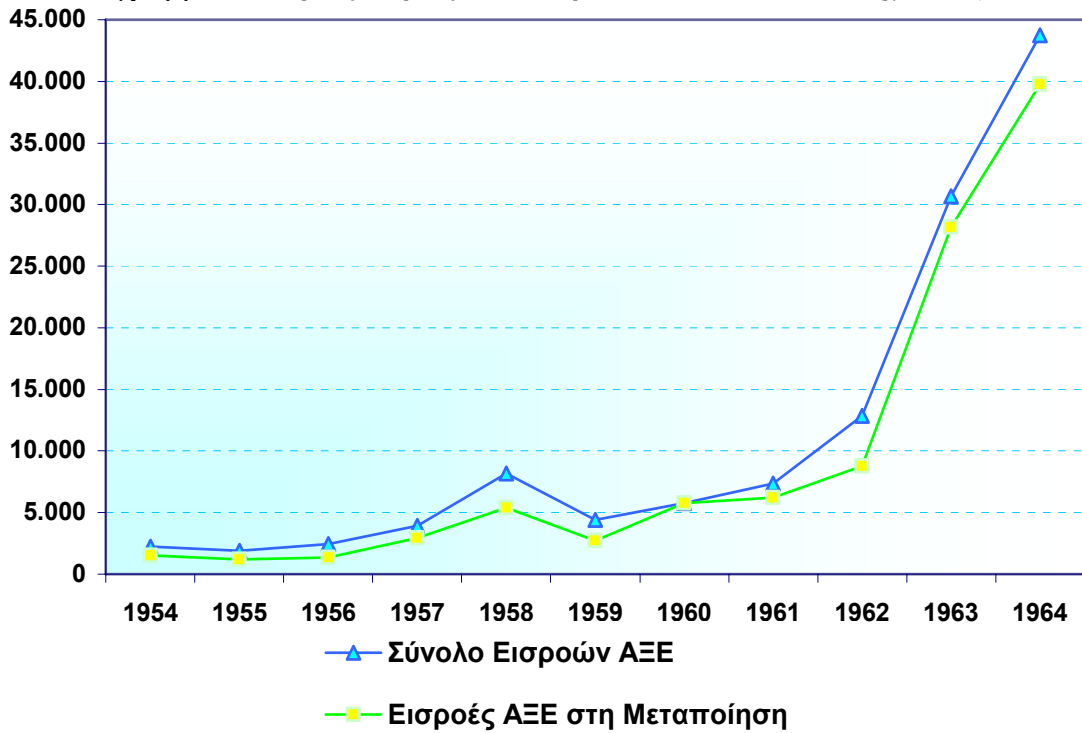
Πηγή: World Investment Report 2001 (UNCTAD)

Πίνακας 2. Γεωγραφική Κατανομή του Αποθέματος των εισροών ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες, 1980-2000(%)

Περιοχή	1980	1990	2000
Αφρική	6,7	8,1	4,8
Λ.Αμερική & Καραϊβική	20,7	23,9	30,6
ΝΑ Ασία	72,6	61,0	60,0
Κεντρική Ασία	-	-	0,9
ΚΑ Ευρώπη	-	0,8	6,7
Σύνολο	100	100	100

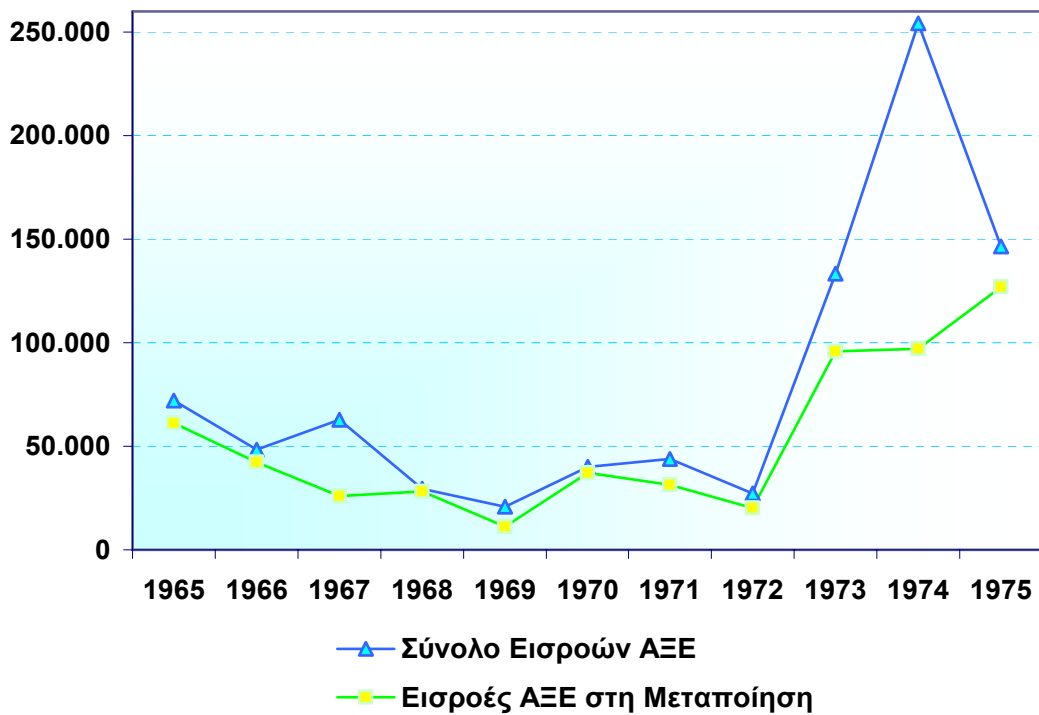
Πηγή: Κυρκιλής 2002, UNCTAD 2001

Διάγραμμα 1. Ετήσιες εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα το 1954-1964 (χιλ.δολ.)

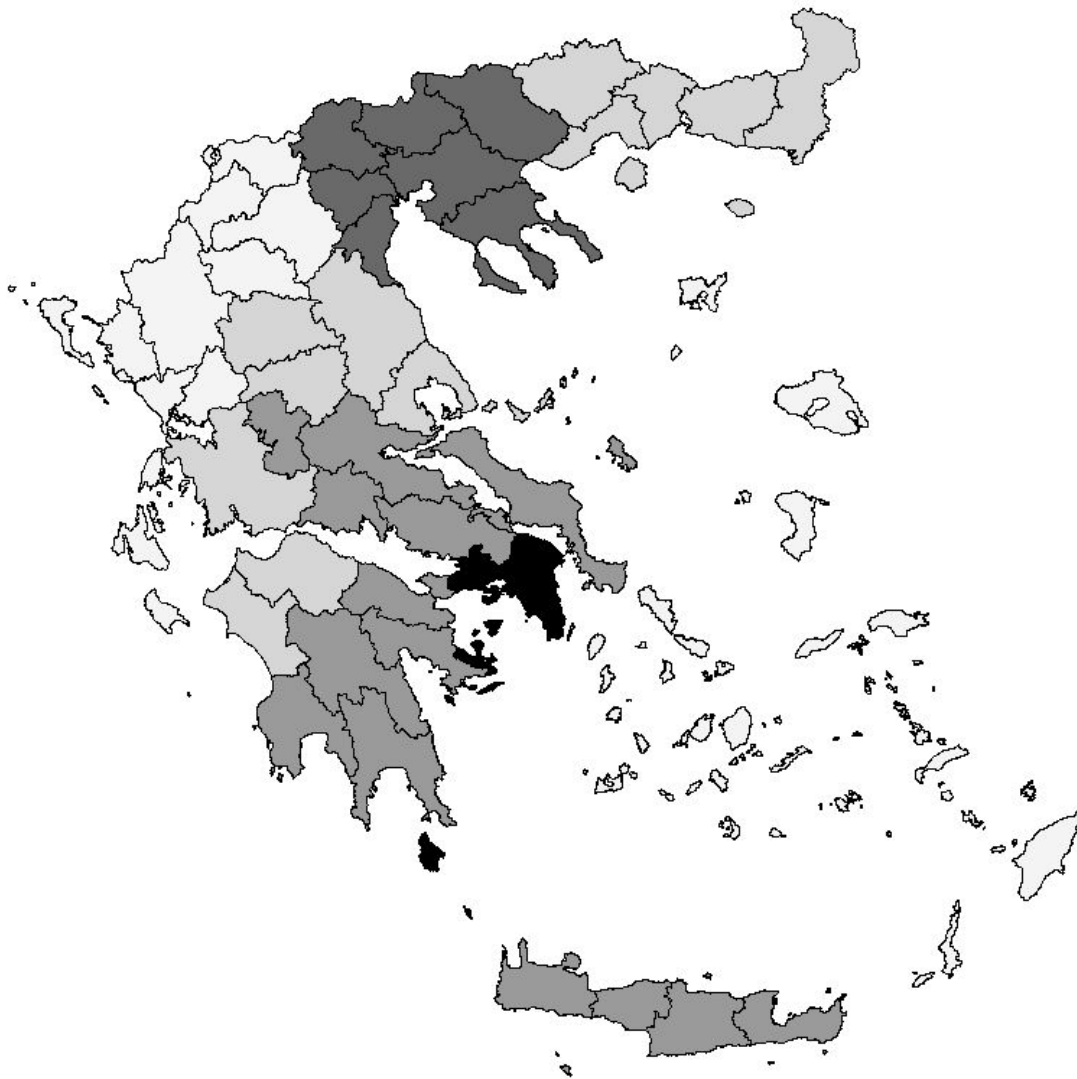
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Διάγραμμα 2. Ετήσιες εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα το 1964-1975 (χιλ.δολ.)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Χάρτης 1. ΑΞΕ στις περιφέρειες της Ελλάδας την περίοδο 1953-1983

Εγκριθέντα Κεφάλαια(σε χιλ.δρχ.)

	776.600 - 16.217.476
	16.217.477 - 48.404.430
	48.404.431 - 105.887.074
	105.887.075 - 268.877.496
	268.877.497 - 1.111.384.978

Πίνακας 3. Κατάλογος ΠΕ στην Ελλάδα το 2000

	Πολυεθνική στην Ελλάδα	Έτος ίδρυσης στην Ελλάδα	Χώρα Ίδρυσης	Κλάδος
1	3M ΕΛΛΑΣ ΕΠΕ	1970	ΗΠΑ	ΔΙΑΦΟΡΑ
2	ABOTT LABORATORIES ΕΛΛΑΣ ΑΒΕΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ-ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
3	ABN AMRO BANK (HELLAS)	1974	Ολλανδία	ΤΡΑΠΕΖΑ
4	Adidas Hellas ΑΕ			ΕΝΔΥΣΗ-ΥΠΟΔΥΣΗ
5	Agfa - Gevaert Hellas ΑΕΒΕ	1969	Βέλγιο	ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ
6	AGROINVEST ΑΕ			ΤΡΟΦΙΜΑ
7	Air Liquide Hellas ΑΕ	1909	Γαλλία	ΧΗΜΙΚΑ
8	Alfa Laval Engineering ΑΕΒΕ	1989	Σουηδία	ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ
9	ALFRED C.TOEPFER International			ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
10	Allianz (AGF-Helvetia)	1991	Γερμανία	ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
11	Allied Domecq Hellas ΑΕΒΕ	1994	Αγγλία	ΕΜΠΟΡΙΟ ΠΟΤΩΝ
12	Aino Hellas AG Fuer Innenarchitectur			ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΠΙΠΛΩΝ
13	Alpha Copy SA	1984	Φιλανδία	ΜΗΧΑΝΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ
14	Alstom Hellas ΑΕ Electrical Industry	1996	Γαλλία	ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ
15	American Express Bank LTD	1921	ΗΠΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ
16	American Express International SA			ΤΡΑΠΕΖΑ
17	American Life Insurance Company-ALICO			ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
18	Ammirati Puris Lintas			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
19	Amway Hellas & SIA ΟΕ	1996	ΗΠΑ	ΕΜΠΟΡΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ
20	Amylum Hellas Βιομ. Αμύλου & Αμυλοσακχάρου ΑΕ	1988	Βέλγιο	ΤΡΟΦΙΜΑ
21	Anixter Greece ΕΠΕ	1993	ΗΠΑ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
22	ANZ Grindlays Bank Limited	1974	Αυστραλία	ΤΡΑΠΕΖΑ
23	Arab Bank PLC			ΤΡΑΠΕΖΑ
24	Arag Hellas Rechtsschutzversicherung			ΤΡΑΠΕΖΑ
25	Arthur Andersen Pantzopoulos SA	1965		ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
26	Asea Brown Boveri ΑΕ	1988		ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΑ ΥΛΙΚΑ
27	Ashley & Holmes ΑΕ			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
28	Astra Zeneca Hellas	1989	Σουηδία	ΧΗΜΙΚΕΣ- ΧΡΩΜΑ
29	AT & T Mediterranean LTD			
30	Athenaum InterContinental Athens	1982		ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ
31	Athens Hilton	1963	ΗΠΑ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ
32	Athens International Airport (AIA) SA			
33	Avis Ελλάς	1960	Αγγλία	ΕΝΟΙΚΙΑΣΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
34	Baan Eastern Europe localisational Centre (BEELC)	1999	Ολλανδία	
35	Bacardi – Martini Hellas ΑΕ			ΠΟΤΑ
36	Banca Commerciale Italiana (Hellas)	1974	Ιταλία	ΤΡΑΠΕΖΑ
37	Bank of America NT & SA (Greece)	1968	ΗΠΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ
38	Bank of Nova Scotia (The)			ΤΡΑΠΕΖΑ
39	Bank Saderat Iran (Greece)	1977	Ιράν	ΤΡΑΠΕΖΑ
40	Banque Cantonale Vaudoise (Greece)	1996	Ελβετία	ΤΡΑΠΕΖΑ
41	Banque Nationale de Paris (Greece)	1982	Γαλλία	ΤΡΑΠΕΖΑ
42	Banque Parisbas (Athenes)	1980	Γαλλία	ΤΡΑΠΕΖΑ
43	Barclays Bank Plc (Greece)	1978	Αγγλία	ΤΡΑΠΕΖΑ
44	Bates Hellas			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
45	BAYER ΕΛΛΑΣ ΑΒ&ΕΕ			ΧΗΜΙΚΑ
46	BAYERISCHE HYPO-UND VEREINSBANK AG			ΤΡΑΠΕΖΑ
47	BBDO Διαφημίσεις ΑΕ(Arrow Διαφημίσεις ΑΕ, Grafis Advertising, Ikon Porter Novelli,			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ

	Point Zero, Team Athens)			
48	Beiersdorf Hellas AE	1968	Γερμανία	ΦΑΡΜΑΚΑ-ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
49	Black & Decker Ελλάς ΑΕ	1992		ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ
50	BOEHRINGER INGELHEM HELLAS AE			ΦΑΡΜΑΚΑ-ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
51	BOLD/OGILVY & MATHER AE			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
52	BP Chemicals Hellas AE	1951	Αγγλία	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ
53	BPB ΕΛΛΑΣ ΑΒΕΕ	1997	Αγγλία	
54	Bravo Βιομηχανία Καφέδων ΑΕ			ΤΡΟΦΙΜΑ
55	Bristol Mayers Squibb ΑΕΒΕ	1991		ΦΑΡΜΑΚΑ-ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
56	British Airways (Hellas)		Αγγλία	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
57	British American Tobacco Ελλάς ΑΕΕ			
58	Brown-Forman / W.S. Karoulias SA	1997	ΗΠΑ	
59	BSP(BOSCH – SIEMENS - PITSOS)	1976	Γερμανία	ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ
60	Bull ΑΕΕ	1961		ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
61	Carat Creative & Communications ΑΕ		Γαλλία	ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
62	Carrier Hellas Airconditioning SA	1952	ΗΠΑ	
63	Castrol Ελλάς ΑΕ	1989	Αγγλία	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ
64	CBC Hellas			
65	Ceva Hellas ΕΠΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ-ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
66	Chrysler Jeep Import Hellas ΑΒΕΕ			ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ &ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
67	CIC Banques, Bureau de representation en Grece	1981	Γαλλία	ΤΡΑΠΕΖΑ
68	CISCO SYSTEMS INC			
69	Citibank N.A		ΗΠΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ
70	Clariant(Ελλάς) ΑΕΒΕ		Ελβετία	ΧΗΜΙΚΑ
71	CMA (Ελλάδα)		Γερμανία	
72	Coca-Cola Hellas SA		ΗΠΑ	ΠΟΤΑ
73	Colgate – Palmolive ΕΛΛΑΣ ΑΒΕΕ		ΗΠΑ	ΦΑΡΜΑΚΑ-ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
74	Compaq Computer Hellas ΑΕ			ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
75	Control Air Balkan SA			
76	Covita Ελληνική ΑΒΕ			ΤΡΟΦΙΜΑ
77	COWA Hellas ΕΠΕ	1979		
78	Credit Agricole Indosuez			ΤΡΑΠΕΖΑ
79	Credit Commerciale de France Athens SA	1981	Γαλλία	ΤΡΑΠΕΖΑ
80	Cyanamid Hellas ΑΒΕΕ	1994	ΗΠΑ	ΧΗΜΙΚΑ
81	Daimler Chrysler Aerospace Hellas AG	1984		
82	Danzas AG			
83	DDB Olympic			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
84	Deloitte & Touche SA			
85	Despec Hellas SA	1992	Ολλανδία	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
86	Deutsche Victoria Feuer Vag. Chr. Nicolaou LTD			
87	Diamant Boart Hellas ΑΕΒΕ			ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
88	Diamant Winter Ελλάς ΕΠΕ			ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
89	Diners Club Of Greece SA			
90	DMB & ΒΕΠΕ – D' Arcy			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
91	Dow Ελλάς ΑΒΕΕ	1960	ΗΠΑ	ΧΗΜΙΚΑ
92	Dresoner Bank AG			ΤΡΑΠΕΖΑ
93	EDS International (Greece) SA			-
94	Ego Hellas Βιομ. Ηλεκτρολογικού Υλικού ΑΕ	1972	Γερμανία	ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
95	ELDON'S ΑΕΒΕ			ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ
96	ELDOOR ΑΕ			
97	ELECTROLUX ΕΛΛΑΣ ΑΕ			ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ
98	Enco Hellas GMBH			
99	Energizer Hellas ΑΕ	1967	ΗΠΑ	ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

100	ERGON CONSULTING SYSTEMS INC	1993	ΗΠΑ	
101	Ericsson Ελλάς ΑΕ	1979	Σουηδία	ΚΙΝΗΤΗ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑ
102	Ernst & Young Southeast Europe & Ernst & Young Greece	1995		
103	EURO RSCG ATHENS ΑΕ	1979		ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
104	FABE ΑΒΕΕ			ΕΝΔΥΣΗ
105	FCE BANK PLC			ΤΡΑΠΕΖΑ
106	FESTO Hellas	1987	Γερμανία	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΟΜΑΤΙΣΜΟΥ
107	Fiat Auto Hellas ΑΕ	1989	Ιταλία	ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ & ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
108	Food Plus – Pizza Hut, KFC, κτλ	1990		ΤΡΟΦΙΜΑ
109	Ford Motor Hellas ΑΕΒΕ	1930		ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ & ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
110	Fort James Hellas ΑΕ	1990	ΗΠΑ	ΧΑΡΤΙ
111	Friesland Hellas ΑΕΒΕ	1983	Ολλανδία	ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΡΟΦΙΜΩΝ
112	FUCHS Ελλάς ΑΒΕΕ	1986	Γερμανία	
113	Fujifilm Hellas ΑΕ	1990	Ιαπωνία	ΔΙΑΦΟΡΑ
114	Gallaher Ελλάς			
115	GEMEX-HELLAS AG			
116	General Dynamics International Corporation			
117	General Electric Capital IT Solutions Ελλάς	1970	ΗΠΑ	
118	GEO-YOUNG & Rubicam ΑΕ	1989		ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
119	Germanischer Lloyd Hellas	1981	Γερμανία	-
120	Getronics Ελλάς		Ολλανδία	-
121	Glaxo Wellcome ΑΕΒΕ	1975		ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ & ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
122	Global Diabolo			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
123	GNOMI/FCB ΑΕ	1982	ΗΠΑ	ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
124	Goodyear Hellas ΑΒΕΕ	1967	ΗΠΑ	ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ & ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
125	Gothaer Hellas Insurance CO AG			-
126	Grey Athens ΑΕ			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
127	Hasbro Hellas ΑΒΕΕ	1992		ΔΙΑΦΟΡΑ
128	Hellamat ΑΕΒΕ	1991		ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ
129	Hellas Can ΑΕ	1995		ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
130	Henkel-Ecolab A.E.B.E.	1991		ΦΑΡΜΑΚΑ-ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
131	Henkel-Rilken Ελλάς ΑΒΕΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ-ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
132	Hewlett Packard Hellas	1983	ΗΠΑ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
133	Hindelang Hellas GMBH			-
134	Hitachi Home Electronic (Hellas) ΑΕ	1990	Ιαπωνία	ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ
135	Hochtief New Athens International Airport		Γερμανία	-
136	Hoechst Ελλάς ΑΒΕΕ			ΧΗΜΙΚΑ
137	HSBC BANK plc	1981	Αγγλία	ΤΡΑΠΕΖΑ
138	Huhtantaki Van Leer	1990	Ολλανδία	ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑ
139	HYATT Regency Hotels and Tourism SA	1993		ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ
140	HypoVereinsbank Athens	1989	Γερμανία	-
141	IBM Hellas ΑΕ	1937	ΗΠΑ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
142	ICL Hellas ΑΕ		Ιαπωνία	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
143	ING Bank N.V. Greece	1995		ΤΡΑΠΕΖΑ
144	Intergraph Hellas SA	1989	ΗΠΑ	-
145	Intermec Hellas SA			-
146	Intertab AG			-
147	Jacobs Suchard Pavlides ΑΕ			ΤΡΟΦΙΜΑ
148	Janssen – Cilag ΑΕΒΕ	1975		ΦΑΡΜΑΚΑ-ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
149	Japan External Trade			-

150	Japan Tobacco Inc Athens Office			-
151	Johnson & Johnson Ελλάς ΑΕΒΕ		ΗΠΑ	ΦΑΡΜΑΚΑ-ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
152	Johnson Controls Integrate Facility Management SPA			-
153	Johnson S.C. (Hellas) Ltd	1965	ΗΠΑ	ΦΑΡΜΑΚΑ-ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
154	K.H.O. Hellas Deutz Faur ΑΒΕΕ			-
155	Karma-Oktabit ΑΕ	1992		ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
156	Kellogg's	1999		ΤΡΟΦΙΜΑ
157	Kleemann Hellas ΑΒΕΕ	1983	Γερμανία	ΜΗΧΑΝΕΣ-ΣΥΣΚΕΥΕΣ
158	Knauf Γυψοποιία ΑΒΕΕ	1991	Γερμανία	ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ
159	Knorr Bestfoods Hellas ΑΒΕΕ	1968	Γερμανία	ΤΡΟΦΙΜΑ
160	Kodak (Near East) Inc	1998		-
161	Korn/Ferry International SA			-
162	KPMG	1969		ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
163	LEO BURNETT ΑΕ			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
164	LEVI STRAUSS ΕΛΛΑΣ ΑΕΒΕ	1991	ΗΠΑ	ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑ - ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΝΔΥΣΗΣ ΥΠΟΔΗΣΗΣ
165	LIDL HELLAS	1996	Γερμανία	-
166	Lowe Alector			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
167	Lufthansa German Airlines			ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΡΕΙΑ
168	Luxottica Hellas ΑΕ	1991		ΔΙΑΦΟΡΑ
169	Mattel ΑΕΒΕ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΣΧΟΛ. ΕΙΔΩΝ	1987	ΗΠΑ	ΔΙΑΦΟΡΑ
170	MC CAIN Hellas			ΤΡΟΦΙΜΑ
171	Mc Cann Erickson Athens ΑΕ	1991	ΗΠΑ	ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
172	Mc Donald's Hellas			ΤΡΟΦΙΜΑ
173	Menarini Hellas ΑΕ (πρώην ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ)			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
174	Mercedes-Benz Ελλάς ΑΕ			ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ &ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
175	Microsoft Hellas ΑΒΕΕ			ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
176	Miele Hellas ΕΠΕ	1971	Γερμανία	ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ
177	Milupa Hellas GMPH			ΤΡΟΦΙΜΑ
178	Minos Emi ΑΕ	1991	Αγγλία	ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
179	Misko ΑΕ	1991	Ιταλία	ΤΡΟΦΙΜΑ
180	Mitsubishi Hellas ΑΕ			ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ &ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
181	Mobil Hellas ΑΕ	1998		ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ
182	Molnlycke SCA Hellas ΑΕ			-
183	Manpower Team		ΗΠΑ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
184	Multichoice Hellas			ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
185	Nationale Nederlanden	1982	Ολλανδία	ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
186	NCR Hellas ΑΕ	1996	ΗΠΑ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
187	Nestle ΑΒΕ	1973	Ελβετία	ΤΡΟΦΙΜΑ
188	Nippon Kaiji Kyokai, Piraeus Office		Ιαπωνία	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ
189	Novartis Hellas ΑΕΒΕ	1997	Ελβετία	ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
190	Numile Hellas ΑΕ			ΤΡΟΦΙΜΑ
191	Nutrimix ΑΒΕΕ			ΤΡΟΦΙΜΑ
192	Nycomed Hellas ΑΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
193	Opel Bank GMBH			ΤΡΑΠΕΖΑ
194	Opel Ελλάς ΑΕ	1987	Γερμανία	ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ &ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
195	Oracle Hellas LTD	1988		ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
196	Oriflame Hellas LTD	1993	Σουηδία	ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
197	P&G (Μινέρβα ΑΕ)	1960	ΗΠΑ	ΤΡΟΦΙΜΑ
198	P.B.H. Parfums & Beaute Hellas ΑΕ	1989		ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
199	Panafon ΑΕ	1992	Αγγλία	ΚΙΝΗΤΗ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑ
200	PEPSICO – ΗΒΗ ΑΒΕ	1989		ΠΟΤΑ

201	PERFETTI HELLAS ABEE	1980		ΤΡΟΦΙΜΑ-ΖΑΧΑΡΩΔΗ
202	Pfizer ΕΛΛΑΣ ΑΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
203	Pharmacia & Upjon Hellas ΑΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
204	Philip Morris Hellas ΑΕΒΕ	1975	ΗΠΑ	ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΣΙΓΑΡΩΝ
205	Philips Ελλάς	1930	Ολλανδία	ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ & ΙΑΤΡΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ
206	Playmobil Hellas S.A.	1989	Γερμανία	ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ
207	Polygram Records AG			ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
208	Praktiker Hellas ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΕ	1991	Γερμανία	-
209	Price Waterhouse & Coopers			ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
210	Prominent Hellas LTD			-
211	Promodes – Continent Hellas – Dia Hellas		Γαλλία	ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ
212	Publicis Hellas SA			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
213	Publicom/ Hill and Knowlton LTD			-
214	Puriplast Hellas ΑΕ			ΞΥΛΟ-ΦΕΛΛΟΣ
215	Quelle Versand AG			-
216	R.B.K. Hellas REEBOK ΑΕΒΕ			ΕΝΔΥΣΗ-ΥΠΟΔΥΣΗ
217	Reckitt Beckinser ΕΛΛΑΣ ΑΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
218	REEMTSMA ΕΛΛΑΣ ΑΕ	1966	Γερμανία	ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΣΙΓΑΡΩΝ
219	REMY ΕΛΛΑΣ ΑΕ (MAXXIUM HELLAS)			ΕΜΠΟΡΙΟ ΠΟΤΩΝ
220	REYNOLDS R.J. TOBACCO HELLAS ΑΕΒΕ			ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΣΙΓΑΡΩΝ
221	RHONE POULENG ΑΓΡΟΧΗΜΙΚΑ ΕΛΛΑΣ ΑΒΕΕ (AVENTIS FARMA)			ΧΗΜΙΚΕΣ- ΧΡΩΜΑ
222	ROBERT BOSCH ΑΕΕ	1992	Γερμανία	ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ & ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
223	ROCHE HELLAS ΑΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
224	ROLCO-BIANIΛ ΑΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
225	ROTHMANS ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΑΝΟΜΩΝ ΑΕΕ (British American Tobacco)			ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΣΙΓΑΡΩΝ
226	Royal Bank of Scotland ,The, plc	1974	Ηνωμένο Βασίλειο	ΤΡΑΠΕΖΑ
227	Sandvik ΑΕ	1998	Σουηδία	ΜΗΧΑΝΕΣ-ΣΥΣΚΕΥΕΣ
228	SANOFI WINTHROP ΑΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
229	SANPAOLO IMI SpA			-
230	SAP HELLAS ΑΕ	1994	Γερμανία	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
231	SARA LEE PERSONAL PRODUCTS HELLAS SA	1995	ΗΠΑ	-
232	SCHENKER ΑΕ			-
233	SCHOLZ & FRIENDS ATHENS			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
234	SCOPLIFE ΑΕΑΕΖ	1989	Γερμανία	ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ ΖΩΗΣ
235	SEAGRAM ΑΡΚΑ ΑΕ			ΕΜΠΟΡΙΟ ΠΟΤΩΝ
236	SHELL GAS ΑΕΒΕ ΥΓΡΑΕΡΙΟΥ			ΥΓΡΑΕΡΙΟ
237	SHELL HELLAS ΑΕ	1926		ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ
238	SIEMENS METERING ΑΕ (πρώην LANDIS & GYR HELLAS)		Γερμανία	ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
239	SIEMENS ΤΗΛΕΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΕ	1964	Γερμανία	-
240	SINGER ΑΕΕ		ΗΠΑ	ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ
241	SMITHKLINE BEECHAM ΕΒΑΕ	1990		ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
242	SOCIETE GENERALE	1980		ΤΡΑΠΕΖΑ
243	SONY HELLAS SA	1992	Ιαπωνία	ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ
244	SONY MUSIC ENTERTAINMENT GREECE ΑΕ			ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
245	SOPEXA HELLAS	1997	Γαλλία	-
246	SPOT THOMPSON			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
247	STET Hellas ΑΕΒΕ	1992	Ιταλία	ΚΙΝΗΤΗ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑ
248	STIEBEL ELTRON	1974	Γερμανία	-

249	SUMITOMO CORPORATION Hellas SA			ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ & ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
250	SUN Microsystems			ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
251	TBWA/ ATHENS AE			ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ
252	TEXACO AE Ελληνική Εταιρεία Πετρελαίων	1970	ΗΠΑ	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ
253	TOSOH Ελλάς ΑΒΕ	1973	Ιαπωνία	ΧΗΜΙΚΑ
254	ΤΟΥΟΤΑ ΕΛΛΑΣ ΑΒΕΕ	1987		ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ & ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
255	TUV HELLAS [RW TUEV] GMBH	1987	Γερμανία	-
256	Tupperwer Hellas ΑΒΕΕ	1966	ΗΠΑ	ΠΛΑΣΤΙΚΑ - ΕΛΑΣΤΙΚΑ
257	TVX Hellas AE	1995	Καναδάς	ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ - ΟΡΥΧΕΙΑ
258	UCB PHARMA AE	1980	Βέλγιο	ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
259	Ultra Care Products Hellas Ltd			-
260	Unilever Ελλάς ΑΕΒΕ (Algida)	1963	Αγγλία-Ολλανδία	ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
261	Unisis Hellas Συστήματα Πληροφορικής ΑΕ	1964	ΗΠΑ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
262	United Distillers & Vintners Hellas AE	1995		ΕΜΠΟΡΙΟ ΠΟΤΩΝ
263	UPS Greece	1996		ΤΑΧΥΜΕΤΑΦΟΡΕΣ
264	VELIFEST AE			ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
265	Wackenhut Security Hellas SA	1988		ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
266	Wacker Chemie Hellas GMBH	1984	Γερμανία	ΧΗΜΙΚΑ
267	Waffenschmiot Hellas GMBH			-
268	Wang Global Olivetti Hellas AE			ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
269	WARNER LAMBERT AE ADAMS CHILCOTT			ΤΡΟΦΙΜΑ
270	WEIDLEPLAN CONSULTING GMBH			-
271	Whirlpool Ελλάς ΑΕΒΕ			ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ
272	WILO Ελλάς ΑΒΕΕ	1973		ΜΗΧΑΝΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ
273	WINKLER HELLAS GMBH			-
274	WINKOR NIXDORF ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΑΕ	1990		ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
275	World Courier GREECE LTD	1973		ΤΑΧΥΜΕΤΑΦΟΡΕΣ
276	WYERTH Hellas SA	1981	Γερμανία	-
277	Wyeth Hellas ΕΠΕ	1971	ΗΠΑ	ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
278	XEROX ΕΛΛΑΣ ΑΕ	1972	ΗΠΑ	ΜΗΧΑΝΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ
279	YAMAHA MOTORS COMPANY	1993		ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ & ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
280	ΥΚΚ ΕΛΛΑΣ ΑΕΒΕ			ΔΙΑΦΟΡΑ
281	ΥΤΟΝΓ ΠΡΟΜΠΕΤΟΝ ΕΛΛΑΣ ΑΕΒΕ	1993	Γερμανία	-
282	Αθηναϊκή Ζυθοποιία ΑΕ	1962	Ολλανδία	ΠΟΤΑ
283	Αθηναϊκή Χαρτοποιία ΑΕ			ΧΑΡΤΙ
284	ΑΛΚΑΤΕΛ ΚΑΛΩΔΙΑ ΕΛΛΑΣ ΑΒΕ			ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
285	ΑΛΚΑΤΕΛ ΤΕΛΕΚΟΜ ΕΛΛΑΣ ΑΕΒΕ			ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΑ ΥΛΙΚΑ
286	ΑΛΚΟΝ ΛΑΜΠΟΡΑΤΟΡΙΣ ΕΛΛΑΣ ΑΕΒΕ			ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ & ΙΑΤΡΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ
287	ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΒ & ΕΕ	1960	Γαλλία	ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ
288	Άλφα Βήτα Βασιλόπουλος Gastronomie Delicatessen ΑΕ	1991	Βέλγιο	ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ
289	ΑΝΕΛΟΡ ΑΕ- GARNIER/GEMEY-SBI			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
290	ΑΝΕΛΟΡ ΑΕ- L'OREAL	1970		ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
291	ΑΤΛΑΣ ΚΟΠΚΟ ΕΛΛΑΣ ΑΕ	1957	Σουηδία	ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ
292	ΓΕΩΜΕΛ ΑΕ	1992	Γαλλία	ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ - ΟΡΥΧΕΙΑ
293	ΓΙΟΥΝΙΧΕΜ ΕΛΛΑΣ ΑΒΕΕ			ΧΗΜΙΚΑ
294	ΓΚΑΛΛΑΧΕΡ ΕΛΛΑΣ ΑΕΕ	1993	Αγγλία	ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΣΙΓΑΡΩΝ

295	ΕΒΙΟΠ ΤΕΜΠΟ ΑΕ			ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
296	ΕΛΑΪΣ ΕΛΑΙΟΥΡΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΕ	1962	ΗΠΑ	ΤΡΟΦΙΜΑ
297	ΕΛΑΣΤΙΚΑ Pirelli ΑΕΕ			ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ & ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ
298	Ελληνική ζυθοποιία Αταλάντης ΑΕ	1989		ΠΟΤΑ
299	Ένωση Ποτοποιών Μυτιλήνης ΑΒΕΕ	1999	Γαλλία	ΠΟΤΑ
300	ΕΡΓΑΝΗ ΑΕ (ελβετικά-Holderbank)	1990	Ελβετία	ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ
301	ZARA Ελλάς ΑΕΕ		Ισπανία	ΚΛΩΣΤΟΥΨΑΝΤΟΥΡΓΙΑ - ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΝΔΥΣΗΣ ΥΠΟΔΗΣΗΣ
302	Ηρακλής ΑΓΕΤ ΑΕ		Ηνωμένο Βασίλειο	ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ
303	Καρούλιας Β. Σ. ΑΒΕΕΠ		Αγγλία	ΕΜΠΟΡΙΟ ΠΟΤΩΝ
304	ΚΟΠΕΡ ΑΕ (γαλλικά κεφάλαια- Phone Roulenk)			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
305	ΚΟΣΜΟΒΕΛ ΑΕΒΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
306	ΛΑΠΑΦΑΡΜ ΑΕ ΕΜΠΟΡΙΟΥ & ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΩΝ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
307	ΛΙΝΕΤ ΕΛΛΑΣ ΑΕ			ΧΑΡΤΙ
308	ΛΙΝΤΕ ΕΛΛΑΣ ΕΠΕ			ΧΗΜΙΚΑ
309	ΜΑΚΡΟ ΚΑΣ&ΚΑΡΥ ΧΟΝΔΡΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΕΕ	1992	Γερμανία	ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ
310	ΜΙΣΕΛΕΝ ΕΛΑΣΤΙΚΑ ΑΕΒΕ			ΕΛΑΣΤΙΚΑ
311	ΜΟΤΟΡ ΟΙΛ ΕΛΛΑΣ ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΑ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΑΕ		Ολλανδία	ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ
312	ΜΠΕΝΚΙΖΕΡ ΕΛΛΑΣ ΑΒΕΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
313	ΜΥΚΟΜΠΑΡ ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΗ ΑΕ			ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ - ΟΡΥΧΕΙΑ
314	ΝΟΒΟ ΝΟΡΝΤΙΣΚ ΕΛΛΑΣ ΕΠΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
315	ΝΤΥ ΠΟΝΤ ΑΓΚΡΟ ΕΛΛΑΣ ΑΕ	1989	ΗΠΑ	ΧΗΜΙΚΕΣ- ΧΡΩΜΑ
316	ΠΕΤΡΟΓΚΑΖ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ			ΥΓΡΑΕΡΙΟ
317	ΠΡΟΚΤΕΡ & ΓΚΑΜΠΛ ΕΛΛΑΣ ΑΒΕΕ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
318	ΣΕΡΒΙΕ ΕΛΛΑΣ ΕΠΕ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
319	ΣΝΕΝΤΕΡ ΕΛΕΚΤΡΙΚ ΑΕ			ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
320	ΣΟΣΙΦΑΡ ΕΛΛΑΣ ΑΕΒΕ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΩΝ			ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
321	ΤΡΙΟΥΜΦ ΙΝΤΕΡΝΑΣΙΟΝΑΛ ΑΒΕΕ			ΕΝΔΥΣΗ
322	ΤΡΟΦΕΚΛΕΚΤ ΑΕ	1983	ΗΠΑ	ΤΡΟΦΙΜΑ
323	ΤΣΙΜΕΝΤΑ ΧΑΛΚΙΔΟΣ ΑΕ			ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ
324	ΦΑΡΜΑΣΕΡΒ-ΛΙΛΛΥ ΑΕΒΕ	1984	ΗΠΑ	ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ
325	ΦΙΛΚΕΡΑΜ – ΤΖΟΝΣΟΝ ΑΕ			ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Statbank 2000 και ημερήσιου τύπου

Πίνακας 4. Οι μεγαλύτερες (βάσει των πωλήσεων) ΠΕ στην Ελλάδα το 1999

	Επιχείρηση	Έδρα	Κλάδος	Πωλήσεις (εκατ.δολ.)	Απασχολούμενοι
1	Shell Hellas SA	Ηνωμένο Βασίλειο- Ολλανδία	Πετρελαιοειδή	854	377
2	Mobil Oil Hellas SA	Ολλανδία	Πετρελαιοειδή	692	359
3	Άλφα Βήτα Βασιλόπουλος Gastronomia Delicatessen ΑΕ	Ολλανδία	ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ	467	3800
4	Panafon SA	Ηνωμένο Βασίλειο	Τηλεπικοινωνίες	432	932
5	Αθηναϊκή Ζυθοποιία ΑΕ	Ολλανδία	Ποτά	397	1500
6	ΜΑΚΡΟ ΚΑΣ&ΚΑΡΥ ΧΟΝΔΡΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΕΕ	Γερμανία	ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ	383	1150
7	Ηρακλής ΑΓΕΤ ΑΕ	Ηνωμένο Βασίλειο	Μη μεταλλικά ορυκτά	380	2000
8	STET Hellas ΑΕΒΕ	Ιταλία	Τηλεπικοινωνίες	339	600
9	Continent Hellas	Γαλλία	ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ	309	1200
10	TOYOTA Hellas	Ιαπωνία	Μεταφορικά Μέσα&Ανταλλακτικά	274	200
11	Loumidis SA	Ελβετία	Τρόφιμα	267	700
12	Kosmocar SA	Ελβετία	Μεταφορικά Μέσα&Ανταλλακτικά	248	130
13	Unilever Hellas SA	Αγγλία-Ολλανδία	Διάφορα	245	650
14	Procter&Gamble Hellas SA	ΗΠΑ	Διάφορα	221	300
15	Fiat Auto Hellas SA	Ιταλία	Μεταφορικά Μέσα&Ανταλλακτικά	218	120
16	Hellenic Steel Company SA	Ιταλία	Μεταλλικά Προϊόντα	190	530
17	Sony Hellas SA	Ιαπωνία	Ηλεκτρικά- Ηλεκτρονικά	138	95
18	Reemtsma Hellas SA	Γερμανία	Εμπόριο Τσιγάρων	114	57
19	Philips Hellas SA	Ολλανδία	Ηλεκτρικά- Ηλεκτρονικά	114	420
20	Siemens SA	Γερμανία	Ηλεκτρικά- Ηλεκτρονικά	110	700
21	Johnson & Johnson Ελλάς ΑΕΒΕ	ΗΠΑ	Φάρμακα- Απορρυπαντικά- Καλλυντικά	99	349
22	Goodyear Hellas	ΗΠΑ	Ελαστικά	97	75
23	Colgate Palmolive Hellas SA	ΗΠΑ	Φάρμακα- Απορρυπαντικά- Καλλυντικά	97	300
24	Crown Hellas Can Packaging Manufacturers	Ολλανδία	Μεταλλικά Προϊόντα	94	530
25	Ivi SA	Ολλανδία	Ποτά	94	550
26	Lion Hellas SA	Ιρλανδία	Μεταφορικά Μέσα&Ανταλλακτικά	93	180
27	Alcatel Cable Hellas SA	Γαλλία	Ηλεκτρικά- Ηλεκτρονικά	92	210
28	Halyps Building Materials SA	Ιταλία	Μεταλλικά Προϊόντα	50	180
29	Dia Hellas SA	Γαλλία	ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ	49	80

Πηγή: World Investment Report 2003, UNCTAD

Πίνακας 5. Οι 100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις στην Ελλάδα βάση του κύκλου εργασιών, που πραγματοποίησαν το 2004 (σε ευρώ)

	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΛΑΔΟΣ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 2004	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 2004/2003 (%)
1	ΕΚΟ ΕΛΔΑ	Πετρελαιοειδή	1.661.334.640	8,3
2	Καρφούρ-Μαρινόπουλος	Σούπερ Μάρκετ	1.639.965.035	12,5
3	BP Hellas	Πετρελαιοειδή	1.515.331.173	6,2
4	Shell Hellas	Πετρελαιοειδή	1.293.051.407	2,0
5	ΑΒ Βασιλόπουλος	Σούπερ Μάρκετ	908.176.184	15,1
6	Γερμανός	Κινητή Τηλεφωνία	679.078.696	16,7
7	Toyota Ελλάς	Μεταφορικά Μέσα	636.652.331	18,4
8	Avin Oil	Πετρελαιοειδή	578.073.363	6,6
9	Mamidoil-Jetoil	Πετρελαιοειδή	555.731.330	9,8
10	Ατλάντικ	Σούπερ Μάρκετ	555.575.722	6,2
11	Macro Κας & Κάρυ	Σούπερ Μάρκετ	457.074.617	3,1
12	Kosmocar	Μεταφορικά Μέσα	432.799.265	17,2
13	Mercedes-Benz Ελλάς	Μεταφορικά Μέσα	405.724.639	18,0
14	Siemens	Ηλεκτρολογικά Υλικά	393.368.217	24,5
15	Info-Quest	Μηχανές Γραφείου	379.084.179	18,2
16	Αιγαίον Οйл	Πετρελαιοειδή	348.291.703	18,6
17	Ελινόιλ	Πετρελαιοειδή	347.386.577	118,3
18	Πειραιώς Multifin	Μεταφορικά Μέσα	323.509.885	23,7
19	Μασούτης Διαμαντής	Σούπερ Μάρκετ	310.403.368	6,9
20	General Motors Ελλάς	Μεταφορικά Μέσα	298.334.010	23,1
21	Πρόκτερ & Γκαμπλ Ελλάς	Φάρμακα - Καλλυντικά	283.131.520	5,0
22	Κωτσόβολος Π.	Ηλεκτρικές Συσκευές	281.914.697	2,0
23	BMW Ελλάς ΑΕ (+04)	Μεταφορικά Μέσα	251.938.523	-
24	Praktiker Hellas	Σούπερ Μάρκετ	243.814.911	10,4
25	Alpha Copy	Κινητή Τηλεφωνία	236.361.039	-15,3
26	Fiat Auto Ελλάς	Μεταφορικά Μέσα	235.537.777	14,7
27	Πλαίσιο Computers	Μηχανές Γραφείου	232.840.378	28,0
28	Notos Com Συμμετοχές	Ένδυση - Υπόδηση	230.891.726	10,0
29	Hyundai Hellas Π&Ρ Δάβαρη	Μεταφορικά Μέσα	228.489.835	10,8
30	Revoil	Πετρελαιοειδή	226.235.109	16,2
31	ΚΑΕ	Διάφορα Προϊόντα	223.356.080	13,9
32	ΕΤΕΚΑ	Πετρελαιοειδή	223.085.756	7,3
33	Friesland Hellas	Εμπόριο Τροφίμων	211.085.756	4,8
34	FG Europe	Υγιεινή - Κλιματισμός	209.680.146	3,6
35	Κέντρο Κινητής Τηλεφωνίας	Κινητή Τηλεφωνία	207.645.478	32,1
36	Roche Hellas	Φάρμακα - Καλλυντικά	203.585.610	11,8
37	Mava	Μεταφορικά Μέσα	201.828.638	18,1
38	Σίλκ Οйл	Πετρελαιοειδή	199.646.124	11,5
39	Τεχνοκάρ	Μεταφορικά Μέσα	192.898.204	-1,0
40	Σφακιανάκης	Μεταφορικά Μέσα	183.578.846	13,8
41	Diageo Hellas	Εμπόριο Ποτών	179.358.800	1,0
42	Jumbo	Διάφορα Προϊόντα	178.825.948	24,2
43	Ράδιο Αθηνών Κορασιδής	Ηλεκτρικές Συσκευές	177.746.065	-3,1
44	AstraZeneca	Φάρμακα - Καλλυντικά	173.602.425	22,8
45	Hewlett – Packard Hellas	Μηχανές Γραφείου	173.026.691	38,0
46	Πουλιάδης και Συνεργάτες	Μηχανές Γραφείου	171.287.484	27,2
47	Στρούμσας Ι.	Φάρμακα - Καλλυντικά	165.308.383	12,1
48	Συνετ. Φαρμακοποιών Θεσσαλονίκης	Φάρμακα - Καλλυντικά	164.113.007	16,4
49	Fiat Credit Hellas	Μεταφορικά Μέσα	163.446.643	6,8
50	Γενική Αυτοκινήτων	Μεταφορικά Μέσα	162.399.593	8,9
51	Άλφα Δέλτα	Σούπερ Μάρκετ	155.731.145	-4,1

52	Μαρινόπουλος Κ.Π.	Φάρμακα - Καλλυντικά	153.757.373	18,0
53	ΧΡΟΦΙΝ	Μεταφορικά Μέσα	152.083.708	22,4
54	Μυτηληναίος	Μέταλλα	151.299.697	3,9
55	Σαρακάκη Αφοί	Μεταφορικά Μέσα	144.347.782	6,4
56	Προμ. Συν. Φαρμακοπ.Αττικής	Φάρμακα - Καλλυντικά	142.669.609	14,1
57	Ιντραλότ	Πληροφορική	141.200.350	27,9
58	ΕΛΠΕΤΡΟΛ	Πετρελαιοειδή	134.289.844	27,8
59	Cyclon Ελλάς	Πετρελαιοειδή	133.012.546	11,5
60	House Market	Έπιπλα - Χαλιά - Φωτιστικά	126.081.636	161,6
61	Καρούλιας Β.Σ.	Εμπόριο Ποτών	125.587.178	-5,0
62	Altec	Μηχανές Γραφείου	125.132.897	-13,8
63	Pharmagora	Φάρμακα - Καλλυντικά	124.780.174	15,9
64	ΣΙΔΜΑ	Μέταλλα	119.144.475	23,8
65	Δημητριακή	Εμπόριο Τροφίμων	117.397.458	1,0
66	ΕΛΓΕΚΑ	Εμπόριο Τροφίμων	115.7272.860	5,7
67	Mobitel	Κινητή Τηλεφωνία	115.672.885	32,1
68	ΠΕΙΦΑΣΥΝ	Φάρμακα - Καλλυντικά	114.787.855	12,1
69	Καλπίνης Α. -Σίμος Ν.	Μέταλλα	114.038.952	45,0
70	Elmec Sport	Ένδυση - Υπόδηση	111.592.381	9,5
71	Καρέντα	Μεταφορικά Μέσα	110.251.741	18,6
72	Γένεσις Φάρμα	Φάρμακα - Καλλυντικά	109.730.349	47,0
73	Ηλεκτρονική Αθηνών	Ηλεκτρικές Συσκευές	109.310.766	4,0
74	ΙΝΚΑ Χανίων	Σούπερ Μάρκετ	107.953.502	7,4
75	Συνεταιριστική Φαρμακαποθήκη	Φάρμακα - Καλλυντικά	107.389.236	13,5
76	Electronet	Ηλεκτρικές Συσκευές	101.018.206	6,2
77	Elephant	Ηλεκτρικές Συσκευές	97.343.459	-15,7
78	Νοκία Ελλάς	Κινητή Τηλεφωνία	95.413.488	-6,5
79	ΕΝΑ	Σούπερ Μάρκετ	92.024.642	-8,4
80	Ιάσων	Μεταφορικά Μέσα	91.079.346	20,8
81	Προμότη Ε. Ι. Λαϊνόπουλος	Μεταφορικά Μέσα	88.046.347	24,6
82	Μπήτρος Μεταλλουργική	Μέταλλα	85.623.392	20,5
83	Microland Computers	Μηχανές Γραφείου	84.704.811	226,2
84	Μυρτιά	Πετρελαιοειδή	83.962.456	13,0
85	Ερμής	Πετρελαιοειδή	83.300.145	68,1
86	Πετρόπουλος Πέτρος	Μηχανήματα	82.367.005	27,6
87	Ευρωηλεκτρονική	Ηλεκτρικές Συσκευές	82.337.371	42,3
88	Wyeth Hellas	Φάρμακα - Καλλυντικά	79.504.409	33,9
89	Μισελέν Ελαστικά	Μεταφορικά Μέσα	79.321.956	-1,0
90	British American Tobacco	Εμπόριο Τσιγάρων	76.600.707	-12,7
91	Forthnet	Internet Provider	76.068.116	20,5
92	Άουτο Ντηλ Π. & Ρ. Δάβαρη	Μεταφορικά Μέσα	74.218.464	59,1
93	Ιντερτέκ	Μηχανές Γραφείου	73.835.550	-9,4
94	Οργανισμός Δημόσ. Χάρτου	Έντυπα - Χαρτί - Γραφική Ύλη	73.393.665	15,5
95	Εμπορική Εισαγωγική Δίτροχων και Μηχανών Θαλάσσης	Μεταφορικά Μέσα	72.669.506	28,6
96	Μαρινόπουλος	Ένδυση - Υπόδυση	71.886.648	18,4
97	Intersys	Μηχανές Γραφείου	71.878.982	10,6
98	Ξυνός	Σούπερ Μάρκετ	70.449.680	6,5
99	ΟΤΕΝΕΤ	Internet Provider	69.588.337	18,8
100	Βελμάρ	Μεταφορικά Μέσα	68.550.498	24,7

Πηγή: Statbank, Το Βήμα 29/5/2005